

2^ο ΓΕΛ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΘΕΩΡΙΑΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΤΑΞΗ Γ'

Φτάσε όπου δεν μπορείς
παιδί μου.
Μη ντραπείς αν έπαιξες
καλά κι έχασες.
Να ντραπείς αν έπαιξες
κακά και κέρδισες.

Νίκος Καζαντζάκης

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2022

Το παρόν βοήθημα συντάχθηκε για τις ανάγκες του μαθήματος «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ» Γ' ΤΑΞΗΣ με σκοπό να διευκολύνει τους διδάσκοντες το μάθημα, αλλά και τους μαθητές, καθώς περιλαμβάνει ζητήματα θεωρίας, εφαρμογές και ασκήσεις, σύμφωνα με τον ισχύοντα τρόπο αξιολόγησης του μαθήματος στις Πανελλαδικές και στις Ενδοσχολικές εξετάσεις.

Η επιμέλεια του υλικού και η δημιουργία του εγχειριδίου έγιναν από τις φιλόλογους του σχολείου ΚΙΟΥΣΗ ΕΛΕΝΗ και ΝΟΕΑ ΞΑΝΘΗ.

Στην τελική διαμόρφωση συνέβαλε η συνάδελφος ΑΥΛΑΚΙΩΤΗ ΘΩΜΑΗ, ενώ η εκτύπωση και βιβλιοδεσία των αντιτύπων έγιναν με έξοδα του σχολείου μέσω της διευθύντριας κυρίας ΜΑΡΓΕΛΗ ΙΩΑΝΝΑΣ.

Α. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

**«Όταν ένας λαός δεν τολμά να υπερασπιστεί τη γλώσσα του,
είναι έτοιμος πια να υποδουλωθεί»**

Remy de Gourmont, 1858-1915, Γάλλος ποιητής

20 ΓΕΛ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ (ΘΕΜΑ Α)

ΠΡΟΣΟΧΗ: **20 ΜΟΝΑΔΕΣ**, οι οποίες κατανέμονται ως εξής: ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ=9 μονάδες

ΟΡΓΑΝΩΣΗ=7 μονάδες

ΓΛΩΣΣΑ= 4 μονάδες

ΜΟΡΦΕΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

Α. Περίληψη ολόκληρου κειμένου (50-70 λ.)

- Πρόλογος :Εισαγωγική φράση (θέμα ή θεματικό κέντρο)
- 1^η παραγράφος
- 2^η παραγράφος
- 3^η παραγράφος κ.τ.λ.
- Επίλογος :Καταληκτική φράση

Β. Εστιασμένη Περίληψη (50-60 λ.) π.χ. της 2^{ης} και 3^{ης} παραγράφου του κειμένου

- Εισαγωγική φράση
- Θεματικό κέντρο του μέρους που ζητείται
- 2^η παραγράφος
- 3^η παραγράφος

Γ. Συνοπτική απόδοση απόψεων για ένα θέμα-ερώτημα-στοιχείο του κειμένου

- Εισαγωγική φράση ανάλογα με το περιεχόμενο του ζητουμένου
- Λεπτομέρειες (Σύνθεση και πύκνωση των πληροφοριών που μπορεί να εντοπίζονται σε μέρος του κειμένου ή σε ολόκληρο το κείμενο)

ΤΥΠΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ: Η περίληψη αποτελεί ένα δευτερογενές κείμενο, το οποίο οφείλει την ύπαρξή του σε ένα άλλο αρχικό κείμενο. Ειδικότερα, κατά τη γραπτή δοκιμασία του μαθήματος «Νεοελληνική Γλώσσα», συναντούμε τον τύπο της πληροφοριακής-περιγραφικής περίληψης. Με αυτόν τον τύπο περίληψης, μεταβιβάζουμε συνοπτικά τις πληροφορίες ενός αρχικού κειμένου, αποφεύγοντας τον σχολιασμό του.

1. **Περιεχόμενο:** Ανεξάρτητα από το περιεχόμενο και τον σκοπό του αρχικού κειμένου, στην περίληψη επιδιώκεται η συνοπτική απόδοση των ιδεών/πληροφοριών του, χωρίς να προδίδεται το πνεύμα του συγγραφέα. Γι' αυτό, χαρακτηρίζεται από πιστότητα στην απόδοση του νοήματος του αρχικού κειμένου.
2. **Δομή/οργάνωση:** Γράφεται ως ενιαία παράγραφος. Η περίληψη ολόκληρου του κειμένου ή μέρους του κειμένου (2-3 παράγραφοι) παρακολουθεί και αναπαράγει το σχέδιο οργάνωσης του αρχικού κειμένου, ώστε να παρουσιάζονται με λογική ακολουθία τα βασικότερα επιχειρήματα/σκέψεις/ιδέες του συγγραφέα.
3. **Γλώσσα:** Η γλώσσα της περίληψης χαρακτηρίζεται από την ακρίβεια των λεξικών επιλογών, τη σαφήνεια, τη λιτότητα, την ικανότητα του πομπού για πυκνή απόδοση των νοημάτων, η οποία επιτυγχάνεται με γενικεύσεις και ανασυνθέσεις των πληροφοριών του αρχικού κειμένου. Γενικά, ο συντάκτης/μαθητής πρέπει να αξιοποιεί κατάλληλες «μεταδιατυπώσεις» (π.χ. ο συγγραφέας ισχυρίζεται..., αντικρούει τους ισχυρισμούς όσων... κ.λπ.) και κατάλληλους δείκτες συνοχής (λεκτικούς τρόπους συνοχής και διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις), ώστε ο δέκτης να αντιλαμβάνεται το περιεχόμενο και τη συνεκτικότητα του αρχικού κειμένου.
4. **Ύφος:** Ο συντάκτης της περίληψης σε καμία περίπτωση δεν μιμείται το ύφος του αρχικού κειμένου, αφού βασικός σκοπός της περίληψης είναι η πληροφόρηση/ενημέρωση για το περιεχόμενο του αρχικού κειμένου. Ο συντάκτης επιδιώκει να πληροφορήσει τον αναγνώστη (που αγνοεί το πρωτότυπο κείμενο) με τυπικό ύφος και απρόσωπη οπτική γωνία.
5. **Έκταση:** Η έκταση της περίληψης εξαρτάται από το είδος, το μέγεθος και τη δομή του δοθέντος κειμένου. Γι' αυτό καθορίζεται κάθε φορά η έκταση σε λέξεις, ώστε να υπάρχει ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο θα κινηθεί το κείμενο της περίληψης. Επομένως, προσέχουμε να μην πλατειάζουμε ξεπερνώντας πολύ το όριο.

ΒΗΜΑΤΑ που ακολουθούμε κατά τη γραφή μιας περίληψης

ΜΟΡΦΗ 1^η : (ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ)

1. Διαβάζουμε προσεκτικά το κείμενο–Επισημαίνουμε το **θεματικό κέντρο** του.
2. Άλλη ανάγνωση για την παρακολούθηση της σειράς των γεγονότων ή των ιδεών. Διακρίνουμε τα **ουσιώδη στοιχεία** του κειμένου από τα επουσιώδη με τη μέθοδο της **υπογράμμισης**.
Ή ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ:
3. Διάγραμμα κειμένου/εργασία κατά παραγράφους (εύρεση θεματικής περιόδου,σημαντικών λεπτομερειών,υπογράμμιση λέξεων ή φράσεων-κλειδιά, καταγραφή πλαγιότιτλου).
(ΚΡΑΤΩ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ)
4. Αποδίδουμε τα υπογραμμισμένα σημεία του κειμένου **με δικά μας λόγια**,ελέγχοντας τον αριθμό των λέξεων που μας δίνεται και υπολογίζοντας πόσα περίπου στοιχεία από κάθε παράγραφο πρέπει να περιλάβουμε στην περίληψή μας. (Επιτρεπτή απόκλιση λέξεων από το όριο: **10-15**).
5. Χρησιμοποιούμε **προσωπική διατύπωση**, αποδίδοντας, όμως, πιστά την πορεία σκέψης του συγγραφέα σε πλάγιο λόγο και **εξασφαλίζοντας τη συνοχή του κειμένου**.(Δεν αρκεί κάποιος να επαναλαμβάνει κάθε φράση αφαιρώντας όσο το δυνατόν περισσότερες λέξεις και βρίσκοντας συνώνυμα των λέξεων, γιατί τότε πρόκειται για μηχανική εργασία σύντμησης του κειμένου και όχι για μια εργασία βαθύτερης κατανόησής του.)
6. Αφού έχουμε αποδώσει το νόημα του κειμένου, μπορούμε τώρα **να εντοπίσουμε με ασφάλεια το θεματικό του κέντρο**, που έχει διαφανεί με την πρώτη ανάγνωση και να το αποδώσουμε σε πλάγιο λόγο («Ο συγγραφέας/συντάκτης αναφέρεται...»ή«Το κείμενο αναφέρεται...»), **ξεκινώντας, με αυτόν τον τρόπο, την περίληψή μας**.

ΜΟΡΦΗ 2^η : (ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΜΕΡΟΥΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ)

1. Διαβάζουμε προσεκτικά το κείμενο.Επισημαίνουμε το **θεματικό κέντρο του αποσπάσματος**/τη βασική θέση του συγγραφέα.
2. Επεξεργαζόμαστε κάθε παράγραφο από αυτές που μας ζητούνται, όπως το μεγαλύτερο κείμενο (βρίσκουμε τα διαφορετικά νοήματα, στοιχεία, κρατάμε σημειώσεις-υπογραμμίζουμε).
3. Γράφουμε το περιληπτικό κείμενο που μας ζητείται, παρακολουθώντας και την πορεία σκέψης του συγγραφέα.
4. Και εδώ ακολουθούμε το **βήμα 6** της 1^{ης} μορφής (το απόσπασμα/ο συγγραφέας αναφέρεται...).

ΜΟΡΦΗ 3^η : (ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΑΠΟΨΕΩΝ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΓΙΑ ΕΝΑ ΘΕΜΑ-ΕΡΩΤΗΜΑ)

1. Εντοπίζουμε και υπογραμμίζουμε στο κείμενο μόνο τις απόψεις του συγγραφέα που σχετίζονται με το συγκεκριμένο θέμα-ερώτημα (σε όλο το κείμενο ή σε συγκεκριμένες παραγράφους).
2. Αποδίδουμε τις απόψεις αυτές μέσα στο όριο λέξεων που μας ζητείται, άρα εφαρμόζουμε τεχνικές πύκνωσης.
3. Συντάσσουμε το κείμενο, παρακολουθώντας και την πορεία σκέψης του συγγραφέα.
4. Μπορούμε να ξεκινήσουμε με μια αναφορά στον συγγραφέα.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

- Σεβόμαστε το νόημα του κειμένου: αποδίδουμε στην περίληψη το περιεχόμενο του κειμένου, **χωρίς να σχολιάζουμε ή να κρίνουμε** τα αναφερόμενα σε αυτό, έστω κι αν διαφωνούμε με αυτά.
- Ακολουθούμε τη σειρά με την οποία κατέγραψε ο συγγραφέας τις ιδέες του ή τα γεγονότα,τη σειρά των παραγράφων.
- Δεν παραθετούμε αυτούσια τα λεγόμενα του συγγραφέα. Αν χρησιμοποιήσουμε **λίγες λέξεις ή φράσεις αυτούσιες** από το κείμενο, αυτές μπαίνουν **σε εισαγωγικά**.
- **Παραλείπουμε:**τις επεξηγήσεις, τα παραδείγματα, παρομοιώσεις, μεταφορές μεταφορές (μπορούμε να τις μεταβάλλουμε σε κυριολεξίες), κοσμητικά επίθετα, ρητορικές ερωτήσεις, τους διαλόγους(μόνο το νόημα που εξάγεται από αυτούς αν είναι σημαντικό).
- Προσέχουμε: δομή,συνεκτικότητα,συνοχή.
- Προσέχουμε το είδος του κειμένου, εάν θέλουμε να αποδώσουμε ιδιότητα στον συγγραφέα (χρονογράφος, δοκιμιογράφος,συγγραφέας,αρθρογράφος κλπ.).
- Προσέχουμε: ορθογραφία-σύνταξη-Γραμματική-γράμματα.)
- Χρησιμοποιούμε **τεχνικές πύκνωσης**.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

Ενδεικτικά ρήματα, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιούν οι μαθητές στην περίληψή τους σχετικά με τον συγγραφέα του κειμένου και με το τι κάνει κάθε φορά είναι:

Στην Αρχή: αναφέρεται, καταγράφει, υποστηρίζει, διαπιστώνει, προβληματίζεται, περιγράφει, το πρόβλημα που απασχολεί τον συντάκτη κ.ά.

Στο Κύριο Μέρος: αιτιολογεί, εξηγεί, αναλύει, ερευνά, αντικρούει κ.ά.

Στο Τέλος: καταλήγει, συμπεραίνει, προτείνει, εύχεται κ.ά.

ΡΗΜΑΤΑ που χρησιμοποιούμε στην περίληψη:

Ο συγγραφέας, αρθρογράφος κλπ.:

1. Αναφορικής όψης: διατυπώνει τη γνώμη, προτείνει, δηλώνει, εισηγείται, ανακοινώνει, αναφέρει, μνημονεύει, παραθέτει αυτολεξεί (ένα άλλο κείμενο), σχολιάζει, ερμηνεύει, συζητά (ένα άλλο κείμενο), παρατηρεί, διαπιστώνει, ορίζει με ακρίβεια, προσδιορίζει, καθορίζει, αποσαφηνίζει, διευκρινίζει, επεξηγεί, εξηγεί, αιτιολογεί, ονομάζει, αποκαλεί, χαρακτηρίζει, συγκρίνει, αντιθέτει, αντιπαραθέτει, αντιπαραβάλλει, επιχειρηματολογεί (υπέρ ή κατά), υπερασπίζεται, υποστηρίζει, υπεραμύνεται, συνηγορεί, συμφωνεί με, ταυτίζεται με, δικαιολογεί, ανασκευάζει, απορρίπτει, αντικρούει, αντιτείνει, αντιπροτείνει, τεκμηριώνει, στηρίζει (την άποψη του), αποδεικνύει, δείχνει, κρίνει, αξιολογεί, αποτιμά, διαβεβαιώνει, βεβαιώνει, ισχυρίζεται, αποφαίνεται, υποστηρίζει, επιμένει (ότι), προβλέπει, λέει, σημειώνει, τονίζει, επισημαίνει, υπογραμμίζει, πραγματεύεται, εξετάζει, συζητά, ασχολείται (με), αναφέρεται (σε), αναλύει, αναπτύσσει, ορίζει, διαιρεί, ταξινομεί, περιγράφει, απαριθμεί, συμπληρώνει, προσθέτει, αφηγείται, διηγείται, αναρωτιέται, απορεί, ρωτά, υποδεικνύει, προτείνει, αντιπροτείνει, συμβουλεύει, συστήνει, απολογείται, εύχεται, εξεγείρεται, αγανακτεί, εκφράζει την έκπληξη του.

2. Ποσοτικής όψης: προσπερνά βιαστικά, με συντομία, αποσιωπά, παραλείπει, δεν αναφέρει/ αναφέρεται, θίγει πλαγίως, έμμεσα, επιφανειακά, εξετάζει διεξοδικά, αναλυτικά, προσεκτικά, συζητά διεξοδικά, ανοίγει – κλείνει – τερματίζει τη συζήτηση, εξαντλεί το θέμα, συμπεραίνει, προσθέτει, υπογραμμίζει, επισημαίνει.

3. Μεταγλωσσικής όψης: επεξηγεί, συγκεκριμενοποιεί (για άλλο κείμενο), παραφράζει (για άλλο κείμενο).

4. Διορθωτικής όψης: τροποποιεί, αλλάζει (τη διατύπωση), διορθώνει (τον εαυτό του/τους συνομιλητές του), ανασκευάζει τα επιχειρήματα, αναιρεί όσα είπε.

5. Διαλογικής όψης: απευθύνει το λόγο, δίνει το λόγο, ζητά το λόγο, παίρνει, υφαρπάζει το λόγο, διεκδικεί το λόγο, παρεμβαίνει, διακόπτει, απαντά, δευτερολογεί, απευθύνεται.

6. Οργανωτικής όψης: αρχίζει, προλογίζει, συνεχίζει, μεταβαίνει (σε άλλο θέμα), παρεκβαίνει, τελειώνει, καταλήγει, συμπεραίνει, ανακεφαλαιώνει.

ΠΡΟΣΟΧΗ!!!! ΟΧΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ! ΟΧΙ ΣΕ ΤΥΠΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΑΠΟΔΙΔΟΥΝ ΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΣΚΕΨΗΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Δεν είναι απαραίτητο (να αποφεύγεται μάλλον) να ξεκινάμε σε κάθε περίοδο με τέτοιο ρήμα.

Καλύτερα να χρησιμοποιούμε άλλους τρόπους συνοχής*

***βλ. ΕΝΟΤΗΤΑ: ΣΥΝΟΧΗ**

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΥΚΝΩΣΗΣ

- **Αντικαθιστούμε μια απarίθμηση με έναν περιεκτικό όρο:** ο τύπος, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, το διαδίκτυο = τα μέσα ενημέρωσης (-5 λέξεις).
- **Αντικαθιστούμε μια περίφραση με μία λέξη:** οι απaiδευτοι, κυρίως, είναι αυτοί που έχουν προκαταλήψεις = οι απaiδευτοι κυρίως είναι προκατελιγμένοι (-3 λέξεις).
- **Καταργούμε την έμφαση** (αν βέβαια αυτή η αλλαγή μας επιτρέπει να μείνουμε πιστοί στο κείμενο): Η εκπαίδευση είναι εκείνη η οποία παραμελείται ιδιαίτερα και ανεπίτρεπτα από το κράτος = Η εκπαίδευση παραμελείται ανεπίτρεπτα από το κράτος (-6 λέξεις).
- **Αντικαθιστούμε ένα προθετικό σύνολο με ένα επίρρημα:** συμπεριφέρθηκε με πολύ μεγάλη σκληρότητα και απανθρωπιά = συμπεριφέρθηκε πολύ σκληρά και απάνθρωπα (-2 λέξεις).
- **Καταργούμε τις συμπληρωματικές προτάσεις.** Μπορούμε να χρησιμοποιούμε ένα επίρρημα, ένα απαρέμφατο, ένα ουσιαστικό, μια παράθεση: είναι φανερό πως το πρόβλημα έχει οξυνθεί και η κατάσταση επιβάλλει την ανάληψη ευθυνών και πρωτοβουλιών = η όξυνση του προβλήματος επιβάλλει την ανάληψη ευθυνών και πρωτοβουλιών (-6 λέξεις). **(ΟΝΟΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ)***

- **Αντικαθιστούμε την παθητική σύνταξη με την ενεργητική:** σημαντικές αποφάσεις ανακοινώθηκαν από τον πρωθυπουργό = ο πρωθυπουργός ανακοίνωσε σημαντικές αποφάσεις (-1 λέξη).
- **Αντικαθιστούμε ένα αρνητικό ρήμα με το αντίστοιχο καταφατικό:** δε δέχτηκε να συμβιβαστεί με την υπάρχουσα κατάσταση = αρνήθηκε να συμβιβαστεί με την υπάρχουσα κατάσταση (-1 λέξη).
- **Αντικαθιστούμε μια αναφορική πρόταση με ένα επίθετο:** πρέπει να στιγματίζεται ο πολιτικός εκείνος που ενώ δίνει υποσχέσεις δεν τις εκπληρώνει = πρέπει να στιγματίζεται ο δημαγωγός πολιτικός (-7 λέξεις).
- **Αντικαθιστούμε μια δευτερεύουσα πρόταση (χρονική, αιτιολογική, υποθετική κ.α) με ένα επίθετο ή μια μετοχή στην αρχή της πρότασης ή με ένα προθετικό σύνολο:** επειδή οι κυβερνήσεις αδιαφόρησαν για το ζήτημα, αυτό διαιωνίστηκε = εξαιτίας της αδιαφορίας των κυβερνήσεων το ζήτημα διαιωνίστηκε (-1 λέξη).
- **Αποφεύγουμε τις ερωτήσεις, ευθείες και πλάγιες και τις αποδίδουμε με προτάσεις κρίσεως,** διότι έτσι ο λόγος γίνεται συντομότερος: υπάρχει πλέον κανείς σήμερα που να πιστεύει ότι η βία και η ανομία πρέπει να αντιμετωπίζονται από το κράτος με βία; = η βία και η ανομία δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται από το κράτος με βία (-7 λέξεις).

***βλ. ΕΝΟΤΗΤΑ: ΟΝΟΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ**

ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Η βαθμοθηρία στιγματίζει τους μαθητές

Το κυνήγι του καλού βαθμού στιγματίζει την προσπάθεια των Ελλήνων μαθητών. Από το δημοτικό έως και το λύκειο οι μαθητές έχουν συνδέσει την πρόοδό τους με τον καλό βαθμό και αυτό καταλήγει να αποτελεί αυτοσκοπό, στερώντας τους τη διάθεση να μάθουν, να χαρούν την εκπαιδευτική διαδικασία, να διευρύνουν τους ορίζοντές τους. Αποτέλεσμα της στάσης αυτής είναι η παπαγαλία, το άγχος, η πίεση αλλά και τα έξοδα των γονιών, οι οποίοι πολλές φορές επιθυμούν μέσα από την πρόοδο των παιδιών τους να... δικαιώσουν τα δικά τους όνειρα. Είναι μάλιστα ενδεικτικό ότι και οι γονείς πιέζουν τα παιδιά για όλο και καλύτερους βαθμούς.

Συγκεκριμένα, από την έρευνα του ΕΚΚΕ¹ για «το ελληνικό σχολείο στην αυγή του 21^{ου} αιώνα» προκύπτει ότι η βαθμοθηρία στα ελληνικά σχολεία αρχίζει από το γυμνάσιο. Είναι, εν μέρει, απόρροια της μαζικής παραγωγής αρίστων στο δημοτικό, που πλέον θέλουν να συνεχίσουν με καλές επιδόσεις στο γυμνάσιο. Βέβαια, στο δημοτικό οι δάσκαλοι είναι πιο ελαστικοί και –μέσω και της βαθμολόγησης– έχουν την πρόθεση να ενθαρρύνουν τους μαθητές. Οι απαντήσεις των μαθητών γυμνασίου αποκαλύπτουν μια έντονη τάση βαθμοθηρίας, καθώς το 91,9% δήλωσαν ότι θα ήθελαν πάντα να έχουν καλούς βαθμούς. Η τάση αυτή είναι ισχυρότερη στα κορίτσια (94%) σε σχέση με τα αγόρια (90%). Στο λύκειο οι άριστοι και οι πολύ καλοί μαθητές αυξάνονται, καθώς μεγαλώνει και η προσπάθεια, αφού στην Γ' Λυκείου είναι οι κρίσιμες εξετάσεις για την εισαγωγή στο πανεπιστήμιο.

Όμως, τόσο οι μαθητές όσο και οι εκπαιδευτικοί και των δύο πρώτων βαθμίδων θεωρούν ότι το ισχύον σύστημα αξιολόγησης δεν αντανakλά την πραγματική εικόνα του μαθητή. Η πλειοψηφία των δασκάλων και καθηγητών που συμμετείχαν στην έρευνα δήλωσαν ότι το ισχύον σύστημα αξιολόγησης και βαθμολογίας είναι αναξιόπιστο και «καλλιεργεί την ψύχωση του καλού βαθμού», η οποία εντοπίζεται στους γονείς και καλλιεργείται στους μαθητές από το σπίτι. Με αυτό τον τρόπο, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών σύστημα βαθμολόγησης ενισχύει τον ανταγωνισμό στο σχολείο μεταξύ των μαθητών με αποτέλεσμα να ενισχύονται οι πιέσεις στους μαθητές. Μάλιστα, το 48,3% των εκπαιδευτικών δήλωσαν ότι το άγχος για τον καλό βαθμό δημιουργεί στους μαθητές και άλλου τύπου –πλην της βαθμοθηρίας– ακραίες καταστάσεις, όπως διάφορες φοβίες.

Κατά τη γνώμη πολλών εκπαιδευτικών, το σύστημα αξιολόγησης και βαθμολογίας δημιουργεί στιγματισμούς και διαφοροποιήσεις ανάμεσα στους μαθητές και οδηγεί σε διαχωρισμό καλών και κακών μαθητών μέσα στην τάξη. Ο «καλός» μαθητής είναι συνεπής, παρακολουθεί τα μαθήματά του, είναι έξυπνος, έχει αίσθηση του καθήκοντος. Αυτά τα χαρακτηριστικά αποδίδουν οι εκπαιδευτικοί στον «καλό μαθητή». Από την άλλη ο «κακός» μαθητής είναι αδιάφορος. Αυτό φτάνει για έναν εκπαιδευτικό ώστε να χαρακτηρίσει έναν μαθητή «κακό». Το αποτέλεσμα τέτοιων διαχωρισμών είναι το γεγονός ότι ο καθηγητής συμπεριφέρεται καλύτερα στους «καλούς» μαθητές. Βέβαια, καθώς το ελληνικό σχολείο αποτελεί τον πρώτο χώρο κοινωνικοποίησης για τα παιδιά, η πίεση, το άγχος αλλά και οι ψυχαναγκασμοί για την καλή βαθμολογία σαφώς επηρεάζουν το χτίσιμο της προσωπικότητας του παιδιού, που πλέον μαθαίνει να

λειτουργεί όχι με γνώμονα το δικό του ένστικτο και τις επιθυμίες του, αλλά με γνώμονα τις «επιταγές» και τις κρίσεις των μεγάλων.

Απόστολος Λακασάς, εφημ. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 30 -12 -2007 (ΔΙΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΟ ΑΡΘΡΟ)

1.ΕΚΚΕ=Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

Να αποδώσετε συνοπτικά (60-70 λέξεις) τις απόψεις της πλειονότητας των μαθητών και εκπαιδευτικών για το ισχύον σύστημα αξιολόγησης-βαθμολόγησης στο σχολείο, σύμφωνα με την έρευνα του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

3^η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

4^η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Το ισχύον σύστημα αξιολόγησης:

Το ισχύον σύστημα αξιολόγησης:

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

ΘΕΜΑ Β

1. ΑΝΑΣΚΕΥΗ ΑΠΟΨΗΣ

Αν μας ζητήσουν να ανασκευάσουμε μια άποψη, τότε: εντοπίζουμε την προς ανασκευή θέση και την αναφέρουμε στη θεματική περίοδο με τη διαπίστωση ότι «η θέση αυτή αμφισβητείται» ή ότι «υπάρχει και η αντίθετη άποψη». Προσκομίζουμε το κατάλληλο πληροφοριακό υλικό, για να στηρίξουμε την αντίθετη αυτή άποψη.

Π.χ. 1. Να ανασκευάσετε την άποψη που ακολουθεί: «Ο αγώνας του ανθρώπου για την ελευθερία δεν έχει –και δεν πρέπει να έχει– όρια»

Απ. Το ζήτημα του αγώνα για την απόκτηση της ελευθερίας του ανθρώπου απασχόλησε και εξακολουθεί να απασχολεί τους ανθρώπους. Δεν είναι λίγοι, μάλιστα, αυτοί που πιστεύουν ότι ο αγώνας για την ελευθερία δεν έχει όρια, ότι δηλαδή δεν πρέπει να υπάρχουν φραγμοί όταν ο άνθρωπος αγωνίζεται για την κατάκτησή της. Δεν συμμερίζονται, όμως, όλοι αυτή την άποψη, διότι, όταν δεν υπάρχει κανένας φραγμός στις ενέργειες των ανθρώπων, ο κίνδυνος για ασύδοτη και ανεξέλεγκτη συμπεριφορά είναι πολύ μεγάλος. Μπορεί, βέβαια, ο πόθος για την ελευθερία να είναι ιερός, αλλά όταν απουσιάζει η κριτική σκέψη και η λογική που κατευνάζουν την παρόρμηση, τότε τα αποτελέσματα ίσως είναι τα αντίθετα από τα επιδιωκόμενα. Η ιστορία έχει καταγράψει αποτρόπαια εγκλήματα που έγιναν στο όνομα της ελευθερίας. Άρα, ο αγώνας για την ελευθερία πρέπει να οριοθετείται, ώστε να προστατεύονται τα δικαιώματα και οι ελευθερίες όλων.

<https://palmostiskalymnou.blogspot.com>

2. Να ανασκευάσετε την άποψη που ακολουθεί: «Η τεχνολογία έβλαψε τον άνθρωπο περισσότερο από ό,τι τον ωφέλησε».

Απ. Πολλοί υποστηρίζουν ότι η τεχνολογία έβλαψε τον άνθρωπο περισσότερο από ό,τι τον ωφέλησε. Ωστόσο, είναι λάθος η ανησυχία για ορισμένες αρνητικές εφαρμογές της τεχνολογίας να επισκιάζει την τεράστια συμβολή της στη βελτίωση των συνθηκών ζωής του ανθρώπου, στην απαλλαγή του από τις ασθένειες και την εξοντωτική εργασία και στη διάδοση των γνώσεων και την ανάπτυξη των τεχνών και του πολιτισμού. Μια τέτοια αντιμετώπιση είναι μονόπλευρη, επειδή παραβλέπει την τεράστια πρόοδο που έχει συντελεστεί και εξιδανικεύει το παρελθόν, στο οποίο ο άνθρωπος ήταν δέσμιος των στοιχείων της φύσης, ανήμπορος να εξασφαλίσει τη ζωή του και να αναπτύξει το πνεύμα του. Φαίνεται, επομένως, ότι είναι υπερβολικό να αποκηρύσσουμε με ευκολία την τεχνολογία, διογκώνοντας τα προβλήματα και υποβαθμίζοντας τις απεριόριστες δυνατότητες που εξασφαλίζει στον άνθρωπο.

<https://palaiapoli.wordpress.com/>

ΑΣΚΗΣΗ: Η συντάκτρια του κειμένου υποστηρίζει πως «οι γνώσεις μας για την Επανάσταση περιορίζονται στα όσα λίγα μαθαίνουμε στο σχολείο και όσα ακούμε από τους επετειακούς λόγους σε σχέση με το γεγονός αυτό». Να ανασκευάσετε την άποψη αυτή (80-100 λέξεις).

2. ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Αναφορικές λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με **αναφορικές αντωνυμίες** (που, όποιος, ο οποίος, όσος, ό,τι) ή με **αναφορικά επιρρήματα** (όπου, που, όπως, πως, όσο, καθώς, σαν, ωσάν) και προσδιορίζουν κάποιον όρο μιας άλλης πρότασης, ο οποίος είτε υπάρχει στην πρόταση είτε παραλείπεται και εννοείται.

Οι αναφορικές προτάσεις διακρίνονται σε: **α) ονοματικές ή επιρρηματικές και β) προσδιοριστικές ή προσθετικές/παραθετικές.**

- **Ονοματικές** λέγονται οι αναφορικές προτάσεις που εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και χρησιμοποιούνται ως ονόματα: υποκείμενο, αντικείμενο, ονοματικός προσδιορισμός (παράθεση, επεξήγηση), κατηγορούμενο.
- **Επιρρηματικές** λέγονται οι αναφορικές προτάσεις που εισάγονται με αναφορικά επιρρήματα ή άλλους αναφορικούς επιρρηματικούς προσδιορισμούς και προσδιορίζουν ένα επίρρημα ή άλλο επιρρηματικό προσδιορισμό μιας πρότασης. Οι αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις δηλώνουν, όπως οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί: τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, συμφωνία, εναντίωση/παραχώρηση, παρομοίωση.

ΚΑΙ

- **Προσδιοριστικές** λέγονται οι αναφορικές προτάσεις που αποτελούν αναγκαίο προσδιορισμό και απαραίτητο συμπλήρωμα της προηγούμενης πρότασης, χωρίς τον οποίο το νόημά της δεν είναι ολοκληρωμένο και ακριβές. Αποτελούν, δηλαδή, ένα νόημα αδιαίρετο (σημασιολογικό κριτήριο/νόημα). Ακολουθούν τον προσδιοριζόμενο όρο **χωρίς κόμμα (στίξη)**. Διαβάζονται με τον προσδιοριζόμενο όρο, χωρίς παύση και διαφορετικό επιτονισμό (επιτονισμός). Για παράδειγμα: **Η Αθήνα είναι η πόλη που αγαπώ. Το μάθημα που μου αρέσει είναι η Ιστορία.**
- **Προσθετικές/παραθετικές** λέγονται οι αναφορικές προτάσεις που δεν αποτελούν απαραίτητο συμπλήρωμα στον όρο που προσδιορίζουν. Οι πληροφορίες που περιέχουν οι προτάσεις αυτές παρουσιάζονται ως ξεχωριστές και δευτερεύουσες ως προς το περιεχόμενο του προσδιοριζόμενου όρου. Τότε έχουμε στον γραπτό λόγο **κόμμα** ή στον προφορικό παύση. Για παράδειγμα: **Μας μίλησε για το Νίκο, που μας είναι άγνωστος. Διαβάζω το μάθημα της ιστορίας, που είναι το αγαπημένο μου μάθημα.**

Για να καταλάβουμε τη διαφορά, ας δούμε το εξής παράδειγμα:

α) Τα βιβλία της βιβλιοθήκης που είναι άδετα στάλθηκαν για βιβλιοδεσία. (όλα τα βιβλία της βιβλιοθήκης είναι άδετα και στάλθηκαν για βιβλιοδεσία)

β) Τα βιβλία της βιβλιοθήκης, που είναι άδετα, στάλθηκαν για βιβλιοδεσία. (όσα από τα βιβλία της βιβλιοθήκης είναι άδετα, αυτά στάλθηκαν για βιβλιοδεσία.)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να αντικαταστήσετε τις αναφορικές προτάσεις στα παρακάτω αποσπάσματα με ονοματικούς προσδιορισμούς, κάνοντας τις απαραίτητες συντακτικά αλλαγές. Τι αλλάζει ως προς το ύφος του λόγου;

α) Είναι ένα πλάσμα μοναδικό, **που δεν μπορεί να επαναληφθεί.** =

β) Οι τοπικές παραφωνίες ενώνονται σε μια ανώτερη συμφωνία, **που δεν μπορεί να τη συλλάβει το αυτί του πεζοπόρου.** =

γ) Βλέπουμε τους λαούς της Ευρώπης με μια θαυμάσια ένταση των δυνάμεών τους, **που βάσταξε αιώνες και ποτέ δεν πέφτει...** =

2. «Αισθανόμαστε πως όλα αλλάζουν τριγύρω μας, όχι μόνο η γλώσσα και οι κοινωνικές συμβάσεις, μα κι ο αέρας που αναπνέουμε, και η ουσία της γης που πατούμε, και ο χαρακτήρας των ανθρώπων που συναντούμε»: Να ξαναγράψετε το απόσπασμα, αντικαθιστώντας το αναφορικό «που» με τον κατάλληλο τύπο της αντωνυμίας «ο οποίος, -α, -ο». Να σχολιάσετε την αντικατάσταση ως προς το εάν είναι αναγκαία ή όχι και ως προς το ύφος που παράγεται.

3.«Κάθε νότα της ευρωπαϊκής συναυλίας μοιάζει να είναι μια παραφωνία και κάθε παραφωνία περιέχει νέες αντιθέσεις»: να ξαναγράψετε το απόσπασμα, αφού μετατρέψετε την υπογραμμισμένη κύρια πρόταση σε δευτερεύουσα αναφορική.

4.Να διακρίνετε τις δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις σε προσδιοριστικές και σε προσθετικές.

α)Το δεύτερο που σημαίνει το κήρυγμα του Καλαβρύτων, το οποίο αυτή τη φορά έγινε στο δικαστήριο, όχι από άμβωνος, είναι ότι ο Θεός, ο πανάγαθος και πάγκαλος Θεός, είναι ικανός να σιχαίνεται.

Π.Μπουκάλας, Καθημερινή (Βδελύγματα και σιχάματα), 17/3/2018

β)Από τους χιλιάδες ή τα εκατομμύρια που επιβιώνουν και μορφώνονται χάρη στις δομές του κοινωνικού κράτους, ελάχιστοι θα προσφέρουν όσα ο τεθνεώς αστροφυσικός.

Π. Μανδραβέλης, Καθημερινή (Η «τύχη» του Στίβεν Χόκινγκ), 15/3/2018

γ)Ο Στίβεν Χόκινγκ, που “ταξιδεύει” από χθες στα αστέρια που τόσο αγάπησε και μελέτησε, δεν ήταν μόνο μια επιστημονική ιδιοφυΐα, που με τις ανακαλύψεις του άλλαξε την αντίληψη μας για τον κόσμο.

Το Βήμα, Ένα σύμβολο της ανθρωπίνης θέλησης, 15/3/2018

δ)Ταυτόχρονα, μιας και το θέμα του σόου ήταν «The Fabric of Politics», εμφανίστηκαν επί σκηνής άντρες μοντέλα και περπάτησαν, κρατώντας στα χέρια τους πανό, στα οποία ήταν σημειωμένα διάφορα πολιτικά μηνύματα.

Το Βήμα, Φιλανθρωπικό Fashion Show από φοιτητές του Κέιμπριτζ, 16/3/2018

3. ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ*

**Στο σημείο αυτό οι Γλωσσικές Επιλογές παρουσιάζονται επιγραμματικά. Για περισσότερα στοιχεία, μπορείτε να ανατρέξετε στην αντίστοιχη ενότητα για κάθε μία.*

Οι γλωσσικές επιλογές αφορούν:

1. Τις **γλωσσικές ποικιλίες**: γλωσσική ιδιοτυπία, ιδίωμα ή διάλεκτο του ομιλητή ή συγγραφέα, γεωγραφικές, κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες, οπτικές της γλώσσας.
2. Το **λεξιλόγιο** (κοινό – καθημερινό, εξειδικευμένο – τεχνικό). Το λεξιλόγιο ενός κειμένου φανερώνει τις προθέσεις του συντάκτη, τον τρόπο με τον οποίο θέλει να προσεγγίσει το υπό διερεύνηση θέμα, αλλά και -κάποτε- το επίπεδο μόρφωσης του γράφοντος. Ειδικότερα, το κοινό, καθημερινό λεξιλόγιο συνδέεται με την πρόθεση του γράφοντος να διαμορφώσει ένα απλό και εύληπτο κείμενο, ώστε αυτό να είναι κατανοητό από ένα ευρύτερο κοινό. Επίσης, υποδηλώνει πως ο συντάκτης δεν αποσκοπεί στη διαμόρφωση ενός επιστημονικού κειμένου. Η χρήση εξειδικευμένου, τεχνικού λεξιλογίου μπορεί είτε να είναι αναγκαία λόγω της ειδικής φύσης του εξεταζόμενου θέματος (π.χ. ένα κείμενο σχετικά με κάποια νέα τεχνολογική ή ιατρική εξέλιξη), είτε να φανερώνει την πρόθεση διαμόρφωσης ενός επιστημονικού κειμένου, το οποίο προορίζεται για ένα πιο περιορισμένο αναγνωστικό κοινό.
3. Τους **γραμματικούς χρόνους, τις εγκλίσεις και τα ρηματικά πρόσωπα**, τα οποία δηλώνουν διαφορετικά χρονικά επίπεδα, διαφορετικούς βαθμούς βεβαιότητας ή επιθυμίας
4. Τη **στίξη που υιοθετεί σε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου**.
5. Τα **σχήματα λόγου**.
6. Τη **λειτουργία της Γλώσσας (αναφορική-ποιητική)**.
7. Την **παρατακτική & υποτακτική σύνδεση προτάσεων**.
8. Την **ονοματοποίηση**.
9. Τη **χρήση ενεργητικής και παθητικής σύνταξης**.
10. Τη **χρήση προσωπικής και απρόσωπης σύνταξης**.
11. Τη **χρήση ευθέος και πλάγιου λόγου**.
12. Τη **χρήση μικροπερίοδου και μακροπερίοδου λόγου**.
13. Τη **χρήση επιρρημάτων και επιθέτων**, καθώς ενδέχεται να φανερώνουν τον βαθμό βεβαιότητας του γράφοντος ή το αν έχει θετική ή αρνητική στάση απέναντι στο ζήτημα που διερευνά, π.χ. επιρρήματα που δηλώνουν μεγάλο βαθμό βεβαιότητας (απολύτως, σίγουρα, ολότελα, ολοκληρωτικά) ή δισταγμό, αβεβαιότητα, απορία (ίσως, πιθανώς, άραγε), όπως και επιρρήματα που φανερώνουν την άποψη του γράφοντος (καλώς, κακώς, ευτυχώς, δυστυχώς, ατυχώς κ.ά.). Κατά τον ίδιο τρόπο αξιοποιούνται και τα επίθετα, τα οποία ενδέχεται να «σχολιάζουν» με θετικό τρόπο ορισμένες πτυχές του ζητήματος ή με αρνητικό.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Όλες οι γλωσσικές επιλογές συνδέονται λειτουργικά με το νόημα και το ύφος του κειμένου.

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ: Γλωσσικές επιλογές και εκφραστικά μέσα για την ευαισθητοποίηση του αναγνώστη:

1. **Μεταφορικός λόγος**, ώστε το νόημα του κειμένου αφενός να διευρύνεται και αφετέρου να αποδίδεται με πιο παραστατικό τρόπο, και καθώς, μάλιστα, μέσω αυτού επιδιώκεται η συγκίνηση του αναγνώστη, επιλέγονται μεταφορές που είτε αναφέρονται σε συναισθήματα είτε σε καταστάσεις που εύλογα επηρεάζουν σε συναισθηματικό επίπεδο τον αναγνώστη.
2. **Προσωποποιήσεις**, προκειμένου το κείμενο να κινείται πλησιέστερα στη λογοτεχνική γραφή και να κερδίζει, έτσι, σε ζωντάνια, αλλά και σε επιμέρους ποιότητες, όπως είναι η νοηματική του εμβάθυνση μέσω των συνυποδηλώσεων που προκύπτουν στη σκέψη του αναγνώστη.
3. **Επαναλήψεις**, ώστε ορισμένες καίριες κατά τον γράφοντα ιδέες ή συναισθηματικές καταστάσεις να αποδίδονται με έμφαση και να προκαλούν, έτσι, διαρκέστερη εντύπωση στον αναγνώστη.
4. **Συναισθηματικά φορτισμένες λέξεις**, μέσω των οποίων υποβάλλεται έμμεσα στον αναγνώστη μια συναισθηματική κατάσταση ή αντίδραση. Πρόκειται για μια συνηθισμένη γλωσσική επιλογή, η οποία

υπαγορεύει -υπό μία έννοια- στον αναγνώστη το πώς οφείλει να αντικρίσει το παρουσιαζόμενο θέμα και πώς να αισθανθεί απέναντι σε συγκεκριμένες πτυχές αυτού.

5. **Ρητορικές ερωτήσεις**, μέσω των οποίων ο γράφων επιδιώκει να προκαλέσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη, κατευθύνοντάς το, συνάμα, σε κατάλληλες πτυχές του θέματος. Η αξιοποίηση ανάλογων ερωτημάτων καθιστά, επίσης, εμφανή τη διάθεση του γράφοντος να εμπλέξει τον αναγνώστη σε μια περισσότερο ενεργή επαφή με το κείμενο και να τον οδηγήσει σ' έναν γόνιμο εσωτερικό προβληματισμό.

6. **Σημεία στίξης**, μέσω των οποίων είτε υποδηλώνεται η διαφορετική σημασιολογική λειτουργία μιας λέξης ή φράσης («»), είτε καθοδηγείται ο ρυθμός ανάγνωσης (ασύνδετο σχήμα), είτε γίνεται εμφανής η διάθεση του γράφοντος να σχολιάσει (! ...), να αποσιωπήσει ή να υπονοήσει κάτι (...) κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να προκαλείται συναισθηματική αντίδραση ή επίδραση στον αναγνώστη.

7. **Υποτακτική έγκλιση**, μέσω της οποίας γίνεται εφικτή η δήλωση ποικίλων νοηματικών διαβαθμίσεων, όπως, μεταξύ άλλων, ευχή, επιθυμία, προτροπή, παραχώρηση, υποχρέωση, κ.λπ., και τονίζεται, έτσι, εναργέστερα η συναισθηματική διάσταση του υπό διερεύνηση ζητήματος. **Π.χ.** «Να γράφεις γράμματα. Να επικοινωνείς με τον απόντα.» [Με την προτροπική υποτακτική γίνεται εμφανής η θέση της γράφουσας σχετικά με την έντυπη αλληλογραφία, την οποία θεωρεί πολύτιμη και, ως ένα βαθμό, αναγκαία.]

8. **Ειρωνεία**, μέσω της οποίας άλλοτε στηλιτεύεται η στάση ορισμένων ανθρώπων και άλλοτε φανεώνονται αρνητικές πτυχές συγκεκριμένων φαινομένων. Η λεκτική ειρωνεία επηρεάζει συναισθηματικά τον αποδέκτη, εφόσον καθοδηγεί δραστικά την προσοχή του σε στάσεις ή καταστάσεις που οφείλει να λάβει υπόψη του. **Π.χ.** «Οι πιο ανυπόμονοι, με τα εξπρες τότε γράμματα, σήμερα θα πέθαιναν από αδημονία».

9. **Μικροπερίοδος λόγος**, όταν ο γράφων επιθυμεί να προσδώσει γοργότερο ρυθμό στην ανάγνωση και να μεταφέρει εναργέστερα μια συναισθηματική κατάσταση ή μια ιδέα στον αναγνώστη.

10. **Α' ρηματικό πρόσωπο**, όταν ο γράφων επιδιώκει να τονίσει την προσωπική του εμπλοκή στο ζήτημα ή όταν θέλει να διαμορφώσει ένα πιο οικείο ύφος γραφής, καθώς και **β' ρηματικό πρόσωπο**, όταν ο γράφων επιδιώκει να δημιουργήσει μια αίσθηση αλληλεπίδρασης/επικοινωνίας με τον αποδέκτη, ώστε να κεντρίσει το ενδιαφέρον του.

11. Αξιοποίηση **περιγραφής, εικόνων και αφήγησης**, ώστε ο γράφων να έχει τη δυνατότητα να παρουσιάσει με την αναγκαία παραστατικότητα εικόνες και στιγμιότυπα μιας κατάστασης που αναπόφευκτα θα συγκινήσει τον αποδέκτη (π.χ. η περιγραφή μικρών παιδιών που λιμοκτονούν ή έχουν εκτοπιστεί από τα σπίτια τους λόγω κάποιου πολέμου). Αντιστοίχως, με τη συνδρομή της αφήγησης έχει τη δυνατότητα να παρουσιάσει γεγονότα με έντονο συναισθηματικό αντίκτυπο, τα οποία δεν είναι απλώς στατικές εικόνες, αλλά μια κατάσταση που συνεχώς προχωρά και πιθανώς κλιμακώνεται.

12. Αξιοποίηση του **χιούμου**, όταν ο γράφων επιθυμεί να επηρεάσει τον αποδέκτη με ηπιότερο τρόπο και προσεγγίζοντας το υπό διερεύνηση θέμα με πιο ανάλαφρη διάθεση. Συχνά, άλλωστε, το χιούμορ αποδεικνύεται περισσότερο αποτελεσματικό απ' οποιαδήποτε άλλη προσέγγιση, εφόσον επιτρέπει στον αναγνώστη να αντικρίσει ένα θέμα από μια πιο αισιόδοξη οπτική και να αποκτήσει, έτσι, την αναγκαία αποστασιοποίηση, ώστε να δει καθαρότερα τις πραγματικές του διαστάσεις.

4. ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ-ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑ

α) Οι εγκλίσεις

- ❖ **Η οριστική:** εκφράζει κατά κανόνα μια ενέργεια ή μια κατάσταση πραγματική και βέβαιη (π.χ. Η Ελλάδα **ανήκει** στην Ενωμένη Ευρώπη). Συχνά όμως μπορεί να εκφράζει και άλλες σημασίες, όπως τη δυνατότητα να γίνει κάτι (π.χ. **Θα πετούσε** από τη χαρά του, αν έπαιρνε το δίπλωμα), την πιθανότητα (π.χ. Δεν ήρθε ακόμη. **Θα τον πήρε** ο ύπνος), την ευχή (π.χ. **Ας τον έβλεπε** κι ας ήταν για λίγο) και την παράκληση (π.χ. Δεν **προσέχεις** λιγάκι τη διατροφή σου). Η οριστική έχει κανονικά άρνηση **δε(ν)**. Όταν δηλώνει ευχή, έχει άρνηση **μη(ν)**.
- ❖ **Η υποτακτική:** εκφράζει κατά κανόνα το ζητούμενο, το ενδεχόμενο και το επιθυμητό, (π.χ. **Αν μαγειρέψω** γεμιστά, θα είναι όλοι ευχαριστημένοι). Συχνά παίρνει και άλλες σημασίες, όπως της προτροπής (π.χ. **Ας σταματήσετε** αυτή τη φλυαρία!), της παραχώρησης (π.χ. **Ας δεχτούμε** στην εκδρομή ακόμη έναν), της ευχής (π.χ. Μακάρι **να ζήσει**), της απορίας (π.χ. Δεν είναι καθόλου καλά τα νέα, πώς **να** του το **πω**), της προσταγής (π.χ. **Να** τα **πεις** όλα), της απαγόρευσης (π.χ. **[Να] Μην πιστεύεις** στον καθένα) κ.ά. Η υποτακτική χαρακτηρίζεται από τη χρήση των μορίων **να, ας, καθώς** και από το ότι συνδυάζεται με τους συνδέσμους **αν, εάν, όταν, πριν, πριν να, μόλις, προτού, άμα, για να, μήπως**. Στις απαγορεύσεις χρησιμοποιείται συνήθως η υποτακτική χωρίς το μόριο **να**, π.χ. **(Να) Μην τον ακούς** σε ό,τι σου λέει. Η υποτακτική έχει την άρνηση **μη(ν)**.
- ❖ **Η προστακτική:** ανάλογα με την επικοινωνιακή συνθήκη μπορεί να εκφράζει προσταγή (**Προχωρήστε** αργά και σταθερά προς τα εμπρός), παράκληση (**Ελάτε**, σας παρακαλώ, στις θέσεις σας) κ.ά.

β) Οι τροπικότητες

- ❖ **Επιστημική τροπικότητα:** καλύπτει ένα φάσμα σημασιών σχετικών με τη βεβαιότητα του ομιλητή γι' αυτό που λέει, που στο ένα του άκρο βρίσκεται η υπόθεση και στο άλλο η ρητά δηλωμένη βεβαιότητα. Ορισμένες από αυτές τις σημασίες είναι οι εξής:
 - ✓ **Υπόθεση:** Εκφράζεται η υπόθεση του ομιλητή γι' αυτό που λέει. **Εκφέρεται με το να + υποτακτική, τα αν, εάν, άμα, έτσι και, ας + οριστική πολλών χρόνων** κ.ά. Π.χ. **Να ξέρουν** οι άνθρωποι τι χάνουν από τη ζωή στο χωριό, θα φύγουν από τις πόλεις. **Ας είχε** αυτοκίνητο και θα έβλεπες πού θα ήταν.
 - ✓ **Δυνατότητα:** Εκφράζεται από τον ομιλητή αυτό που είναι δυνατό να γίνει. **Εκφέρεται ως εξής: μπορεί + υποτακτική, ίσως + υποτακτική, θα + οριστική** κ.ά. Π.χ. Φέτος, λόγω του καιρού, **μπορεί να έχουμε** μεγάλη παραγωγή λαδιού. **Ίσως κάνει** λιγότερο κρύο τον επόμενο μήνα.
 - ✓ **Πιθανότητα:** Εκφράζεται η πιθανότητα να γίνει αυτό που λέει ο ομιλητής. Από αυτήν την άποψη, είναι πιο ισχυρή από τη δυνατότητα. **Εκφέρεται με τα πρέπει + υποτακτική, θα + οριστική** κ.ά. Π.χ. Ο θείος σου **πρέπει να έχει** πολλά χρήματα για να τα ξοδεύει τόσο εύκολα. **Θα ήταν** δύσκολα εκείνα τα χρόνια.
 - ✓ **Βεβαιότητα:** Εκφράζεται από τον ομιλητή βεβαιότητα γι' αυτό που λέει. **Εκφέρεται με απλή οριστική** και συνοδεύεται συχνά από εκφράσεις (επιρρήματα κτλ.) που δηλώνουν βεβαιότητα. Π.χ. Ο Κολόμβος σίγουρα **ανακάλυψε** την Αμερική.
- ❖ **Δεοντική τροπικότητα:** καλύπτει ένα ευρύ φάσμα σημασιών σχετικών με την προσδοκία πραγματοποίησης αυτών που λέει ο ομιλητής, που στο ένα άκρο του βρίσκεται η απλή επιθυμία και στο άλλο η υποχρέωση. Ορισμένες από αυτές τις σημασίες είναι οι εξής:
 - ✓ **Επιθυμία:** Εκφράζεται από τον ομιλητή η επιθυμία του υποκειμένου. **Εκφέρεται συχνά με το ρήμα θέλω + υποτακτική**. Π.χ. Όλοι **θέλουν να έχουν** καλή υγεία.
 - ✓ **Ευχή:** Εκφράζεται από τον ομιλητή η επιθυμία του υποκειμένου ως ευχή. Είναι πιο ισχυρή από την τροπικότητα της επιθυμίας. **Εκφέρεται με απλή υποτακτική** (και εκφράσεις που δείχνουν πως πρόκειται για ευχή και όχι προσταγή) **και με τα ας, να, μακάρι, που + υποτακτική**. Π.χ. **Ας πλύνει** καμιά φορά το αυτοκίνητο. **Να μπεις** στην εκκλησία, έστω και για λίγο.
 - ✓ **Πρόθεση:** Εκφράζεται από τον ομιλητή η πρόθεση του υποκειμένου να κάνει μια ενέργεια. **Εκφέρεται με ρήματα που δηλώνουν πρόθεση** (στοχεύω να, σκοπεύω να, προτίθεμαι να, λέω να κτλ.) **+ υποτακτική**. Π.χ. Οι μαθητές της Γ' Λυκείου **σκοπεύουν να πάνε** φέτος εκδρομή στην Ιταλία.
 - ✓ **Υποχρέωση:** Εκφράζεται από τον ομιλητή η ανάγκη, η υποχρέωση του υποκειμένου να κάνει μια ενέργεια. **Εκφέρεται, εκτός της προστακτικής, με το απρόσωπο ρήμα «πρέπει» και με ανάλογες εκφράσεις** (είναι ανάγκη, είναι υποχρεωμένος κτλ.) **+ υποτακτική**. Π.χ. Φέτος ο Γιάννης **πρέπει να πάρει** το πτυχίο του.

5. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ-ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Αιτιολόγηση της επιλογής ή της λειτουργίας

- ❖ Με την ενεργητική σύνταξη: Δίνεται **έμφαση στον δράστη**, δηλαδή στο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα, που προβαίνει σε μια ενέργεια. Το **ύφος** γίνεται πιο άμεσο, προσωπικό, ζωντανό, ενώ ο **λόγος** είναι πιο καθαρός και κατανοητός.
- ❖ Με την παθητική σύνταξη: Η **έμφαση δίνεται στο αποτέλεσμα/στον δέκτη της ενέργειας** του ρήματος. Ο δέκτης δηλώνεται ως υποκείμενο της παθητικής σύνταξης και ο δράστης (που αποτελεί το λογικό υποκείμενο της ενεργητικής σύνταξης) δηλώνεται με τη μορφή ποιητικού αιτίου. Το **ύφος** γίνεται πιο απρόσωπο και τυπικό, ενώ ο **λόγος** αποκτά μεγαλύτερη πλοκή και γίνεται πιο σύνθετος και επίσημος. Το ποιητικό αίτιο μπορεί και να παραλείπεται, επειδή δεν είναι γνωστό ή ο πομπός δε θέλει να το αποκαλύψει.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

1. Αν το ενεργητικό μεταβατικό ρήμα λήγει σε –μαι, τότε δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί το ίδιο και ως ρήμα παθητικής διάθεσης και, αν σχηματίζει παθητική διάθεση, τη σχηματίζει περιφραστικά με το ένα μέρος να προέρχεται από το θέμα του.

Π.χ. «Οι ισχυροί εκμεταλλεύονται τους αδύνατους.» (ενεργητική)

«Οι αδύνατοι γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους ισχυρούς.» (παθητική)

Παραδείγματα τέτοιων ρημάτων:

Ενεργητική διάθεση

εκμεταλλεύομαι κάτι
αντιλαμβάνομαι κάτι
ανέχομαι κάτι
δέχομαι κάτι
περιποιούμαι κάποιον
υπόσχομαι να ή ότι...

Παθητική διάθεση

κάτι γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης
κάτι γίνεται αντιληπτό
κάτι γίνεται ανεκτό
κάτι γίνεται δεκτό
κάποιος δέχεται (τις) περιποιήσεις
δίνεται (η) υπόσχεση να ή ότι...

2. «Ο διευθυντής ανακοίνωσε στους μαθητές ότι αύριο δε θα λειτουργήσει το σχολείο» (ενεργητική)

«Ανακοινώθηκε στους μαθητές (από τον διευθυντή) ότι αύριο δε θα λειτουργήσει το σχολείο» (παθητική)

3. «Ο καθηγητής χαρακτήρισε την Άννα αδιάφορη.» (ενεργητική)

«Η Άννα χαρακτηρίστηκε αδιάφορη από τον καθηγητή.» (παθητική)

4. «Αυτό δεν σε ικανοποιεί!» (ενεργητική)

«Δεν ικανοποιείται με αυτό!» (παθητική)

5. «Η πολιτική ενδιαφέρει ελάχιστα τους νέους» (ενεργητική)

«Οι νέοι ενδιαφέρονται ελάχιστα για την πολιτική» (παθητική)

ΑΣΚΗΣΗ

Να εντοπίσετε το είδος της σύνταξης (ενεργητική – παθητική) που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας σε καθένα από τα παρακάτω αποσπάσματα και να το μετατρέψετε στο αντίθετο είδος.

1. Ο αναλφαβητισμός αναστέλλει την οικονομική ανάπτυξη.

2. Η μη ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης δυσχεραίνει την επιτυχή ενσωμάτωση των ατόμων στην αγορά εργασίας.

3. Θα πρέπει να αναζητηθούν συστηματικά νέοι τρόποι εκμάθησης ξένων γλωσσών.

4.Στον προφορικό συνομιλιακό λόγο το κείμενο [...] προσλαμβάνεται από τον δέκτη.

5.Έξω από τη χώρα μας πάλι δεν έχουμε προβάλει την ελληνική γλώσσα με σωστό και ουσιαστικό τρόπο.

6. Η τυπογραφία διεύρυνε τη γλωσσική ποικιλία με τα ποικίλα «εργαλεία» του γραπτού λόγου.

7. Από τα περισσότερα δικτατορικά καθεστώτα απαγορεύεται η σάτιρα και η κωμωδία.

8.Το προσωπικό στυλ ελεύθερου χρόνου επηρεάζεται και διαμορφώνεται από την οικογένεια.

9. Τα σύγχρονα όπλα μάς δίνουν τη βεβαιότητα ότι ο προσεχής παγκόσμιος πόλεμος θα αφανίσει την ανθρώπινη φυλή.

10. Σχεδόν καθημερινά στην τηλεόραση ασκείται (από τους δημοσιογράφους) ένα είδος εύκολης κριτικής.

11. Στο δημιουργικό σχολείο, ο διδάσκων θα τονίσει ιδιαίτερα τη συμμετοχή των μαθητών στον διάλογο

12. Είναι εντυπωσιακό οι ηλικιωμένοι να εγκαταλείπονται, σαν τα φύλλα που πέφτουν, από θεράποντες και συγγενείς.

13. Μια τέτοια διαδικασία δημιουργεί αναπόφευκτες εντάσεις και πιθανές συγκρούσεις με το περιβάλλον, ανασφάλεια, αλλά και συγχρόνως έξαψη και διάθεση για πειραματισμούς.

14. Η μη ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης εμποδίζει την επιτυχή ενσωμάτωση των ατόμων στην αγορά εργασίας.

15. Οι ανισότητες στην πρόσβαση στα τρόφιμα και στα μέσα παραγωγής στερούν σε εκατομμύρια ανθρώπινα όντα το πιο στοιχειώδες δικαίωμα.

6. ΕΠΙΘΕΤΑ-ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

Ενδέχεται να φανερώνουν τον βαθμό βεβαιότητας του γράφοντος ή το αν έχει θετική ή αρνητική στάση απέναντι στο ζήτημα που διερευνά, π.χ. επιρρήματα που δηλώνουν μεγάλο βαθμό βεβαιότητας (απολύτως, σίγουρα, ολότελα, ολοκληρωτικά) ή δισταγμό, αβεβαιότητα, απορία (ίσως, πιθανώς, άραγε), όπως και επιρρήματα που φανερώνουν την άποψη του γράφοντος (καλώς, κακώς, ευτυχώς, δυστυχώς, ατυχώς κ.ά.). Κατά τον ίδιο τρόπο αξιοποιούνται και τα επίθετα, τα οποία ενδέχεται να «σχολιάζουν» με θετικό τρόπο ορισμένες πτυχές του ζητήματος ή με αρνητικό.

7. ΕΡΩΤΗΣΗ ΣΩΣΤΟΥ-ΛΑΘΟΥΣ

- ΣΩΣΤΟ-ΛΑΘΟΣ χωρίς τεκμηρίωση
- ΣΩΣΤΟ-ΛΑΘΟΣ με τεκμηρίωση, βασισμένη στην παράθεση σχετικών χωρίων κειμένου ή και αναδιατυπωμένων χωρίων.

8. ΕΥΘΕΙΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τι είναι οι Ευθείες ερωτήσεις και ποια είναι τα είδη τους;

Οι Ευθείες ερωτήσεις είναι ερωτήσεις που τίθενται σε **Ευθύ λόγο**. Υπάρχουν δύο είδη:

α) Αυτές που τίθενται **για να απαντηθούν**. Τις συναντάμε σε διαλόγους και συνεντεύξεις. Διακρίνονται σε **γνήσιες ερωτήσεις** και **ερωτήσεις προσαγής** και μπορούμε να τις ονομάσουμε **Απλές**.

β) Αυτές που τίθενται **χωρίς να αναμένεται φυσική απάντηση** από τον δέκτη, δηλαδή περισσότερο ως **σχήμα λόγου**. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν οι **Ρητορικές ερωτήσεις ή Ρητορικά ερωτήματα**

2. Τι προσδίδουν οι Ευθείες ερωτήσεις στο ύφος ενός κειμένου γενικά;

Οι Ευθείες ερωτήσεις προσδίδουν:

- Προφορικότητα
- Υποκειμενικότητα
- Αμεσότητα/ οικειότητα
- Ζωντάνια/ παραστατικότητα/ δραματικότητα
- Υφολογική ποικιλία

3. Ποιος είναι ο σκοπός του πομπού, όταν θέτει Απλές ερωτήσεις;

Ο σκοπός του πομπού, όταν θέτει ερωτήματα, συνδέεται άρρηκτα με το **επικοινωνιακό πλαίσιο** των ερωτημάτων. Μπορεί να πρόκειται για έναν προφορικό διάλογο καθημερινής επικοινωνίας, μια προφορική ή γραπτή συνέντευξη ή ένα διαλογικό μέρος από ένα αφηγηματικό κείμενο (διήγημα ή μυθιστόρημα). Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, οι ερωτήσεις είτε αποσκοπούν στην **πρόσληψη πληροφοριών** είτε διατυπώνουν **με ευγένεια κάποια προσαγή ή παράκληση** είτε προωθούν την **εξέλιξη της πλοκής** αν πρόκειται για αφηγηματικό κείμενο.

4. Ποια είναι η διαφορά των Ρητορικών ερωτήσεων από τις Απλές ερωτήσεις;

Οι Ρητορικές ερωτήσεις (ρητορικά ερωτήματα) είναι **σχήμα λόγου**, οπότε χρησιμοποιούνται για **υφολογικούς λόγους**. Προσδίδουν, όπως και οι απλές ευθείες ερωτήσεις, **προφορικότητα, αμεσότητα** και κατά συνέπεια **υφολογική ποικιλία** σε ένα κείμενο. Η διαφορά είναι ότι δε χρησιμοποιούνται για να απαντηθούν, καθώς η απάντηση τους είναι είτε **αυτονόητη** είτε **δίνεται αμέσως από τον ίδιο τον πομπό**.

Όσον αφορά την **επικοινωνιακή τους λειτουργία**, αποσκοπούν:

- Στην ανάπτυξη νοερού διαλόγου με τον δέκτη.
- Στην έκφραση απορίας/ ειρωνείας/ αμφιβολίας/ αποδοκμασίας από την πλευρά του πομπού.
- Στην αφύπνιση/στον προβληματισμό του δέκτη.
- Στην ευαισθητοποίηση/ συναισθηματική διέγερση του δέκτη.
- Στο να δώσει έμφαση στη θέση του.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) Από πλευράς **οργάνωσης του κειμένου** μπορούν να συνδέσουν δύο διαφορετικές νοηματικές ενότητες ή να εισάγουν ένα νέο θέμα. Λειτουργούν, επομένως ως θεματική πρόταση, κατακλείδα ή συνδετικός κρίκος ανάμεσα στις παραγράφους ή και μέσα στην ίδια παράγραφο.

2) Όταν το ερωτηματικό βρίσκεται εντός παρενθέσεων στο εσωτερικό της πρότασης, δηλώνει αμφιβολία/αμφισβήτηση σε σχέση με ένα από τα στοιχεία του μηνύματος. (βλ. ΣΤΙΞΗ)

3) Η **γρήγορη διαδοχή μιας σειράς ερωτήσεων** επιλέγεται για να δοθεί έμφαση σε μια προβληματική κατάσταση.

Π.χ. Ολιγώρησαν οι υπεύθυνοι; Είναι ακατάλληλοι για τη δουλειά τους; Δεν ξέρουν να σηκώνουν ένα τηλέφωνο; Ή όλα τα παραπάνω;

(Απόσπασμα από άρθρο του ημερήσιου Τύπου, διασκευή)

Πανελλαδικές 2020 Ημερήσια Λύκεια (ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ)

Γιατί όλοι αυτοί, όλοι όσοι γράφουν, επιμένουν να γράφουν, ενώ έχουν βεβαιωθεί πως θα βγουν κάποια στιγμή από τον κόσμο, καθώς κι ο ίδιος ο κόσμος – αφού ό,τι έχει αρχή θα έχει κι ένα τέλος – θα βγει κάποτε από τον εαυτό του; Ίσως γιατί το γράφειν – συνειδητό ή όχι, εκούσιο ή και ακούσιο, φανερό ή και κρυφό – αποτελεί την έσχατη, ακραία παρηγοριά για τη θνητότητα που τους πολιορκεί και που τελικά τους καταβάλλει. Αυτή τη θνητότητα που φαρμακώνει την ύπαρξη και τη συνείδηση του ανθρώπου με το φαρμάκι της ματαιότητας, πολεμά και εξορκίζει, και αρνείται η πράξη του γράφειν.

Κώστας Τσιρόπουλος, «Η Μόνωση ως Συνομιλία»

Ερ. Ποια είναι η επικοινωνιακή λειτουργία του ερωτήματος στην 5^η παράγραφο του Κειμένου 2 «Γιατί όλοι ... εαυτό του;»

Ο συγγραφέας **εστιάζει στο κεντρικό ερώτημα του κειμένου** που σχετίζεται με τον απώτερο σκοπό του γράφειν. Το ερώτημα είναι **ρητορικό**. Ο συγγραφέας στοχάζεται γύρω από το θέμα του γράφειν και απαντά ο ίδιος με ένα «**ίσως**» που **μετριάξει τον βαθμό βεβαιότητας**, καθώς σε ένα τέτοιο φιλοσοφικό ερώτημα **δεν μπορεί να δοθεί βέβαιη απάντηση**. Ως προς την επικοινωνιακή λειτουργία του προσδίδει **αμεσότητα** και **ευαισθητοποιεί** τον δέκτη σχετικά με την πράξη του γράφειν και τη **βαθύτερη σύνδεσή της** με την ύπαρξη του ανθρώπου.

9. ΕΥΘΥΣ-ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

- Η αξιοποίηση του ευθέος λόγου στα μη λογοτεχνικά κείμενα αποσκοπεί αφενός στο **να ενισχύσει την παραστατικότητα** του κειμένου και αφετέρου στο **να καταστήσει σαφές πως πρόκειται για αυτούσια παράθεση των λόγων ενός άλλου προσώπου**, χωρίς παρεμβάσεις του γράφοντος. Ο ευθύς λόγος υποδηλώνει, άρα, **μεγαλύτερο βαθμό εγκυρότητας** σε οτιδήποτε σχετίζεται με τη μεταφορά και χρήση λόγων που ανήκουν σε άλλο πρόσωπο.
- Ο πλάγιος λόγος **διασφαλίζει τη ροή του κειμένου**, επιτρέποντας στον γράφοντα να διατηρεί την **ομοιομορφία του ύφους** και τον τρόπο με τον οποίο θα ενταχθούν στο κείμενό του τα όσα είπε κάποιο άλλο πρόσωπο. Ακριβώς, ωστόσο, επειδή πρόκειται για μεταφορά λόγων στην οποία είναι εμφανής η παρέμβαση εκείνου που τα μεταφέρει, **μειώνεται η αίσθηση εγκυρότητας**, εφόσον δεν είναι πάντοτε σαφές κατά πόσο τα λόγια αυτά έχουν μεταφερθεί αυτούσια, στο σύνολό τους και με το ύφος ή την αρχική πρόθεση εκείνου στον οποίο ανήκουν.

10.ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ

A. Περιγραφή

- **Δομή της περιγραφής:**

- 1.Ονομασία του περιγραφόμενου αντικειμένου
- 2.Ταξινόμησή του σε κάποιο γένος
- 3.Παρουσίαση της εμφάνισης, των ιδιοτήτων, των λειτουργιών του κ.λ.π.

- **Γλώσσα:**

- 1.Ρήματα: Ενεστώτας – Συνδετικά
- 2.Επίθετα που δηλώνουν τις ιδιότητες των αντικειμένων (μέγεθος, χρώμα, σχήμα κ.λ.π.).Ακρίβεια
- 3.Ειδικό λεξιλόγιο
- 4.Συνδετικές/διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις
5. Επιρρηματικοί προσδιορισμοί του τόπου (πάνω, κάτω, μπροστά, πίσω,αριστερά, δεξιά κ.λ.π.)

- **Χρησιμοποιούνται σε:**

- 1.Προσωπικές, καθημερινές, τεχνικές περιγραφές - 2.Περιγραφικές αναφορές - 3.Επιστημονικές αναφορές - 4.Ορισμούς-5.Περιγραφικά κείμενα (περιγράφουν μέσω της διαδικασίας της κατηγοριοποίησης των πραγμάτων σε κοινά/καθημερινά και τεχνικά πλαίσια νοήματος)

B. Αφήγηση

- **Δομή της αφήγησης**

- 1.Προσανατολισμός: πληροφορίες για τους «ήρωες», τον χώρο και τον χρόνο.
- 2.Περιπέτεια: το πρόβλημα που εμφανίζεται, τα γεγονότα που ανατρέπουν την αρχική κατάσταση· η δράση για την επίλυσή του, τα εμπόδια και το αποτέλεσμα της δράσης.
- 3.Αξιολόγηση: σχολιασμός των γεγονότων από τον αφηγητή.
- 4.Λύση: η τελική έκβαση (συχνά ταυτίζεται με την αξιολόγηση).
- 5.Κατάληξη: καταληκτικές φράσεις, συμπεράσματα, επιμύθιο κ.λπ. με τα οποία επιστρέφουμε στον παροντικό χρόνο, την αρχική κατάσταση.

- **Γλώσσα:**

- 1.Ρήματα: συνήθως σε παρελθοντικούς χρόνους (κυρίως αόριστο ή ιστορικό ενεστώτα)
- 2.Ρήματα που δηλώνουν κίνηση/δράση, ενέργειες, ρήματα κρίσης/βούλησης κ.λ.π.
- 3.Διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις: δηλώνουν σχέσεις χρόνου, αιτίου και αποτελέσματος,σκοπού
- 4.Ρυθμός: επαναλήψεις, παρηχήσεις κ.λ.π.

- **Χρησιμοποιούνται σε:**

- 1.Προσωπικές διηγήσεις - 2.Ιστορικές διηγήσεις - 3.Ιστορίες - 4.Μύθους - 5.Παραμύθια - 6.Αφηγήσεις (αφηγούνται μέσω της διαδικασίας της διαδοχής προσώπων και γεγονότων -πραγματικών ή πλαστών- στον χώρο και στον χρόνο):Ρεπορτάζ, Ειδήσεις, Βιογραφίες, Ιστορία, Απομνημονεύματα, Ημερολόγιο, Λογοτεχνικά κείμενα.

Γ. Επιχειρηματολογία

- **Δομή της επιχειρηματολογίας**

- 1.Τυπική δομή: ξεκινά από έναν ισχυρισμό/αποδεικτέα θέση.
- 2.Επιχειρήματα και τεκμήρια που υποστηρίζουν τον ισχυρισμό/θέση.
- 3.Κατάληξη σε ένα συμπέρασμα.

- **Γλώσσα**

- 1.Σαφήνεια (κυριολεξία, αποφυγή της πολυσημίας, ακρίβεια στη χρήση του λεξιλογίου, ειδικοί όροι κ.λπ.)
- 2.Ονοματοποίηση
- 3.Παθητική σύνταξη
- 4.Ρήματα που δηλώνουν αιτίες, αποτελέσματα, προτάσεις κ.λ.π.
5. Διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις που δηλώνουν σχέσεις χρόνου, αντίθεσης, αιτίου και αποτελέσματος, συμπεράσματος κ.λπ.
6. Ρητορικά ερωτήματα

7. Αποφαντικές (δηλωτικές) προτάσεις
8. Επιστημική και δεοντική τροπικότητα
9. Πλούσια στίξη

- **Χρησιμοποιούνται σε:**

1. Δοκίμια (προβάλλεται μια άποψη και παρέχονται στοιχεία για τη στήριξή της) - 2. Εκθέσεις - 3. Συζητήσεις/αντιπαραθέσεις (θεώρηση ενός θέματος από πολλές απόψεις) 4. Ερμηνείες
- Επιχειρηματολογικά κείμενα (επιχειρηματολογούν μέσω της διαδικασίας της ανάπτυξης μιας πρότασης ώστε να **πείσουν** για την αποδοχή μιας άποψης – περιγράφουν αφηρημένες έννοιες, καταστάσεις, δεδομένα, ιδιότητες, μορφές, αιτίες, αποτελέσματα – αξιοποιούν επιχειρήματα, τεκμήρια, αυθεντίες).
1. Διάλογος 2. Πολιτικός λόγος 3. Άρθρα 4. Δοκίμια 5. Επιστημονικά κείμενα 6. Επιφυλλίδες

Δ. Εξήγηση

- **Δομή της εξήγησης:**

1. Εισαγωγικό στάδιο: κατηγοριοποίηση και περιγραφή του φαινομένου, του γεγονότος ή της έννοιας
2. Κυρίως επεξηγηματικό μέρος: βήματα που οργανώνονται σε χρονική ή αιτιολογική σειρά (πώς, γιατί)
3. Τελευταίο στάδιο (προαιρετικό): προσωπικές παρατηρήσεις, κρίσεις, ερμηνείες του πομπού

- **Γλώσσα:**

1. Κοινά ουσιαστικά (συνήθως αφηρημένα), καθώς η εξήγηση αναφέρεται σε συγκεκριμένες διαδικασίες που αφορούν ευρύτερες κατηγορίες φαινομένων, γεγονότων ή εννοιών.
2. Ρήματα (συνήθως σε ενεστώτα χρόνο) δράσης και ρήματα σκέψης
3. Συνδετικές/διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις που δηλώνουν χρονικές και αιτιολογικές σχέσεις.
4. Φράσεις πιθανολόγησης (π.χ. μπορεί, ενδέχεται, ίσως), καθώς συχνά η εξήγηση παίρνει τον χαρακτήρα των οδηγιών ή της επιχειρηματολογίας

- **Χρησιμοποιούνται σε:**

1. Εξηγήσεις (πώς) 2. Εξηγήσεις (γιατί) 3. Πραγματείες 4. Εξηγήσεις μέσω παραδειγμάτων
- Κείμενα εξήγησης (εξηγούν μέσω της διαδικασίας της διαδοχής των φαινομένων σε σχέσεις χρονικότητας ή/και αιτιότητας) 1. Επιστημονικά κείμενα 2. Πραγματείες

Ε. Οδηγίες

- **Δομή των οδηγιών:**

1. Αρχή: αναφορά στον στόχο της δράσης (συχνά και στον τίτλο), σύντομη εισαγωγή (εξηγεί το περιεχόμενο των οδηγιών ή προτρέπει τον δέκτη να προσέξει το περιεχόμενο των οδηγιών)
2. Συνέχεια: παρατίθεται λίστα με τα μέσα, συστατικά, υλικά κ.λπ.
3. Τέλος: ακολουθία των βημάτων επίτευξης του στόχου
4. Μπορεί να υπάρχουν σχόλια, εικόνες, σκίτσα ή αρίθμηση
5. Μη διαδικαστικές οδηγίες: Διαφοροποιούνται σημαντικά από τις προηγούμενες. Κοινό τους χαρακτηριστικό είναι η αρχική αναφορά στον στόχο. Η σειρά των προτροπών δεν έχει σπουδαίο ρόλο.

- **Γλώσσα:**

1. Άμεσες ή έμμεσες (με τη χρήση αναφοράς ή έλλειψης) **προσφωνήσεις**.
2. **Ρήματα δράσης**, για να αποδοθούν οι διαδικασίες που απαιτούνται για την επίτευξη του στόχου.
3. **Ρήματα σε ενεστώτα χρόνο** (για να δημιουργεί η αίσθηση διαχρονικότητας) και (συχνά) σε **έγκλιση προστακτική ή προτρεπτική υποτακτική**.
4. **Α' πληθυντικό πρόσωπο**, που δίνει έναν τόνο οικειότητας στο κείμενο και εντάσσει τον πομπό στην ίδια ομάδα ανθρώπων με τον δέκτη.
5. **Επιρρήματα** που χρησιμοποιούνται, για να τροποποιηθούν σημασιολογικά τα ρήματα ή να προστεθούν πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο υλοποίησης του στόχου.
6. **Χρονικές διαρθρωτικές/συνδετικές λέξεις/φράσεις**, που τοποθετούν τις ενέργειες στην ορθή σειρά και αιτιολογικοί προσδιορισμοί για την αποσαφήνιση των αιτιών.
7. **Συνδετικές/διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις** που δηλώνουν προϋπόθεση, για να αποδοθεί μία προκειμένη πάνω στην οποία βασίζεται μία εντολή ή δήλωση.
8. **Φράσεις πιθανολόγησης** (π.χ. μπορεί, ενδέχεται, ίσως) και **ρητορικά ερωτήματα** που περιορίζουν τον βαθμό της υποχρέωσης να ολοκληρωθεί ο στόχος (συνήθως στις μη διαδικαστικές οδηγίες).

9. Κοινά **ουσιαστικά** (συνήθως συγκεκριμένα) που αποδίδουν τα μέσα, τα υλικά, τα συστατικά κ.λπ.

- **Χρησιμοποιούνται σε:** 1. Διαδικασίες - 2. Οδηγίες - 3. Εγχειρίδια - 4. Συνταγές - 5. Κατευθυντήριες οδηγίες
- **Κείμενα οδηγιών** (καθοδηγούν μέσω της διαδικασίας της λογικής διαδοχής δραστηριοτήτων ή συμπεριφορών)

1. Διαδικαστικά (π.χ. οδηγίες χρήσης)

2. Μη διαδικαστικά κείμενα (π.χ. συμβουλές για υποψήφιους/-ιες, που μπορεί να ανήκουν και στην επιχειρηματολογία)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Κείμενο 1: Γονείς και διατροφή

Οι γονείς θα πρέπει να δείξουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τη διατροφή των παιδιών τους στο σπίτι, αλλά και στο σχολείο. Πρέπει από μικρά παιδιά να τα εκπαιδεύσουν σε όλες τις γεύσεις και σε όλα τα τρόφιμα, ώστε να είναι αποδεκτά από αυτά, όταν το φαγητό γίνει συνειδητή και αυτόματη διαδικασία. Επίσης, θα πρέπει να ενδιαφέρονται για το τι τρώνε στο σχολείο ή στις εξόδους τους, ώστε να μη μάθουν τα παιδιά στην εύκολη επιλογή του φαστφούντ και της υποκατάστασης του σπιτικού φαγητού από χαμηλής θρεπτικής αξίας τρόφιμα και σνακ. Το μαγειρεμένο φαγητό με τη σαλάτα θα πρέπει να υπάρχει καθημερινά στο τραπέζι και η λύση του «έτοιμου φαγητού» θα πρέπει να περιορίζεται σε ελάχιστες ειδικές μέρες, όταν οι υποχρεώσεις δεν αφήνουν χρονικά περιθώρια για μαγειρική παρασκευή. Πρέπει να φροντίζουν να τρώνε σαλάτες και φρούτα, να προτιμούν φυσικούς χυμούς από τα αναψυκτικά, να προτιμούν μια φέτα ψωμί με μέλι από μια τυρόπιτα και να τρώνε εξίσου τα όσπρια με το κρέας. Ειδικότερα, όταν υπάρχει και παιδική παχυσαρκία, θα πρέπει να ωθήσουν τα παιδιά τους να γίνουν πιο δραστήρια.

περ. «Ε-Ιατρικά». εφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 2003

Θέματα

1. Σε ποιους απευθύνονται οι οδηγίες που υπάρχουν στο συγκεκριμένο κείμενο και για ποιον σκοπό;

2. Να σημειώσετε δύο ρηματικούς τύπους που έχουν προτρεπτική σημασία.

α)

β)

Κείμενο 2:

Ας ξεκινήσουμε από τον μύθο ότι οι μετανάστες αποτελούν την κύρια αιτία ανεργίας στη χώρα μας. Αν πάρουμε υπόψη μας ότι οι μετανάστες αμείβονται πολύ πιο χαμηλά από τους εγχώριους εργάτες και ότι συνήθως εργάζονται σε τομείς που οι Έλληνες αποφεύγουν, είναι προφανές πως η φτηνή εργασία τους ενισχύει τον ανταγωνισμό και τον δυναμισμό μιας σειράς κλάδων που στην προμεταναστευτική περίοδο ατονούσαν. Στην πραγματικότητα, η απότομη και μαζική εισροή φτηνού εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα της περασμένης δεκαετίας βοήθη την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. [...] Βέβαια, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι σε έναν μικρό αριθμό συγκεκριμένων κλάδων, όπως ο οικοδομικός, ο ανταγωνισμός μεταξύ μη ειδικευμένων ντόπιων και ξένων εργατών δημιουργεί σοβαρές δυσκολίες στους πρώτους. Αλλά, αν κοιτάξουμε την κατάσταση στο σύνολό της, νομίζω ότι η μετανάστευση, μέσω της οικονομικής ανάπτυξης που δημιουργεί και στον χώρο της προσφοράς και σε αυτόν της ζήτησης-μειώνει παρά αυξάνει την ανεργία στη χώρα μας.

Νίκος Μουζέλης, από τον τύπο

Θέματα

1. Να σημειώσετε δύο χαρακτηριστικά που δείχνουν ότι πρόκειται για κείμενο επιχειρηματολογίας.

α)

β)

2. Ποιος είναι ο στόχος του συγγραφέα;

3. Να σημειώσετε δύο προτάσεις του κειμένου που έχουν μεταξύ τους σχέση αιτίου-αποτελέσματος.

- Αίτιο:
- Αποτέλεσμα:

Κείμενο 3: Ένας υπέροχος μαραθωνοδρόμος

Ο τερματισμός: Προχωρούσε τώρα μπροστά τους ξυπόλυτος πια, με τεράστιες δρασκειλές, πλησίαζε τον χώρο του τερματισμού. Τα μάτια ήταν γουρλωμένα αφύσικα, πεταμένα από την υπερπροσπάθεια έξω από τις κόγχες τους, έτρεχε ο ιδρώτας ποτάμι, έμοιαζε έτοιμος να καταρρεύσει, να διαλυθεί, να βγει η ψυχή από το εξοντωμένο σώμα, το ταλαιπωρημένο, αλλά μια γλυκιά λάμψη, ένα φως γαλάζιο, είχε περιχυθεί στο πρόσωπό του. Το φαρδύ χαμόγελο λαμποκοπούσε πάνω στα δόντια του που φάνταζαν διπλάσια. Ο Πέτρος έκοψε θριαμβευτικά την κορδέλα, την τράβηξε μαζί του με το ένα χέρι, την έσυρε πίσω του, χωρίς να ανακόψει καθόλου τον ρυθμό του.

Ανδρέας Μήτσου, «Ένας υπέροχος μαραθωνοδρόμος», στο Κότινοι και στέφανοι, Οργανωτική Επιτροπή Αθήνα 2004

Θέματα

1. Να βρείτε στο κείμενο και να σημειώσετε δύο ρηματικούς τύπους, σε διαφορετικό χρόνο ο καθένας, που αποτελούν χαρακτηριστικό της γλώσσας της αφήγησης, α) β)
2. Η αφήγηση είναι ακολουθία γεγονότων στον άξονα του χρόνου. Να βρείτε στο κείμενο και να σημειώσετε τρεις λέξεις που δείχνουν αυτή την ακολουθία στον άξονα του χρόνου: α) β) γ)

Κείμενο 4: Τα ελληνικά... μυστήρια

Είναι συχνά δύσκολο για τον Αγγλοσάξονα ταξιδευτή να καταλάβει πώς μία χώρα που μοιάζει ποτισμένη ως το μεδούλι από τη βυζαντινή παράδοση της ορθοδοξίας, παράδοση καταφανέστατη στις εκκλησίες και των μικρότερων χωριών ή στα μοναστήρια που στεφανώνουν τις πιο απόμερες βουνοπλαγιές, μπορεί να αφήνεται με τέτοια εγκατάλειψη στις γήινες απολαύσεις, στο φαί, στο κρασί, στα παιχνίδια του έρωτα που φουντώνουν μόλις οι Έλληνες ξεκλέψουν λίγο χρόνο από τις δύσκολες υποχρεώσεις της καθημερινότητάς τους. Μία εξήγηση είναι ότι ο κόσμος εξοφλά το χρέος του προς την Εκκλησία τελώντας τα μυστήρια της βάπτισης, του γάμου και της κηδείας, και η Εκκλησία, απαιτητική στις τελετουργίες, χαλαρή στην εξομολόγηση και τη θρησκευτική ηθικολογία, αντιμετωπίζει με μεγαλύτερη επιείκεια την προσωπική αμαρτία απ' ό,τι οι περισσότερες θρησκείες. Άλλωστε, με τις πολυάριθμες γιορτές της η Εκκλησία δοξάζει απροκάλυπτα τα πλούσια ελέη του Κυρίου, ιδίως το Πάσχα, μια εποχή που η κνίσσα των σουβλιστών αρνιών μοσχοβολάει στην ύπαιθρο και τα κατάλευκα τραπέζια βουλιάζουν από τις παραδοσιακές λιχουδιές.

Έντμουντ Κήλυ, «Αναπλάθοντας τον παράδεισο», Το ελληνικό ταξίδι 1937-1947, μτφρ. Χρύσα Τσαλικίδου, εκδ. Εξάντας 1999

Θέματα

1. Να σημειώσετε μία φράση του κειμένου, η οποία δείχνει ότι αυτό είναι εξήγηση.
2. Ποιο είναι το φαινόμενο που εξηγείται στο κείμενο; Πού το αποδίδει ο συγγραφέας;

Κείμενο 5

Το SMARTPHONE, ή με τον ελληνικό όρο έξυπνο τηλέφωνο, είναι ένα κινητό τηλέφωνο βασισμένο σε ένα λειτουργικό σύστημα κινητής τηλεφωνίας με περισσότερο προηγμένη υπολογιστική ικανότητα και συνδεσιμότητα σε σχέση με ένα συμβατικό κινητό τηλέφωνο. Τα έξυπνα τηλέφωνα διαθέτουν τις λειτουργίες ενός προσωπικού ψηφιακού βοηθού (PDA) και ενός κινητού τηλεφώνου, λειτουργίες των φορητών media players, lowend compact ψηφιακές φωτογραφικές μηχανές, βιντεοκάμερες τσέπης, καθώς και μονάδες πλοήγησης GPS. Με όλες αυτές τις λειτουργίες, διαμορφώνεται μια συσκευή, η οποία χρησιμεύει στην κάλυψη των αναγκών επικοινωνίας που έχουν καθημερινά οι χρήστες της. Πολλά σύγχρονα smartphones περιλαμβάνουν, επίσης, οθόνες αφής υψηλής ανάλυσης και web browsers που εμφανίζουν τυποποιημένες ιστοσελίδες, καθώς και βελτιστοποιημένες ιστοσελίδες για κινητά. Η πρόσβαση με μεγάλη ταχύτητα σε δεδομένα παρέχεται μέσω Wi-Fi και μέσω κινητών ευρυζωνικών υπηρεσιών. Τα τελευταία χρόνια, η ταχεία ανάπτυξη στην αγορά των εφαρμογών για κινητά και στο εμπόριο κινητών τηλεφώνων έχει γίνει οδηγός για την ευρεία υιοθέτηση των Smartphones .

Από το Διαδίκτυο (διασκευή)

Θέματα

1. Να συμπληρώσετε ένα δικό σας σχόλιο στις προτάσεις της παρακάτω περιγραφής:

Ψηφιακές φωτογραφικές μηχανές, με τις οποίες.....

2. Στην παρακάτω περίοδο να αντικαταστήσετε με επίθετο τις φράσεις του κειμένου που είναι γραμμένες με έντονα γράμματα. Όπου είναι απαραίτητες κάποιες αλλαγές στη σύνταξη, να τις κάνετε.

«Με όλες αυτές τις λειτουργίες διαμορφώνεται μια συσκευή **η οποία χρησιμεύει** στην κάλυψη των αναγκών επικοινωνίας **που έχουν καθημερινά οι χρήστες της.**»

3. Με ποιες γλωσσικές επιλογές/εκφραστικά μέσα αποδίδονται με ακρίβεια τεχνικά χαρακτηριστικά και ειδικές λεπτομέρειες της συσκευής που περιγράφεται;

11.ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

- ◆ ένα μέρος της ζωής που συνδέεται με σημαντικά γεγονότα
- ◆ πρωτοπρόσωπη αφήγηση
- ◆ υποκειμενικότητα

ΑΡΘΡΟ

Είναι ένα δημοσιογραφικό, συνήθως, κείμενο που δημοσιεύεται σε εφημερίδες ή περιοδικά (ποικίλης ύλης ή ειδικά). Το κύριο άρθρο δημοσιεύεται στην πρώτη σελίδα και αναφέρεται στο σημαντικότερο γεγονός της ημέρας. Εκτός από το κύριο άρθρο, δημοσιεύονται στον Τύπο και άλλα άρθρα ποικίλου περιεχομένου (οικονομικού, κοινωνικού, πολιτικού).

- ◆ τίτλος
- ◆ επίκαιρο περιεχόμενο (αφόρμηση ένα επίκαιρο γεγονός)
- ◆ αντικειμενικό – απρόσωπο ύφος
- ◆ λογικά επιχειρήματα – κυριολεκτική χρήση της γλώσσας

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ◆ πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του γράφοντος
- ◆ έμμεσα σχόλια
- ◆ αφηγητής: δρων πρόσωπο – πρωταγωνιστής
- ◆ α' πρόσωπο
- ◆ ύφος άμεσο και προσωπικό – υποκειμενικότητα
- ◆ άξονας του χρόνου : μεταγενέστερος των γεγονότων (δε γράφεται τη στιγμή που γίνονται τα γεγονότα)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ◆ γ' πρόσωπο
- ◆ αντικειμενικότητα
- ◆ τυπικό ύφος
- ◆ αναφορική λειτουργία της γλώσσας
- ◆ οπτική γωνία του βιογράφου – επιλογή γεγονότων

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΣΕ forum ή chat

- ◆ Ανάλογα με τον σκοπό της ανάρτησης και το επίπεδο των χρηστών, καθορίζεται και το ύφος και η γλώσσα

ΔΟΚΙΜΙΟ

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΟΚΙΜΙΟΥ

- διαχρονικότητα
- πεζός λόγος – μέση έκταση
- αποδέκτης το ευρύ κοινό
- συντάκτης: άνθρωποι των γραμμάτων και των τεχνών
- ευρεία θεματολογία
- προσωπικό ύφος
- αντιδιδασκισμός (ο δοκιμιογράφος εκφράζει την προσωπική του άποψη)
- αντιδογματισμός

ΕΙΔΗ ΔΟΚΙΜΙΟΥ

I. ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ

1. Πρόθεση του συντάκτη είναι να πληροφορήσει και να πείσει,
2. Λειτουργία γλώσσας: Αναφορική (κυριολεξία)
3. Ύφος λόγου: Πληροφοριακό, σοβαρό.
4. Τρόπος πειθούς: Επίκληση στη λογική του δέκτη.
5. Μέσα πειθούς: Επιχειρήματα και τεκμήρια
6. Δομή: Λογική / Αυστηρή. (Διατύπωση θέματος προλογικά, ανάλυσή του στο κύριο μέρος, συμπέρασμα ή επανέκθεση θέσης στον επίλογο).

II. ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ

1. Πρόθεση του συντάκτη είναι να προβληματίσει και να τέρψει.
2. Λειτουργία γλώσσας: Ποιητική (μεταφορά)
3. Ύφος λόγου: Στοχαστικό, γλαφυρό.
4. Τρόπος πειθούς: Επίκληση στο συναίσθημα του δέκτη.
5. Μέσα πειθούς: Περιγραφή, αφήγηση, χιούμορ, ειρωνεία.
6. Δομή: Χαλαρή, συχνά συνειρμική (απουσιάζει ένα καθαρό διάγραμμα), ο συγγραφέας περιηγείται ελεύθερα στον χώρο των ιδεών.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

- **ΜΕΛΕΤΗ:** Γραπτή εργασία που προκύπτει ύστερα από συστηματική έρευνα ενός θέματος και αποτελεί μεθοδική έκθεση των πορισμάτων της.
- **ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ:** Αναλυτική έκθεση μιας έρευνας και τα συμπεράσματά της
- **ΔΙΑΤΡΙΒΗ:** Επιστημονική εργασία που υποβάλλεται σε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα
- **ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑ:** Διεξοδική επιστημονική ανάλυση ενός απόλυτα εξειδικευμένου θέματος

ΕΠΙΣΤΟΛΗ-ΕΙΣΗΓΗΣΗ (γραπτή)

- ◆ δύο είδη: φιλική ή επίσημη
- ◆ ημερομηνία (πάνω δεξιά): τόπος, ημερομηνία
- ◆ προσφώνηση (αριστερά): **Αξιότιμε – Αγαπητέ** (για επίσημη)
- ◆ α' ενικό – β' ενικό ή πληθυντικό (αναλόγως του παραλήπτη)
- ◆ αποφώνηση: **Με εκτίμηση – Με αγάπη**
- ◆ υπογραφή: παραλείπεται (εναλλακτικά: **ένας μαθητής-ένας νέος**)
- ◆ γλώσσα και ύφος αναλόγως του παραλήπτη

σημ. ΑΝΟΙΧΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

- ◆ ο αποστολέας την αποστέλλει για να γνωστοποιήσει-να διαμαρτυρηθεί (π.χ. σε μία εφημερίδα)
- ◆ ημερομηνία (πάνω δεξιά)
- ◆ παραλήπτης και θέμα (αριστερά)
- ◆ προσφώνηση (αριστερά): π.χ. **κύριε εκδότη, αγαπητοί φίλοι**
- ◆ α' ενικό ή πληθυντικό – β' πληθυντικό
- ◆ αποφώνηση: π.χ. **ευχαριστώ για τη φιλοξενία**

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ

- Δημοσιεύεται σε εφημερίδα σε ορισμένη θέση και χωρίζεται συνήθως από την υπόλοιπη ύλη με ολοσέλιδη ή μικρή γραμμή.
- Ο επιφυλλιδογράφος μπορεί να ξεκινήσει από ένα επίκαιρο θέμα (κοινό στοιχείο με άρθρο), αλλά δεν μένει προσκολλημένος στο επίκαιρο. Προχωρεί σε παρατηρήσεις και σκέψεις διαχρονικού χαρακτήρα και γενικότερου ενδιαφέροντος (αυτό δεν το κάνει ο αρθρογράφος).
- Τα όρια ανάμεσα στο άρθρο, το δοκίμιο και την επιφυλλίδα δεν είναι πάντοτε ευδιάκριτα. Πχ. επισημαίνεται στο λεξικό του Τριανταφυλλίδη ότι είναι «κείμενο δοκιμιακού χαρακτήρα» (άρα η επιφυλλίδα είναι πιο κοντά στο δοκίμιο απ' ό,τι στο άρθρο). Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με άλλα λεξικά, π.χ. Ελευθερουδάκη, «η επιφυλλίδα ορίζεται ως «άρθρο δημοσιευ-μένο στο κάτω άκρο της εφημερίδας, που χωρίζεται από την υπόλοιπη ύλη με οριζόντια γραμμή».

ΟΜΩΣ: Για την απάντησή μας μπορούμε κατά περίπτωση να χρησιμοποιήσουμε τα παρακάτω:

- 1) την πιθανή πληροφορία ότι έχει δημοσιευτεί σε εφημερίδα σε συνδυασμό με το θέμα που (... κατά κανόνα) δεν θα έχει ειδησεογραφικό χαρακτήρα.
- 2) το θέμα, που θα το ονομάσουμε χαρακτηρίζοντας το π.χ. φιλολογικό, επιστημονικό, καλλιτεχνικό, κοινωνικό κ.τ.λ.
- 3) την πληροφορία (αν υπάρχει) για τον συγγραφέα, που δεν θα είναι δημοσιογράφος, αλλά ειδικός για το εν λόγω θέμα (π.χ. κριτικός, λογοτέχνης, φιλόλογος, οικονομολόγος κ.λπ.)
- 4) Στοιχεία από το κείμενο, τα οποία να αποδεικνύουν τον διαχρονικό χαρακτήρα του θέματος (ακόμα κι αν αφορμάται από ένα επίκαιρο θέμα ή πρόβλημα)

ΣΥΝΟΨΙΖΟΝΤΑΣ: Επιφυλλίδα είναι μια ειδική ονομασία για κάποια κείμενα δοκιμιακού χαρακτήρα (συνήθως μικρά), που δημοσιεύονται σε συγκεκριμένη θέση στην εφημερίδα, τα οποία δεν έχουν **ευδιάκριτες** διαφορές από ένα κοινό άρθρο ή από το δοκίμιο.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

- ◆ ακριβής ημερομηνία (και ώρα) κάθε καταχώρησης
- ◆ πρωτοπρόσωπη αφήγηση
- ◆ υποκειμενικότητα
- ◆ εξομολογητικός τόνος (συναίσθημα)
- ◆ συνθηματική –ελλειπτική γραφή
- ◆ ελάχιστη απόσταση ανάμεσα στα συμβάντα και την καταγραφή τους

ΟΜΙΛΙΑ-ΕΙΣΗΓΗΣΗ (προφορική)

- ◆ προσφώνηση
- ◆ χρήση α' ενικού ή πληθυντικού – β' πληθυντικό πρόσωπο
- ◆ φυσικό ύφος-αμεσότητα
- ◆ αποφώνηση (ευχαριστίες)

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

- ◆ συζήτηση δύο ανθρώπων: ο ένας ρωτά, ο άλλος απαντά
- ◆ εναλλαγή ερωτήσεων - απαντήσεων
- ◆ επαναλήψεις
- ◆ τρία είδη
 - α) ΔΟΜΗΜΕΝΗ: προσχεδιασμένες ερωτήσεις – αφήνει μικρά περιθώρια στον ερωτώμενο
 - β) ΕΣΤΙΑΣΜΕΝΗ : ερωτήματα συγκεκριμένα με κάποια ελευθερία των ερωτωμένων
 - γ) ΜΗ ΔΟΜΗΜΕΝΗ : αρκετά ευέλικτη

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

- ◆ αναφορά στην επικαιρότητα
- ◆ ανάλαφρο ύφος
- ◆ λογοτεχνική χροιά

π.χ. ΔΗΜΗΤΡΗ ΨΑΘΑ : «ΕΥΤΥΧΕΙΣ... «ΤΕΩΣ*»

Να είσαι «τέως» είναι ... μια θλίψη! Διότι τέως σημαίνει... τέως! Όχι νυν! Κάτι δηλαδή, που ανάγεται στο παρελθόν και δεν έχει ούτε μέλλον ούτε και καμιάν ελπίδα μέλλοντος. Τέως πρόεδρος, τέως διοικητής, τέως διευθυντής, τέως κυβερνήτης, τέως βουλευτής, τέως υπουργός – και δη, φευ!... την σήμερον ημέραν – τέως, τέλος πάντων... τέως!

Χτες ήσουν παντοδύναμος, σουζα μπροστά σου όλοι, κλαρίνο ο σωφέρ της λιμουζίνας σου, τεμενάδες από δω, τεμενάδες από κει.

- Ω, κ. υπουργέ!
- Ω, κ. διοικητά!
- Ω, κ. κυβερνήτα!

Απροσμέτρητη η γλύκα της εξουσίας! Και ο απολαμβάνων γέρνει λιγάκι τον ώμο προς τα κάτω, τον δεξιό ή τον αριστερό, ανάλογα με το πού τον βαραίνει περισσότερο η δόξα. Προχωρά δε και με το κεφάλι του λιγάκι γερμένο – προς τα δεξιά ή προς τ' αριστερά – ανάλογα με την κατεύθυνση που έχουν συγκεντρωθεί οι βαθυστόχαστες σκέψεις και ιδέες του και τον βαραίνουν, επίσης.

- Ορίστε, κ. υπουργέ!

- Ορίστε, κ. διοικητά!

- Ορίστε, κ. κυβερνήτα!

Όλα αυτά, βεβαίως, όταν είσαι «νυν». Ύψιστε, πόσους φίλους έχεις, πόσους θαυμαστές, και πόσος κόσμος συνωθείται γύρω σου, περιμένοντας το μειδιάμά σου, το πολύτιμο, και την καλή σου την κουβέντα!

Περιπεράστε από δω, περιπεράστε από κει!... Και να, οι τεμενάδες και να οι καπελαδούρες! Δόξα! Την οποίαν, ως γνωστόν, ουδείς εμίσησε – και πάντες ελαχτάρησαν – ενώ τον πλούτον (λέει η... παροιμία) πολλοί!

Γινόμενος όμως «τέως», ξαφνικά – κάποτε θα γίνεις, σύμφωνα με κάποιον νόμο της φύσεως, αιώνιο και απαράβατο – Ύψιστε, τι καταστροφή! Σαν όνειρο μαγευτικό, που μια στιγμή γεννιέται, με κάποιον πόνο μυστικό, ποτέ δε λησμονιέται... Και ... κλαύσον με, μάνα, κλαύσον με! Όλα τα πάντα γίνονται παρελθόν, καπνός που διαλύεται!

Εκτός αν ήσουν τέως ... καμαριέρης του Ωνάση, φέρ' ειπείν! Ή τέως γραμματεύς της κυρίας Τζάκου φέρ' ειπείν! Ή τέως αρχιθαλαμηπόλος κάποιου βασιλέως, ή τέως μάγειρος κάποιας μεγαλειότητος του πλούτου, της πολιτικής, των ανακτόρων. Είναι οι μόνες περιπτώσεις που η δόξα σου αρχίζει αποκλειστικά και μόνο από τη στιγμή που έγινες «τέως»! Ως «νυν» δεν είχες, βέβαια, να καυχηθείς ιδιαιτέρως για τη δόξα σου, διότι ολόκληρη η ζωή σου ήταν τεμενάδες... κύψεις και επικύψεις, «μάλιστα κυρίες», «διατάξατε κύριε», «όπως επιθυμείτε κύριε», «έχετε δίκαιον κύριε», ή «εξοχότατε», ή «υψηλότατε», ή «μεγαλειότατε» και βάλε.

Έχοντας, όμως, γίνει «τέως», αρχίζεις να λάμπεις! Διότι κάθεσαι κάτω, γράφεις τ' απομνημονεύματά σου και... πού σε πονεί και πού σε σφάζει, εξοχότατε ή μεγαλειότατε, ή ό,τι άλλο λήγει σε «ότατε», φόρα τα πάντα της ιδιωτικής ζωής του μεγιστάνος που υπηρέτησες, σαν έμπιστος, να και τούτη, να κι εκείνη, τι ιδιοτροπίες είχε ο μεγιστάνας σου, πώς έτρωγε, πώς έπινε και πώς κοιμόταν...

Έγραψε απομνημονεύματα και ο Τσώρτσιλ, ο Ντε Γκωλ, ο Λούδ Τζωρτζ, ο Κλεμανσώ κι όλοι οι μεγάλοι στρατηγοί σ' όλες τις εποχές. Τα απομνημονεύματα, όμως που γράφει ο τέως υπηρέτης μεγάλων προσωπικοτήτων ή των μεγιστάνων του πλούτου – ανδρών και γυναικών – έχουν άλλο γούστο και άλλη επιτυχία. Είναι το συναρπαστικό υλικό του γοητευτικού κουτσομπολιού, που συναρπάζει τις μάζες και γι' αυτό πάντα το είδος αυτό των βιβλίων γίνεται «μπεστ σέλλερ». Και βγάζει ο «συγγραφέας» του τόσα, καμιά φορά, όσα δεν έβγαλε σε όλη τη σταδιοδρομία του, κάνοντας τεμενάδες.

Οι μόνοι ευτυχισμένοι «τέως»!

- Ποιος είναι αυτός ο λόρδος;

- Ο τέως... θαλαμοφύλαξ του κ. Ωνάση!

- Ω... περιπεράστε παρακαλώ!

Τώρα δέχεται ο ίδιος τους τεμενάδες. Μη μου πείτε ότι δεν πρόκειται για μια δόξα ελεεινής μορφής!...

Δημήτρης Ψαθάς, 20-11-1971

*Παραμένει η ορθογραφία του κειμένου, όχι όμως και το πολυτονικό

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Στα παρακάτω αποσπάσματα, να επισημάνετε χαρακτηριστικά γνωρίσματα που μας επιτρέπουν να τα κατατάξουμε στο είδος του αποδεικτικού ή του στοχαστικού δοκιμίου.

α) Δεν θα είμαι, ελπίζω, πολύ μακριά από τη σκέψη των περισσότερων αναγνωστών μου, αν υποστηρίξω ότι αμφισβητούμενος σήμερα είναι ο τρόπος της ζωής του ανθρώπου στις τεχνοκρατούμενες καταναλωτικές κοινωνίες της οικουμένης.[...] Γιατί έπαψε ο σημερινός άνθρωπος (ο στοχαστικός, φυσικά, και ευαίσθητος) να πιστεύει στον πολιτισμό του; Η απάντηση στο ερώτημα είναι, νομίζω, η εξής: Γιατί μέσα στα αγαθά και παρ' όλα τα αγαθά -τα υλικά εννοώ- που έχει αποκτήσει, δεν είναι ευτυχής. Με την εφεύρεση νέων μηχανών και την αδιάκοπη τελειοποίησή τους, έχει μπει σ' ένα αδυσώπητο κύκλωμα από το οποίο μάταια αγωνίζεται να βγει, όσο η φορά του συστήματος τον σπρώχνει όχι να κάνει σε όλους προσιτότερα τα αγαθά που μπορούν να ικανοποιήσουν τις βασικές ανάγκες του, αλλά να πολλαπλασιάζει τις ανάγκες του μεγάλου αριθμού για να αυξάνει διαρκώς η κατανάλωση αγαθών που αποφέρει ανεξέλεγκτα κέρδη στους παραγωγούς. Αναγκάζεται, λοιπόν, ο

άνθρωπος, για να ικανοποιήσει τις διαρκώς πολλαπλασιαζόμενες ανάγκες του, να καταναλώνει ολοένα περισσότερα και ποικιλότερα αγαθά.

Ευ. Π. Παπανούτσος, Η κρίση του πολιτισμού μας, εκδ. Φιλιππούτη

- β) Ήσυχο βράδυ Κυριακής με το ανοιχτό βιβλίο, τα σκόρπια χαρτιά-στην παραμέσα κάμαρα τα παιδιά γελάνε. Αυτό το γέλιο ξαφνικά με αναστατώνει-πλούσιο πηγαίο, ξέγνοιαστο, σα σπάνιο ρόδο. Αν τη γράψω κάπου, π.χ. σ' ένα ημερολόγιο, αυτή τη μικρή στιγμή να τη θυμάμαι - όχι, δεν θέλω να τη γράψω. Κάποια μέρα ξαναδιαβάζοντάς το θα λυπηθώ, γιατί ο καιρός περνάει και τα παιδιά δεν θα είναι τότε πια παιδιά- όχι δεν θέλω να γράψω τίποτε πουθενά, σκέφτομαι και τρομάζω μ' αυτά που σκέφτομαι και λέω πως είναι η μοναξιά που με κάνει να τα βλέπω όλα μ' αυτή τη σκληρή ματιά, όλα υπονομευμένα με φθορά, όλα πατιναρισμένα με θάνατο, είναι, λέω, η μοναξιά που καταλύει σιγά σιγά τις καλές μου δυνάμεις, αυτή η φάουσα που δίχως να θέλω με σκέπασε σαν σφικτός κισσός, αμέσως μόλις συνειδητοποίησα την ύπαρξή μου, η λάμια που κουβαλάω στο αίμα μου μέσα η αχόρταγη, ο σκοτεινός μου έρωτας, η άσπρη στέπα που μέσα της χάνομαι, η άλλη όψη της μοίρας μου.

Λένα Παππά, Ένας λόγος για τη μοναξιά

- γ) Τρίτο και τελευταίο, είναι πλάνη να υποστηρίζουμε ότι η επιστημονική και τεχνική πρόοδος των τελευταίων τριών αιώνων όχι μόνο δεν καλυτέρεψε, αλλά χειροτέρεψε τον άνθρωπο. Το επιχείρημα ότι οι πιο προοδευμένοι στην επιστήμη και στα γράμματα λαοί φάνηκαν οικτρότεροι και πιο αδίσταχτοι, απάνω στον πυρετό του τελευταίου πολέμου, δεν έχει αποδεικτική αξία αναμφισβήτητη, άμα το αναλύσει κανείς περισσότερο. Υπενθυμίζω τη διάκριση που κάνουν οι Μαθηματικοί, μεταξύ αναγκαίων και επαρκών συνθηκών, γιατί αυτή θα μας δώσει το λογικό σχήμα να βάλουμε τα πράγματα στη θέση τους. Να υπάρχουν σε μεγάλη ποσότητα υδρατμοί στην ατμόσφαιρα είναι μια αναγκαία προϋπόθεση της βροχής-όχι όμως και επαρκής, γιατί αυτή και μόνη (χωρίς π.χ. μιαν ορισμένη πτώση της θερμοκρασίας) δεν φέρνει τη βροχή. Αυτό συμβαίνει και στη δική μας περίπτωση. Κανείς δεν θα ισχυριστεί ότι φτάνει μια διδακτορική διατριβή στη Χημεία ή ένα Νόμπελ της Φυσικής για να γίνει και ηθικά ανώτερος ένας άνθρωπος. Όταν όμως φωτίζεται ο νους του με τη διερεύνηση των νόμων του σύμπαντος και από τούτο το φωτισμό υψώνεται το πνευματικό του βλέμμα έως τη θεώρηση κάποιων ανώτερων αληθειών, δημιουργούνται οι αναγκαίες συνθήκες για να αναπτυχθούν μέσα στην ψυχή του τα σπέρματα του καλού (εάν είναι ζωντανά) και έτσι να γίνει πιο άνθρωπος. Η σωστή λοιπόν τοποθέτηση του ζητήματος μας είναι να πούμε ότι η πρόοδος της επιστήμης και της τεχνικής μπορεί να καλυτερέψει τον άνθρωπο, αφού δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την πνευματική του απογείωση.

Ευ. Π. Παπανούτσος, Η τεχνική πρόοδος, διασκευή

- δ) Ήταν η ώρα του σούρουπου. Ένα ζευγάρι, αντρόγυνο, στην ώρα του σούρουπου κι εκείνο, κατέβαινε τη λεωφόρο πιασμένο από το μπράτσο, καθώς πορεύονταν τα ζευγάρια κάποιον άλλο καιρό. Το βάδισμά του ήταν κανονικό και λιγάκι βαρύ, ανάλογο με την ηλικία. Οι δυο μαζί πρέπει να έστριβαν τον κάβο του αιώνα. Σε μια στιγμή, ξαφνικά, μέσ' από το μενεξελί σύθαμπο, ξεπροβαίνει μπροστά τους, σ' αντίθετη φορά, μια ανάλαφρη παρέα: κοριτσόπουλα και παιδαρέλια ανάμεσα στα δεκάξη και τα δεκαοχτώ τους. Γύριζαν από κάποιον εξοχικό περίπατο ή εκδρομή [...]. Αναπόλησαν τότε άλλα αντικρίσματα, σε χρόνια περασμένα, πάλι ανάμεσα σε ηλικίες που έρχονταν και που έφευγαν. Ήταν διαφορετικά, πολύ διαφορετικά, για να τα έχουν λησμονήσει. Αναθυμήθηκαν μάτια χλωρά, σαν και τούτα που είχαν τώρα δα περάσει, μονάχα λιγότερο αλύγιστα, μπορεί και λιγότερο σκληρά.

Άγγ. Τερζάκης, «Τα παιδιά με τα κλωνάρια» στο: Προσανατολισμός στον αιώνα

- ε) Δεν επιτρέπεται να παραμένει ο άνθρωπος πάνω σ' αυτή τη γης με τα τέσσερα. Τα υλικά του αγαθά που αέναα εκμηδενίζονται «συν τη καταναλώσει» -και πώς να γίνει αλλιώς- τον καταδικάζουν ουσιαστικά σε ισόβια. Κι όμως, γι' αυτά παθαίνεται και γι' αυτά σκοτώνεται σ' όλη του τη ζωή. Πόσο ευπρόσδεκτος, λοιπόν, θα ήταν εδώ ένας λιγάκι λοξός, που θα' πιανε από την άλλη άκρη το πρόβλημα και θα τους έλεγε χωρίς ενδοιασμούς: Εθιστείτε στην ιδέα ότι η πραγματικότητα είναι μια ωραία γυναίκα που σας προσφέρεται -και δράσετε. Μη διστάσετε να εκλάβετε τα μαλλιά της για σύννεφα ή τη λύπη της για σιγανόφωνο τραγούδι. Μόνο ακούτε και χαϊδεύετε, χαϊδεύετε και ακούτε. Δίνετε τις ιδιότητες που αφορούν τα έμψυχα στα άψυχα ή τα απτά στα νοητά ολοένα, και τανάπαλιν. Με την ίδια ελευθερία που παρέχει το όνειρο να συνθέτει κομμάτια των καθημερινών σας εντυπώσεων και παλιές, κρυφές σας επιθυμίες.

Οπότε, βέβαια, θα ρωτήσει ο άλλος: Και το κέρδος; ποιο είναι;

Απάντηση: Όλα και τίποτε. Είναι η μυστική κίνηση των πραγμάτων, κάτι που διπλασιάζει την ικανότητά σου να αντιλαμβάνεσαι τη ζωή και που αποτελεί μια πρόσβαση στο πραγματικό νόημα της ελευθερίας. Τότε μόνον προχωρείς ταυτόχρονα προς όλες τις κατευθύνσεις, που σημαίνει: αναπτύσσεις ένα πρίσμα διάφανο, ικανό να σε κάνει να βλέπεις όπως ακούς, ή να ακούς όπως βλέπεις, και ούτω καθεξής, όπως μόνον η ψυχή γίνεται να το επιτρέψει. Ένα ρυάκι δεν είναι απλώς λίγο νερό που κατρακυλάει τον κατήφορο. Είναι η λαλούσα και εύχαρις υποδήλωση της παιδικής ηλικίας των πραγμάτων. Λίγη ξερή, τριμμένη στα δάχτυλά σου, μέντα σε πάει ολόισια στη σκέψη των Ιώνων. Τα χάρδια σου είναι η μετάθεση μια απαλής μουσικής, με όλα τα andante και τα allegro της, πάνω στην επιδερμίδα. Να, αυτή είναι μια ελευθερία πραγματική, που έχει τη δύναμη τη γενική να αναστέλλει όλες τις επιμέρους αναστολές σου και να σε κάνει, κάθε φορά που τρως μια συναγρίδα ψητή, να τρως και από λίγο Αιγαίο, με, αντίς λεμόνι, δυο τρεις οξείς στίχους του Αρχίλοχου...

Οδυσσεάς Ελύτης, «Η μέθοδος του άρα», Εν λευκώ, εκδ. Ίκαρος

στ). Η επιτυχία στη ζωή είναι σταθερό αίτημα του ανθρώπου. Χρειάζεται να επιτύχει ο άνθρωπος στη ζωή, γιατί μονάχα τότε αισθάνεται βαθιά και ουσιαστικά εναρμονισμένος με τον κόσμο. Όταν πετυχαίνει, τότε δεν φοβάται. Νιώθει να πηγάζει από μέσα του μια ιδιαίτερη δύναμη που του παρέχει το δικαίωμα να αντικρίζει κατάματα τους ανθρώπους, να ζει με έναν αέρα γαλήνης και σιγουριάς. Όταν, όμως, αισθάνεται αποτυχημένος, θαρρεί πως η ζωή τον απωθεί, πως ο κόσμος τον εχθρεύεται. Σπάζουν οι ιστοί εκείνοι που κάνουν βέβαιη και μόνιμη τη σχέση του με τους άλλους. Η δυσπιστία και η ηττοπάθεια, η απαισιοδοξία και ο φθόνος κυριαρχούν μέσα του και κατατρώνουν τη διάθεση για γενναιοφροσύνη και αγάπη. Στο ερώτημα, λοιπόν, αν πρέπει ο άνθρωπος να φροντίζει να επιτύχει στη ζωή του, η απόκριση είναι καταφατική. Το πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο ευαίσθητος και σκεπτόμενος άνθρωπος είναι ποιο νόημα έχει γι' αυτόν η επιτυχία.

Κ. Τσιρόπουλος, Δοκίμια Ευθύνης, εκδ. «Αστήρ» διασκευή

ζ) Ένας ξένος συγγραφέας έχει κάνει την παρατήρηση ότι, αν ο Δάσκαλος δεν πλουτίζει ούτε ανακαινίζει τα επιστημονικά του εφόδια και τις επαγγελματικές του δεξιότητες, είναι γιατί έχει να κάνει πάντοτε με παιδιά, ανώριμους, δηλαδή, και με περιορισμένη ικανότητα ανθρώπους, που εύκολα δεσπάζει στον κύκλο τους. Επομένως, του λείπει ο «ανταγωνισμός» με ομοίους του, που είναι πάντοτε έτοιμοι και πολλές φορές ικανοί να του αμφισβητήσουν την υπεροχή. [...] Αξιοπρόσεχτη η παρατήρηση. Δεν αληθεύει όμως στη δική μας εποχή. Γιατί σήμερα και τα παιδιά είναι πολύ διαφορετικά από άλλοτε και ο αέρας, το «κλίμα» του σχολείου έχει αλλάξει. Παλαιότερα, ο μαθητής περίμενε να φωτιστεί αποκλειστικά και μόνο από τον Δάσκαλό του. Σήμερα, οι πηγές των πληροφοριών έχουν πολλαπλασιαστεί σε βαθμό εκπληκτικό και οι κρουνοί τους (η εφημερίδα, το περιοδικό, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση) ρέουν μέσα στο σπίτι. Μπορεί, λοιπόν, ο μαθητής, ανάλογα με τη δύναμη και την όρεξή του, να προμηθεύεται ελεύθερα και απεριόριστα «ειδήσεις» από όλες τις περιοχές της ανθρώπινης περιέργειας: ιστορικές, γεωγραφικές, βιολογικές, ανθρωπολογικές, φυσικής, χημείας, κοσμογραφίας, ηλεκτρολογίας, κάθε λογής «τεχνικής».

Ευ. Π. Παπανούτσος, Η Παιδεία το μεγάλο μας πρόβλημα, εκδ. Δωδώνη

η) Συνταραζόμαστε κι εμείς, δικαιολογημένα ή αδικαιολόγητα, από διαδοχικές κρίσεις, αποκαλυπτικές εφευρέσεις και φόβους, που δεν αφήνουν τον ανθρώπινο νου να ηρεμήσει - σαν την καλαμιά στον κάμπο. Μπροστά σ' αυτά, τι μας μένει για να βαστάξουμε, αν απαρνηθούμε τον εαυτό μας; Η προσωπική μου εμπειρία μου δείχνει πως το πράγμα που με βοήθησε περισσότερο από κάθε άλλο ήταν η

πίστη και η προσήλωσή μου σ' έναν κόσμο ζωντανών και περασμένων ανθρώπων, στα έργα τους, στις φωνές τους, στον ρυθμό τους, στη δροσιά τους. Αυτός ο κόσμος, όλος μαζί, μου έδωσε το συναίσθημα πως δεν είμαι μια αδέσποτη μονάδα, ένα άχερο στ' αλώνι. Μου έδωσε τη δύναμη να κρατηθώ ανάμεσα στους χαλασμούς που ήταν της μοίρας μου να ιδώ. Κι ακόμη, μ' έκανε να νιώσω, όταν ξαναείδα το χώμα που με γέννησε, πως ο άνθρωπος έχει ρίζες κι όταν τις κόψουν πονεί, βιολογικά, όπως όταν τον ακρωτηριάσουν.

Γ. Σεφέρης, *Δοκίμες*, εκδ. Ίκαρος

Blank lined area for writing.

2. Να προσδιορίσετε σε ποιο κειμενικό είδος (δοκίμιο, άρθρο ή επιφυλλίδα) ανήκει το καθένα από τα παρακάτω αποσπάσματα. Να αιτιολογήσετε την άποψή σας με αναφορές στα χαρακτηριστικά κάθε είδους που εντοπίζετε στα συγκεκριμένα αποσπάσματα.

α) Το φαινόμενο της ανεργίας φαίνεται να έχει πάρει στις μέρες μας σοβαρές διαστάσεις μεταξύ των πτυχιούχων των πανεπιστημιακών σχολών, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως «καθηγητικές», διότι εξ αυτών διορίζονται οι καθηγητές των ελληνικών σχολείων. Πρόκειται, δηλαδή, για μαθηματικούς, φυσικούς, φιλόλογους, θεολόγους, γυμναστές κ.ά. εκ των οποίων πολλοί ή οι περισσότεροι έβρισκαν απασχόληση στην εκπαίδευση. Σύμφωνα με πρόσφατο ρεπορτάζ στην εφημερίδα «Βήμα», υπάρχουν 80.000 πτυχιούχοι αυτών των ειδικοτήτων που εμπίπτουν σε μια από τις κατηγορίες που ανέφερα πιο πάνω.

Θ. Λιανός, «Ανεργία πτυχιούχων και πληροφόρηση μαθητών», από τον ημερήσιο Τύπο

Blank lined area for writing.

β) Δεν είναι καθόλου άστοχο το λεγόμενο ότι ο καλύτερος τρόπος να χαρακτηρίσεις έναν άνθρωπο είναι να προσέξεις πώς εκφράζεται, πώς μιλεί και πώς γράφει. Εκείνος που έχει ξεκαθαρισμένες και τακτοποιημένες τις σκέψεις του εκφράζεται καθαρά και με τάξη είτε για σοβαρά και δύσκολα θέματα μιλεί είτε γράφει για απλά και εύκολα θέματα της καθημερινής ζωής. Όσο και να προσπαθεί κανείς να κρύψει ή να καλύψει τα κενά των γνώσεών του, ο λόγος του τον αποκαλύπτει. Μια ξαφνική φράση ή μια περιπλεγμένη πρόταση θα τον προδώσει. Ό,τι προπάντων δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητο είναι η διανοητική φτώχεια ή η αναφομοίωτη μάθηση. Ο κούφιος και παιδαριώδης λόγος (προφορικός ή γραπτός) τα φέρνει στην επιφάνεια.

Ευ. Π. Παπανούτσος, «Οι αρετές του λόγου» στο: *Οι δρόμοι της ζωής*, διασκευή

γ) Ως γλωσσολόγος γίνομαι τις τελευταίες ημέρες αποδέκτης παραπόνων και παρατηρήσεων για την «κακοποίηση» που υφίσταται η γλώσσα μας. Τα παράπονα είναι για την «κατάντια» της γλώσσας μας, για τα «άθλια» Ελληνικά που ακούγονται από την τηλεόραση, για την «άγνοια» της Ελληνικής από τους μαθητές, για το πώς γράφονται σήμερα οι λέξεις της γλώσσας μας, για το πώς μιλούν οι νέοι κλπ.[...] Γλώσσα είναι αν θα συντάξεις σωστά μια πρόταση και αν θα χρησιμοποιήσεις τους σωστούς γραμματικούς τύπους στη σωστή τους κάθε φορά θέση. Και, πάνω απ' όλα, γλώσσα είναι το να μπορείς να συνθέσεις σωστά ένα κείμενο: με πληρότητα νοημάτων, με νοηματική και γλωσσική αλληλουχία και με επικοινωνιακή αποτελεσματικότητα. Η σύνταξη κειμένων προφορικών και γραπτών (το να μιλάς, δηλαδή, και να γράφεις) είναι μια δύσκολη, απαιτητική, λεπτή και σύνθετη διανοητική ικανότητα, κατ'εξοχήν δημιουργική, μια τέχνη και μια τεχνική που χρειάζεται καλούς δασκάλους, μεγάλη άσκηση, ευρύτερη καλλιέργεια και συνεχή επαφή με πρότυπα γλώσσας, με κείμενα γραμμένα ή ειπωμένα από ανθρώπους που έχουν, με τη σειρά τους, κατακτήσει οι ίδιοι σε εξαιρετικό βαθμό αυτή την ικανότητα. Η κατάκτηση της γλώσσας είναι έργο ζωής, που αρχίζει με τις πρώτες λεξούλες του παιδιού και συνεχίζεται επίπονα σε όλα τα στάδια και όλα τα χρόνια της ζωής του ανθρώπου. Περισσότερο ή λιγότερο έντονα περνάμε όλοι μία διά βίου μαθητεία στη γλώσσα.

Γ. Μπαμπινιώτης, «Η έννοια της κακοποίησης της γλώσσας», από τον ημερήσιο Τύπο

δ) Ο μεγασεισμός της Σουμάτρας και τα γιγάντια παλιρροϊκά κύματα που χτύπησαν στις 26 Δεκεμβρίου τις ακτές του Ινδικού ωκεανού προκάλεσαν μια κολοσσιαία καταστροφή, από τις λίγες της ιστορίας. Το συναισθηματικό σοκ που προκλήθηκε είναι πολύ μεγάλο και συνταράζει βαθιά τη δυτική κοινή γνώμη, συγκίνηση κατανοητή μπροστά στο μέγεθος του ανθρώπινου πόνου, των καταστροφών και του αφανισμού. Μεταφράστηκε από βούληση για βοήθεια και με μια ζωηρή δυναμική αλληλεγγύης. [...] Η αλληλεγγύη προς τα θύματα του Ινδικού ωκεανού επέτρεψε σε πολλούς συμπολίτες μας να ανακαλύψουν, πέρα από τη θεομηνία, την πραγματικότητα της καθημερινής ζωής των χωρών που χτυπήθηκαν. Και φαίνεται καθαρά πως η βοήθεια που συγκεντρώθηκε, όσο σημαντική και αν είναι, δεν θα επαρκέσει για να λύσει τα προβλήματά τους. Ας ξεκαθαρίσουμε κάποιες αλήθειες.

«Μεγάλη η συγκίνηση, πολύ μικρή η βοήθεια» από τον ημερήσιο Τύπο

ε) Αποκαλυπτικά, δυσάρεστα για τον εξεταστικό μηχανισμό του λυκείου, είναι τα αποτελέσματα έρευνας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, που δόθηκε πρόσφατα στη δημοσιότητα, με θέμα την αξιολόγηση της Έκθεσης στις Γενικές Εξετάσεις. Η πολύ ενδιαφέρουσα μελέτη, που έγινε για πρώτη φορά, επί των κειμένων της Έκθεσης στις Γενικές Εξετάσεις, ανέδειξε ότι οι υποψήφιοι προβάλλουν, συνειδητά ή ασυνείδητα, ιδέες και αξίες, όχι επειδή πιστεύουν σε αυτές, αλλά επειδή γίνονται αποδεκτές και επιβραβεύονται από το σύνολο των βαθμολογητών. Όπως αναφέρουν οι ερευνητές, πρόκειται για μια διαδικασία που «καλλιεργεί ένα κλίμα υποκρισίας ή ιδεολογικού κομφορμισμού από την πλευρά των νέων». Από τη μελέτη των γραπτών, προέκυψε το συμπέρασμα ότι οι υποψήφιοι, προκειμένου να ακολουθήσουν την «πεπατημένη» στο μάθημα της Έκθεσης, για να πετύχουν υψηλή βαθμολογία, «έχουν υποστεί ένα είδος ιδεολογικής αλλοτρίωσης» από τη συνεχή αποδοχή συγκεκριμένων ιδεών που αποστηθίζουν και παραθέτουν και ότι «όλος ο προβληματισμός τους κινείται σε ανάλογα πλαίσια».

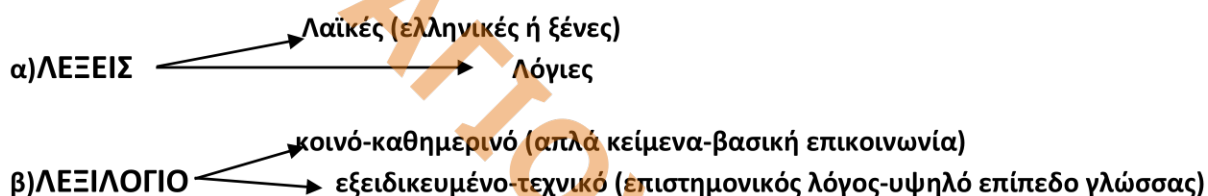
Ολυμπία Λιάτσου, συντάκτρια εκπαιδευτικού ρεπορτάζ, «Έκθεση αν(ιδεών) στη Γ' Λυκείου»
από τον ημερήσιο Τύπο

12.ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΓΛΩΣΣΑΣ

Αναφορική γλώσσα: Στην αναφορική γλώσσα το μήνυμα δε χρειάζεται ερμηνεία, μας δίνεται καθαρά, κυριολεκτικά και έχει να κάνει με την κοινή αντίληψη όλων μας για τον κόσμο. Θα τη συναντήσεις και ως: **κυριολεκτική, δηλωτική, λογική, πληροφοριακή**. Σκοπός του πομπού είναι η πληροφόρηση μόνο, χωρίς ιδιαίτερα σχήματα λόγου. Αναφορική χρήση της γλώσσας συναντάμε πάντα σε επιστημονικά κείμενα.

Ποιητική γλώσσα: Στην ποιητική γλώσσα έχουμε συναισθηματικές αποχρώσεις γι' αυτό παρατηρείται στον λόγο ζωντάνια και παραστατικότητα. Θα τη συναντήσεις και ως: **μεταφορική, συνυποδηλωτική, συνδηλωτική, συγκινησιακή**. Σκοπός του πομπού δεν είναι μόνο η πληροφορία αλλά και η προσέλκυση του δέκτη. Περισσότερο μας ενδιαφέρει εδώ η μορφή παρά το ίδιο το μήνυμα/πληροφορία. Ποιητική χρήση της γλώσσας συναντάμε πολύ συχνά στη δημοσιογραφία, στην ποίηση, στην υποκριτική και γενικότερα στην τέχνη.

13.ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Το λεξιλόγιο ενός κειμένου φανερώνει τις προθέσεις του συντάκτη, τον τρόπο με τον οποίο θέλει να προσεγγίσει το υπό διερεύνηση θέμα, αλλά και -κάποτε- το επίπεδο μόρφωσης του γράφοντος.

Ειδικότερα, το κοινό, καθημερινό λεξιλόγιο συνδέεται με την πρόθεση του γράφοντος να διαμορφώσει ένα απλό και εύληπτο κείμενο, ώστε αυτό να είναι κατανοητό από ένα ευρύτερο κοινό. Επίσης, υποδηλώνει πως ο συντάκτης δεν αποσκοπεί στη διαμόρφωση ενός επιστημονικού κειμένου.

Η χρήση εξειδικευμένου, τεχνικού λεξιλογίου μπορεί είτε να είναι αναγκαία, λόγω της ειδικής φύσης του εξεταζόμενου θέματος (π.χ. ένα κείμενο σχετικά με κάποια νέα τεχνολογική ή ιατρική εξέλιξη), είτε να φανερώνει την πρόθεση διαμόρφωσης ενός επιστημονικού κειμένου, το οποίο προορίζεται για ένα πιο περιορισμένο αναγνωστικό κοινό.

Παράδειγμα αξιοποίησης εξειδικευμένου – τεχνικού λεξιλογίου:

Έκφραση της διαφήμισης που απευθύνεται στο υποσυνείδητο είναι και εκείνη που εμφανίζεται στον καταναλωτή κάτω από το «προσωπικό επίπεδο εγρήγορσης» (subliminal advertising). Σε κάθε άτομο η ελάχιστη τιμή, όπου ένα ερέθισμα (οπτικό, πίεσης, θερμότητας, πόνου κτλ.) γίνεται συνειδητά αντιληπτό, χαρακτηρίζεται ως «ουδός» (threshold). Η αντίληψη ενός ερεθίσματος, όταν δεν ξεπερνά τον «ουδό», πραγματοποιείται κάτω από το επίπεδο της συνειδητής εγρήγορσης και χρησιμοποιείται στην ανάπτυξη ανάλογου μηνύματος. Το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας είναι ότι ένα τέτοιο μήνυμα δεν είναι τόσο ισχυρό, ώστε να διεγείρει τους μηχανισμούς άμυνας του καταναλωτή και έτσι μπορεί να τον επηρεάζει κατευθείαν στο υποσυνείδητο.

Γ. Χ. Ζώτος, «Διαφήμιση»

Παράδειγμα αξιοποίησης κοινού – καθημερινού λεξιλογίου:

Ανήκω σε μια χώρα μικρή. Ένα πέτρινο ακρωτήριο στη Μεσόγειο, που δεν έχει άλλο αγαθό παρά τον αγώνα του λαού, τη θάλασσα και το φως του ήλιου. Είναι μικρός ο τόπος μας, αλλά η παράδοσή του είναι τεράστια και το πράγμα που τη χαρακτηρίζει είναι ότι μας παραδόθηκε χωρίς διακοπή. Η ελληνική γλώσσα δεν έπαψε ποτέ της να μιλιέται. Δέχτηκε τις αλλοιώσεις που δέχεται καθετί ζωντανό, αλλά δεν παρουσιάζει κανένα χάσμα. Άλλο χαρακτηριστικό αυτής της παράδοσης είναι η αγάπη της για την ανθρωπιά· κανόνas της είναι η δικαιοσύνη.

14.ΜΑΚΡΟΠΕΡΙΟΔΟΣ-ΜΙΚΡΟΠΕΡΙΟΔΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΜΑΚΡΟΠΕΡΙΟΔΟΣ ΛΟΓΟΣ

- έμφαση, ένταση
- δυναμικός, υψηλό επίπεδο λόγου, σύνθετα νοήματα
- στηρίζεται στη διαδοχική υπόταξη
- μπορεί να κάνει, όμως, ασαφή τα νοήματα
- ύφος επίσημο, σοβαρό

ΜΙΚΡΟΠΕΡΙΟΔΟΣ ΛΟΓΟΣ

- Απλός, πυκνός, αγγώδης--γρήγορος ρυθμός
- μεταδίδει συναισθήματα κυρίως
- στηρίζεται στην παρατακτική σύνδεση
- ζωντάνια
- εύκολα κατανοητός

15.ΟΝΟΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

- Η διαδικασία μετατροπής ενός ρήματος ή ενός επιθετικού προσδιορισμού σε ουσιαστικό (π.χ. υπολογίζω > υπολογισμός, αλλάζω > αλλαγή, ικανός > ικανότητα, φτωχός > φτωχοποίηση).
- Η γραμματική αυτή μετατόπιση έχει συνέπειες και στο νόημα, εφόσον χαρακτηρίζει τα επιστημονικά κείμενα και τα «ακαδημαϊκά» είδη λόγου, όπως το δοκίμιο ή οι τεχνικές αναφορές, που επεξεργάζονται αφηρημένες και τεχνικές έννοιες.

π.χ. Σε κοινωνίες που παρουσιάζουν μεγάλη κοινωνική διαφοροποίηση των δομών τους, η προσαρμογή των μελών της επικεντρώνεται σε επίπεδο ατόμου και όχι τάξεων. Η διαφοροποίηση των δομών της κοινωνίας σχετίζεται με την επικράτηση των έντυπων μέσων που ξεκινά με την τυπογραφία του Γουτεμβέργιου και επιφέρει την απελευθέρωση των ιδεών από τους δημιουργούς τους και τη μεταφορά αυτών σε χωροχρονικά μεγάλες αποστάσεις..

Online εξ αποστάσεως εκπαίδευση, Σοφός Αλιβίζος – Κώστας Απόστολος – Παράσχου Βασίλειος

Σχόλιο: Η αξιοποίηση της ονοματοποίησης επιτρέπει, **στο πλαίσιο των επιστημονικών κειμένων**, την επίτευξη πιο **μεστού και περιεκτικού λόγου με τη χρήση λιγότερων ρημάτων**.

Το κείμενο:

- α) γίνεται πιο πυκνό σε νοηματικό επίπεδο,
- β) αποκτά πιο επίσημο ύφος -εφόσον αποφεύγεται η απλοποίηση που προκύπτει από τη διαρκή χρήση ρημάτων και τη διαμόρφωση πολλών σύντομων προτάσεων,
- γ) αποκτά αντικειμενικότητα.

16. ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Η ΔΟΜΗ (ΜΕΡΗ-ΔΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ) ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

◆ Η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (Θ.Π.)

Είναι η πρόταση που περιέχει τη θέση ή την άποψη για ένα φαινόμενο ή πρόβλημα που αναλύεται - υποστηρίζεται στην παράγραφο. Εκφράζει με άλλα λόγια το **θέμα** της παραγράφου. Τοποθετείται συνήθως στην αρχή της παραγράφου. Πρέπει να είναι σαφής και σύντομη.

◆ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ/ΣΧΟΛΙΑ

Είναι τα στοιχεία που υποστηρίζουν, διασαφηνίζουν και εντέλει συμπληρώνουν τη θεματική περίοδο (επιμέρους ιδέες, κρίσεις, διαπιστώσεις, επιχειρήματα ...)

◆ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

Είναι η τελευταία, συνήθως, περίοδος, που επιβεβαιώνει τη θεματική περίοδο και "κλείνει" την παράγραφο, συνοψίζοντας όσα έχουν γραφεί στις λεπτομέρειες.

Πολλές φορές δεν είναι απαραίτητη

ΒΑΣΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΙΑΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΘΕΣΗ ΠΟΥ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΝ

1. Ανάπτυξη με παραδείγματα (για παράδειγμα, λόγου χάρη, όπως, ενδεικτικά κλπ.)

ΠΡΟΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ=

- 1) Να εξηγήσει, να κάνει πιο σαφές και κατανοητό το περιεχόμενο της θεματικής περιόδου
- 2) Να διεγείρει το ενδιαφέρον του αναγνώστη.
- 3) Να επιβεβαιώσει - τεκμηριώσει έναν ισχυρισμό.

2. Ανάπτυξη με σύγκριση – αντίθεση (όμως, αντίθετα, ωστόσο, εντούτοις, από την άλλη κλπ.)

ΠΡΟΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ=

- 1) Να αναδείξει τα διαφορετικά χαρακτηριστικά των δύο όρων.
- 2) Ίσως να αποτρέψει τη σύγχυση ανάμεσά τους.

3. Ανάπτυξη με ορισμό (είναι, θεωρείται, ορίζεται, με τον όρο... εννούμε κλπ)

ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΡΙΣΜΟΥ

Οριστέα έννοια Η έννοια που θα ορίσουμε	Το Γένος της Η γενικότερη έννοια στην οποία εντάσσεται	Η Ειδοποιός διαφορά Γνωρίσματα που διαφοροποιούν την οριστέα έννοια από άλλες του ίδιου γένους.
<i>Π.χ. Γλώσσα (είναι)</i>	<i>Ένα σύστημα επικοινωνίας</i>	<i>που βασίζεται σε σύμβολα γραπτού ή προφορικού λόγου, γνωστά στα μέλη της ίδιας γλωσσικής κοινότητας.</i>

ΠΡΟΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ=

- 1) Να προσδιορίσει το ακριβές περιεχόμενο του όρου.
- 2) Να αποτρέψει σύγχυση μιας έννοιας από άλλες παρόμοιες.
- 3) Να χρησιμοποιήσει τον ορισμό ως αφετηρία γενικότερων συλλογισμών.

Τα είδη των ορισμών (από το σχολικό βιβλίο, σελ. 227-228)

1.α. Αναλυτικός: ο ορισμός που παριστάνει την ουσία μιας έννοιας, εκθέτοντας τα γνωρίσματα που περιέχονται στην έννοια αυτή.

π.χ. Εξάτμιση λέγεται η εξαέρωση που γίνεται μόνο από την ελεύθερη επιφάνεια του υγρού.

1.β. Συνθετικός ή γενετικός: ο ορισμός που περιγράφει τη διαδικασία της γένεσης μιας έννοιας/ένος πράγματος από τα αναγκαία και ουσιώδη συστατικά της/του μέρη.

π.χ. Έκλειψη λέγεται το φαινόμενο με το οποίο κάποιο ουράνιο σώμα γίνεται αφανές είτε όταν παρεμβληθεί ένα άλλο σώμα ανάμεσα σ' αυτό και τη γη είτε όταν το ουράνιο σώμα είναι ετερόφωτο και εισέρχεται σε σκιά.

4. Ανάπτυξη με διαίρεση (πρώτον-δεύτερον, στη μια περίπτωση και στην άλλη, χωρίζεται κλπ.)

Με τη διαίρεση αναλύουμε ένα όλο (γένος) στα μέρη του (είδη) με βάση κάποιο ουσιώδες γνώρισμα τους (διαιρετική βάση).

ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ		
Η διαιρετέα έννοια Η βασική ιδέα	Η διαιρετική βάση Το κοινό γνώρισμα των ειδών που θα προκύψουν	Τα μέλη της διαίρεσης Τα είδη που προκύπτουν από τη διαίρεση.
Πόλεμος	μέσα πολέμου	πυρηνικός βιολογικός συμβατικός

Προϋποθέσεις (από το σχολικό βιβλίο, σελ. 231-232)

Η διαίρεση να είναι:

- _ Ορθή (γίνεται με μια ενιαία διαιρετική βάση).
- _ Τέλεια (περιλαμβάνει όλα τα είδη του γένους).
- _ Συνεχής, (δεν γίνεται κάποιο άλμα στα είδη της).

ΠΡΟΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ=

- 1) Να αναλύσει ολόπλευρα το περιεχόμενο μιας έννοιας, ενός φαινομένου.
- 2) Να βοηθήσει τον αναγνώστη να διακρίνει τις ιδιαίτερες πτυχές του.

5. Αιτιολόγηση (γιατί,επειδή,διότι,καθώς,αφού κλπ.)

ΠΡΟΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ=

- 1) Να επιχειρηματολογήσει και να πείσει τον αναγνώστη.
- 2) Να αποδείξει έναν ισχυρισμό.
- 3) Να δώσει αντικειμενικότητα στον λόγο του.

6. Αιτία – αποτέλεσμα (εξαιτίας,λόγω,χάρη στην, με συνέπεια,οφείλεται κλπ)

ΠΡΟΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ=

- 1) Να ερμηνεύσει ένα φαινόμενο/κατάσταση, αναλύοντας τις αιτίες του.
- 2) Να αναδείξει τη βαρύτητα ενός φαινομένου, παρουσιάζοντας τα αποτελέσματά του.
- 3) Να αποκαλύψει την αιτιακή σχέση που συνδέει έννοιες, φαινόμενα κλπ.

7. Αναλογία (μοιάζουν, όπως...έτσι, ανάλογο, το ίδιο, παρόμοιο, σαν κλπ.)

ΠΡΟΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ=

- 1) Να εκλαϊκεύσει ένα δυσνόητο ή άγνωστο στον αναγνώστη φαινόμενο, συνδέοντάς το με άλλες οικείες σε αυτόν καταστάσεις.
- 2) Να προσδώσει στο κείμενο παραστατικότητα και να το κάνει ελκυστικό και οικείο προς τον αναγνώστη.

ΣΗΜ: Πολλές φορές οι παράγραφοι αναπτύσσονται με περισσότερους από έναν τρόπους. Τότε μιλάμε για συνδυασμό μεθόδων.

ΑΣΚΗΣΗ

Να εντοπίσετε τη δομή και τους τρόπους ανάπτυξης των παραγράφων που ακολουθούν:

1. Υπάρχει πρόβλημα ποιότητας της γλώσσας που χρησιμοποιούμε σήμερα. Γιατί, βέβαια, τα ελληνικά που ακούμε ή διαβάζουμε πολύ συχνά σήμερα χαρακτηρίζονται από χαμηλή ποιότητα γλώσσας, γεγονός που υποβαθμίζει την όλη επικοινωνία μας. Και, βέβαια, δε φταίει η δημοτική. Φταίμε εμείς, που από άγνοια, ραθυμία, προχειρότητα, βιασύνη ή και από στρεβλή σύλληψη της δημοτικής και έλλειψη της κατάλληλης γλωσσικής πληροφόρησης, εμείς που από χρήστες κατανατούμε «καταχραστές» της γλώσσας μας. Τι είδους ελληνικά είναι αυτά τα “παρακαλούμε για τις δικές σας ενέργειες” που διαβάζουμε σε χιλιάδες δημόσια έγγραφα; Τι δημοτική είναι φράσεις του τύπου “εγώ θα σας βάλω το πρόβλημα” ή “πέθανε μετά από μακριά ασθένεια”· ή “η παρουσία του σαν εκπρόσωπος” (αντί ως εκπροσώπου) που ακούμε και διαβάζουμε; Δεν είναι απλώς λάθη (η έννοια του «λάθους» στην επιστήμη της γλώσσας επιδέχεται πολλή συζήτηση) είναι δείγματα γλωσσικής ευτέλειας.

2. Όπως όλοι γνωρίζουμε, η τηλεόραση κατηγορείται - και μάλιστα με έντονο φανατισμό, όταν πρόκειται για τα παιδιά. Κατηγορείται διότι καταστρέφει τη φαντασία, προκαλεί τη βία, υποσκάπτει την οικογενειακή ζωή, εμποδίζει την ανθρώπινη επικοινωνία και πολλά άλλα.

3. Το δίκαιο αναφέρεται στο θετό ή θετικό δίκαιο, κατ' αντιδιαστολή προς το άγραφο και το φυσικό. Έτσι ως δίκαιο θεωρείται το σύστημα κανόνων που θεσπίζονται από την πολιτεία και ρυθμίζουν αναγκαστικά τους όρους της κοινωνικής συμβίωσης. Ταυτίζεται λοιπόν, το δίκαιο με τους πολιτικούς νόμους. Είναι γνωστός τόπος ότι το Δίκαιο προϋποθέτει θυσία μέρους της φυσικής ελευθερίας του καθενός. Διακρίνεται δε σε: Δημόσιο, που περιλαμβάνει κανόνες ρυθμιστικούς των σχέσεων Πολιτείας - πολίτη, Ιδιωτικό που περιλαμβάνει κανόνες ρυθμιστικούς των σχέσεων πολίτη - πολίτη και Διεθνές το οποίο περιλαμβάνει κανόνες ρυθμιστικούς των διακρατικών σχέσεων.

4. Η εργασία καταξιώνει τον άνθρωπο από την άποψη του ότι προσφέρει έργο στην κοινωνία. Ασκώντας ένα επάγγελμα ή λειτούργημα ο άνθρωπος συμμετέχει στην κατανομή εργασίας και όχι μόνο ικανοποιεί τις βασικές του ανάγκες, οι οποίες προκύπτουν από τη συμβιωτική σχέση του με τους άλλους, αλλά εξυπηρετεί το κοινό συμφέρον, προσφέροντας υπηρεσία στο συγκεκριμένο κοινωνικό χώρο, του οποίου αποτελεί μέλος και συμβάλλοντας στην πραγμάτωση των στόχων της κοινωνίας. Η άσκηση του επαγγέλματος και το δικαίωμα εργασίας δεν αντανakλά μόνο στην ικανοποίηση οικονομικών και κοινωνικών αναγκών, αλλά συνιστά μία από τις βασικές προϋποθέσεις δημιουργίας πολιτισμού, του οποίου κανένας τομέας δεν μπορεί ν' αναπτυχθεί χωρίς την προσφορά σκληρής, ενίοτε, εργασίας. Έτσι, λοιπόν, η εργασία οδηγεί στην εκπλήρωση του κοινωνικού προορισμού του ατόμου.

5. Κατά τον κλασικό ορισμό του, ελεύθερος είναι ο άνθρωπος «ο έχων ιδίαν βούλησιν». Αυτός που ρυθμίζει τη ζωή του, παίρνει και εκτελεί τις αποφάσεις του κατά τη δική του κρίση, σύμφωνα με τις επιθυμίες, τις επιδιώξεις, τα συμφέροντα του. Ο «δούλος» δεν έχει αυτό το προνόμιο· βούληση του είναι η βούληση του κυρίου. Είναι λοιπόν ένα ον εξαρτημένο, όχι αυτοκαθοριζόμενο, όπως ο ελεύθερος άνθρωπος.

6. "Ον προικισμένο με ψυχικό κόσμο, ο άνθρωπος ζει σε δύο διαστάσεις, την "εσωτερική" και την "εξωτερική". Με τον "εαυτό" του και με τους "άλλους", τους συνανθρώπους του. Έτσι η ύπαρξη του μοιράζεται κατά κάποιο τρόπο. Από το ένα μέρος είναι στραμμένη προς τα "μέσα" (αισθάνεται, σκέπτεται, θέλει για τον "εαυτό του"). Από το άλλο στρέφεται προς τα έξω (αισθάνεται, σκέπτεται. Θέλει μαζί με τους "άλλους"). Έχει λοιπόν δύο τρόπους ή μορφές ύπαρξης: μian ατομική ("ιδιωτική") και μια κοινωνική ("δημόσια").

7. Υπάρχουν δύο τρόποι να αντιμετωπίζει ο άνθρωπος τους κλυδωνισμούς της Ιστορίας (...): σε "ανώριμους ανθρώπους ταιριάζει ο ένας, σε "ώριμους" ο άλλος. Η διαφορά φαίνεται καθαρά στις κρίσιμες περιστάσεις (...). Την ώρα εκείνη οι αντιδράσεις των ατόμων και των λαών διαφοροποιούνται. Οι ανώριμοι, επειδή έως τότε ησύχαζαν ανύποπτοι και αδιάφοροι για το τι γινότανε γύρω τους, σαστίζουν από το απροσδόκητο και τους πάνει πανικός. Μέσα στη σύγχυση και την αμηχανία τους ή αδρανούν σαν κεραυνοβολημένοι ή ενεργούν τρελά, με συνέπεια οι πράξεις τους να φέρνουν αποτέλεσμα αντίθετο από εκείνο που θέλουν. Των άλλων, των ώριμων, η συμπεριφορά είναι εντελώς διαφορετική. Αυτοί, οξυδερκείς και προνοητικοί, δεν "υφίστανται" απροετοίμαστοι τα γεγονότα και γι' αυτό. ο αντίκτυπος που προκαλούν οι περιπλοκές μένει έως ένα σημείο κάτω από τον έλεγχο τους. (...)"

8. "Σ' αυτό το σημείο πρέπει να αποσαφηνιστεί η διαφορά μεταξύ των όρων "επάγγελμα" και "σταδιοδρομία". Επάγγελμα θα θεωρήσουμε οποιαδήποτε ενασχόληση αποσκοπεί στην εξασφάλιση εσόδων. Σταδιοδρομία θα θεωρήσουμε το σύνολο των επαγγελματιών, τα οποία ακολουθεί ένα άτομο κατά τη διάρκεια της ενεργού ζωής του. Επιπλέον, σε μια σταδιοδρομία είναι δυνατό να υπάρχουν φάσεις μη αμειβόμενης απασχόλησης. Είναι σαφές μετά απ' αυτό ότι στην έννοια της σταδιοδρομίας εμπεριέχονται όλες οι συναφείς έννοιες όπως δουλειά, εργασία, επάγγελμα, απασχόληση, ενασχόληση."

9. "Η διάκριση υλικού πολιτισμού και πνευματικού πολιτισμού είναι αρκετά παλιά. (...). Ο Α.Weber ορίζει ως υλικό πολιτισμό "όλες τις δραστηριότητες που καταλήγουν σε αποτελέσματα τα οποία είναι

δυνατόν να προσδιοριστούν ποσοτικά". Πνευματικό δε πολιτισμό ορίζει τα καθαρά προσωπικά δημιουργήματα, κάτι που προσδιορίζεται μόνο ποιοτικά κατά τρόπο μοναδικό και ανεπανάληπτο."

10. Η εξειδίκευση είναι αναπόδραστη ανάγκη. Ο εικοστός αιώνας δεν αναθεωρεί μόνο όλες τις αξίες, ελέγχει και όλες τις γνώσεις του παρελθόντος. Και δεν ελέγχει μόνο όλες τις γνώσεις του παρελθόντος, προσθέτει και νέες γνώσεις κατά τεράστιες ποσότητες. Κανείς λοιπόν δεν έχει το δικαίωμα να καυχηθεί ότι κατέχει όλες τις γνώσεις της εποχής του. (...) Οι επιστήμονες αποσχίζονται ασταμάτητα σε κλάδους. Οι κλάδοι παράγουν κλάδους μικρότερους. Οι μικρότεροι κλάδοι αναπτύσσονται, δημιουργούν νέους κλάδους. Δεν υπάρχει πια η καθολική σοφία, η μία και μόνη επιστήμη.

11. "Τα τελευταία χρόνια ο όρος "οικολογία" (που είναι σύνθετη λέξη από το Οίκος και Λέγω) χρησιμοποιείται κυρίως για να δηλώσει μια νέα επιστημονική δραστηριότητα, που αποσκοπεί στη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος της γης και του κινδύνου που προέρχεται από τη μόλυνση αυτού καθώς και από την αλλοίωση της δομής της ζωής των έμβιων όντων λόγω τεχνολογικής προόδου. Η νέα επιστήμη, η Οικολογία περιλαμβάνει τη διερεύνηση σε ευρύτατη έκταση και βάθος κοινωνικής φύσης προβλημάτων με πολιτικές, οικονομικές και φιλοσοφικές ακόμη προεκτάσεις."

12. "Η ελευθερία που εγγίζει τα όρια της ασυδοσίας στρέφεται άμεσα εναντίον των πολιτών. Αυτό συμβαίνει γιατί καταργεί την ασφάλεια, την αυτοπεποίθηση και την προσδοκία για κάτι καλύτερο, αφού καταργεί το νόμο. Αντίθετα οι καλλιεργημένοι πολιτιστικά άνθρωποι δεν καταργούν το νόμο. Τον σέβονται, χωρίς να θυσιάζουν την ελευθερία τους. Γι' αυτό η δημοκρατία που είναι υπερβολικά χαλαρή καταργεί τις αρχές της ισονομίας και της ισοπολιτείας και κατεβάζει τον εαυτό της στο επίπεδο της παρεκτροπής. Δημιουργεί διακρίσεις παράλογες στη συνείδηση των πολλών, δικτατορίσκους. Που επιβουλεύονται την ελευθερία και την ευημερία των άλλων, κι εκμεταλλεύτες των αδύνατων για την ικανοποίηση νοσηρών φιλοδοξιών. Τέτοιοι άνθρωποι είναι ελεύθεροι μόνο φαινομενικά. Στην ουσία είναι σκλάβοι αδυναμιών και παθών ..."

13. Τα παιδιά μιμούμενα τους ήρωες της τηλεόρασης χάνουν τη φαντασία τους. Βέβαια τα παιδιά ανέκαθεν έπαιζαν το ρόλο των αγαπημένων τους ηρώων και προσώπων ενός έργου — δεν υπάρχει δηλαδή τίποτε το καινούργιο σ' αυτό. Αλλά όσοι παρακολουθούν από κοντά αυτά τα παιδιά παρατηρούν πως οι μανιωδέστεροι απ' αυτούς τους τηλεθεατές δεν προσθέτουν τίποτε το πρωτότυπο ή φαντασιώδες στο παιχνίδι που κατ' απομίμηση παίζουν. Ξέρουν πολύ καλά την κατασκευή του διαστημόπλοιου "Σταρ Τρεκ" κι έπειτα από πολλές ώρες παρακολούθησης ξέρουν πολύ καλά πώς μιλάει ο κυβερνήτης Κερκ και ο Σποκ. Στα παιχνίδια τους απλώς επαναλαμβάνουν τα όσα είδαν στην τηλεόραση το προηγούμενο βράδυ. Η φαντασία τους κοιμάται, κι αυτή είναι που τρέφει και διεγείρει το ανθρώπινο μυαλό."

14. "Σήμερα ο άνθρωπος έχει την ιδέα πως λευτερώθηκε από πολλά πράγματα που τον μποδίζανε τάχα να είναι ελεύθερος. Πέταξε, λοιπόν, από πάνω του, μαζί με τ' άλλα, και την παράδοση και βρέθηκε σ' ένα χάος. Αυτό το χάος το λέγει ελευθερία. Οι παλιοί θαλασσινοί βλέπανε τ' άστρο της τραμουντάνας (τον Πολικό Αστέρα) και βρίσκανε το δρόμο τους. Κι ο άνθρωπος, μέσα στο ατέλειωτο πέλαγος του καιρού, για να ξέρει πού πηγαίνει, είχε την παράδοση που τον οδηγούσε. Σε καιρό που σκεπάζανε τον ουρανό σύννεφα, ο παλιός ναυτικός, σαν έχανε το βορινό αστέρι, δεν ήξερε πού να τραβήξει. Φαντάσου λοιπόν, αυτός ο άνθρωπος να είχε την ιδέα πως με την συννεφιά και δίχως το Άστρο της τραμουντάνας, ήταν πιο ελεύθερος να πάει όπου ήθελε μέσα στο πέλαγος. Το ίδιο λέγει και ο σημερινός άνθρωπος που δε θέλει την παράδοση.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΕΤΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Α. Σαφής σκοπός: Να εκφράζει με ακρίβεια την κύρια ιδέα της παραγράφου.

Β. Ενότητα: Το περιεχόμενο όλων των προτάσεων πρέπει να συνδέεται άμεσα και πειστικά με τη θέση της θεματικής περιόδου χωρίς λεπτομέρειες άσχετες με την κύρια ιδέα της παραγράφου.

Γ. Αλληλουχία: Εξασφαλίζεται όταν οι σκέψεις μας παρατίθενται σε λογική και φυσική σειρά και δείχνουν καθαρά τη σχέση που υπάρχει μεταξύ τους. Απαιτείται, λοιπόν, ιεράρχηση και κατάταξη των σκέψεων

σύμφωνα με κάποιους αποδεκτούς άξονες, όπως ο χρόνος, ο χώρος, η οπτική γωνία από την οποία εξετάζουμε τη θέση της θεματικής περιόδου.

Δ. Συνοχή: Την πετυχαίνουμε όταν με τα κατάλληλα εκφραστικά μέσα (χρήση διαρθρωτικών λέξεων και φράσεων, επανάληψη λέξης ή φράσης, αντικατάσταση μιας λέξης με αντωνυμία ή με άλλη συνώνυμη ...) μεταβαίνουμε φυσικά και λογικά από τη μια λέξη - πρόταση - περίοδο στην άλλη.

Ε. Πληρότητα: Όταν το υλικό των λεπτομερειών αναπτύσσει επαρκώς τη θεματική περίοδο. Δεν εξαρτάται από το μέγεθος της παραγράφου, αν και δυο- τρεις προτάσεις δεν επαρκούν. Είναι, λοιπόν, ποιοτικά και όχι ποσοτικά τα κριτήρια για την πληρότητα μιας παραγράφου. Γενικά, πρέπει να εξετάζουμε όλες τις πτυχές της θεματικής περιόδου με όσο πιο πλούσια επιχειρήματα, αποφεύγοντας, βέβαια τις επαναλήψεις.

ΣΥΝΟΧΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Η σύνδεση μεταξύ παραγράφων, περιόδων και προτάσεων επιτυγχάνεται με πολλούς τρόπους :

1. **Αντωνυμίες**

2. **Επανάληψη σημαντικών λέξεων**

3. **Μέσω νοηματικής συγγένειας (χρήση υπερωνύμων – υπωνύμων)**

4. **Με διαρθρωτικές λέξεις – φράσεις που δηλώνουν :**

Αντίθεση – εναντίωση (όμως, αλλά, ωστόσο, αντίθετα, εντούτοις, παρόλο που, αντίστροφα, από την άλλη πλευρά, σε αντίθετη περίπτωση, στον αντίποδα, παρ' όλα αυτά, συμβαίνει όμως το ίδιο, απεναντίας, ακόμη και αν, μολονότι)

Αιτιολόγηση (γιατί, εξαιτίας, επειδή, γι' αυτό ένας ακόμη λόγος, αυτό είναι αποτέλεσμα)

Αποτέλεσμα (γι' αυτό το λόγο, ως επακόλουθο, κατά συνέπεια, απότοκο όλων αυτών)

Αναλογία (όπως, ως, όμοια, σαν)

Επεξήγηση (δηλαδή, ειδικότερα, με άλλα λόγια, συγκεκριμένα, για να γίνω πιο σαφής, σαφέστερα, αυτό σημαίνει, λόγου χάρη, για παράδειγμα, παραδείγματος χάρη, καλό είναι να διευκρινίσουμε, εννοώ ότι)

Έμφαση (ιδιαίτερα, προπάντων, ειδικά, αναντίρρητα, περισσότερο, πράγματι, κατεξοχήν, ξεχωριστά, βέβαια, μάλιστα, αναμφισβήτητα, ασφαλώς, οπωσδήποτε, είναι αξιοσημείωτο ότι, θα ήθελα να επιστήσω την προσοχή σας, το σημαντικότερο από όλα, το κυριότερο, αξίζει να σημειωθεί, εκείνο που προέχει, θα έπρεπε να τονιστεί ότι, ιδιαίτερα σημαντικό είναι)

Γενίκευση (γενικά, γενικότερα, τις περισσότερες φορές, ευρύτερα)

Συμπέρασμα (επομένως, συνεπώς, άρα, λοιπόν, κατά συνέπεια, συμπερασματικά, συνάγεται το συμπέρασμα, ανακεφαλαιώνοντας, για αυτό λοιπόν, τελικά, συνοψίζοντας, για να συνοψίσουμε, ως συμπέρασμα)

Προσθήκη (επιπλέον, ακόμη, επίσης, έπειτα, εκτός από αυτό, συμπληρωματικά, έπειτα, εξάλλου, και, παράλληλα, αξίζει ακόμη να σημειώσουμε, δεν πρέπει να λησμονούμε, ας σημειωθεί ακόμη ότι, αν στα παραπάνω προσθέσουμε)

Ταξινόμηση – διαίρεση (αφ' ενός... αφ' ετέρου, από τη μια... από την άλλη)

Προϋπόθεση- όρο (αν, εκτός αν, εφόσον, σε περίπτωση που, με την προϋπόθεση, με το δεδομένο, με τον όρο, φτάνει να)

Τοπική σχέση (εδώ, εκεί, κοντά, μέσα, έξω)

Χρονική σχέση (αρχικά, όταν, έπειτα, τότε, ύστερα, πριν, ενώ, καταρχάς, προηγουμένως, τώρα, συγχρόνως, ταυτόχρονα, στη συνέχεια, μετά, αργότερα, τελικά, τέλος)

Διάζευξη (ή – ή, είτε – είτε, ούτε – ούτε, μήτε – μήτε)

ΑΣΚΗΣΗ

Να βρείτε πώς επιτυγχάνεται η συνοχή μεταξύ των προτάσεων των ακόλουθων παραγράφων

α) Η δημοτική γλώσσα μας έχει γραμματική ενότητα. Η ενότητα αυτή έχει την έννοια της συγχώνευσης σ' ένα ενιαίο γραμματικό σύστημα με φωνητική, μορφολογική και λεξιλογική συνέπεια και ομοιογένεια. Το σημείο αυτό είναι πολύ σημαντικό για την κατανόηση της υφής της δημοτικής. Γιατί θα μπορούσε να προβληθεί το επιχείρημα (που προβλήθηκε) ότι η δημοτική έχει δεχτεί γλωσσικά στοιχεία με ποικίλη προέλευση (λόγια, λαϊκά, ξένα), που την καθιστούν γλώσσα ανομοιογενή — και είναι μερικοί που αυτό, θαρρείς, επιζητούν απ' αυτή, την ανομοιογένεια. Όμως αν και η δημοτική έχει πραγματικά δεχτεί τα στοιχεία αυτά, ο χαρακτήρας της παραμένει γενικά ομοιογενής — οι κάποιες εξαιρέσεις αποτελούν λεπτομέρειες που δεν αλλοιώνουν τη γενική εικόνα, γιατί όλα τα στοιχεία προσαρμόστηκαν κατά το

δυνατόν φωνητικά και ιδίως μορφολογικά στο γραμματικό σύστημα της δημοτικής. Τουλάχιστον αυτή είναι η γενική τάση (...)

β) Κατανάλωση είναι η χρήση αγαθών ή υπηρεσιών για την ικανοποίηση των αναγκών μας. Δεν είναι μόνο η λήψη τροφής ή το κάψιμο των ξύλων, που η εξαφάνισή τους συντελείται μπροστά στα μάτια μας, είναι και το ντύσιμό μας, η κίνηση των μηχανών, η μετάβαση στο σχολείο, η κόμμωσή μας, η επίσκεψη του γιατρού, το ταξίδι μας με αυτοκίνητο ή αεροπλάνο, το διάβασμα βιβλίων ή περιοδικών, η μετάβασή μας στον κινηματογράφο, η παρακολούθηση ενός προγράμματος στην τηλεόραση, η ταχυδρόμηση γράμματος ή οποιοδήποτε πράγμα που απαιτεί εργασία από άλλους ή χρησιμοποιεί, έστω και ανεπαίσθητα, τα συσσωρευμένα «καπιταλιστικά αγαθά». Αλλά το αγαθό που η κατανάλωση του φτάνει σε ποσοστό 100% είναι ο χρόνος. Ο καθένας μας, από τότε που γεννιέται ως να πεθάνει, είναι ένας καταναλωτής του χρόνου. Μπορεί να είμαστε ή να μην είμαστε παραγωγικά στοιχεία, γιατί, όπως οι μέλισσες, έχουμε βασίλισσες, εργάτες και κηφήνες· είμαστε όμως όλοι μας καταναλωτές. Και επειδή αυτή είναι η αλήθεια, ο καθένας μας, είτε συνειδητά είτε υποσυνείδητα, ενδιαφέρεται για το τι αγοράζει και τι χρησιμοποιεί και ακόμη για τον τρόπο που αυτό του προσφέρεται.

γ) Η ποίηση μπορεί να διαιρεθεί αδρομερώς σε τρία μέρη: στην επική, στη λυρική και στη δραματική. Οι μορφές αυτές αντανakλούν τις πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες, μέσα στις οποίες εμφανίστηκαν και αναπτύχθηκαν. Έτσι η επική ποίηση εκφράζει το πνεύμα και τα ιδανικά κατά την εποχή της βασιλείας, όπου η αγωνιστική διάθεση και η παλικάριά θεωρούνταν οι μεγαλύτερες αρετές του ανθρώπου. Αντίθετα, την ταραγμένη εποχή, που στα πράγματα βρίσκονταν οι ευπατρίδες αριστοκρατικοί, και κάτω από την απειλή των ναυτικών και των βιομηχάνων, που με τον πλούτο τους κατακτούσαν όλο και περισσότερα πολιτικά δικαιώματα, αναπτύχθηκε η λυρική ποίηση. Αργότερα, την εποχή της δημοκρατίας, δημιουργείται μια νέα μορφή ποίησης, που αγκαλιάζει τις λαχτάρες και τους πόθους ολόκληρου του λαού, η δραματική ποίηση.

δ) Άλλο ουσιώδες συστατικό που χαρακτηρίζει τις σύγχρονες ανέσεις — η επαρκής θέρμανση των σπιτιών — πραγματοποιήθηκε, τουλάχιστο ως ένα μεγάλο βαθμό εξαιτίας της πολιτικής δομής των αρχαίων κοινωνιών. Οι απλοί άνθρωποι ήταν πιο τυχεροί στο ζήτημα αυτό απ' ό,τι οι ευγενείς. Ζώντας μέσα σε μικρά σπίτια μπορούσαν πιο εύκολα να ζεσταθούν. Ευγενείς, πρίγκιπες, βασιλιάδες και κλήρος, κατοικούσαν σε μεγαλοπρεπή παλάτια που ταίριαζαν στην κοινωνική τους θέση. Για να αποδείξουν την ανωτερότητά τους, έπρεπε να ζουν σε περιβάλλον που να δίνει την αίσθηση του υπερφυσικού. Δέχονταν τους καλεσμένους τους σε μεγάλα σαλόνια σαν γήπεδα πατινάζ. Βάδιζαν σε ιεροπρεπείς πομπές κατά μήκος των διαδρόμων που ήταν μακριοί και δροσεροί σαν σήραγγες των «Άλπεων», ανεβοκατέβαιναν μεγαλοπρεπείς σκάλες που έμοιαζαν καταρράχτες του «Νείλου» αποκρυσταλλωμένοι σε μάρμαρο. Για να ικανοποιήσει όλα του τα κέφια ένα σπουδαίο πρόσωπο την εποχή εκείνη, έπρεπε να σπαταλάει χρόνο και χρήμα για μεγαλοπρεπείς παραστάσεις, συμβολικούς συλλαβόγριφους και πομπώδη μπαλέτα — παραστάσεις που χρειάζονταν πολλά δωμάτια, για να μπορούν να στεγάσουν τους πολυάριθμους καλλιτέχνες και θεατές. Αυτό εξηγεί τις απέραντες διαστάσεις των βασιλικών και πριγκιπικών παλατιών, ακόμη και των επαύλεων των μέσων γαιοκτημόνων.

ΣΥΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ (Νοηματική σύνδεση)

Επισημαίνουμε τη **νοηματική** σχέση μεταξύ των ιδεών που παρουσιάζονται στις παραγράφους, η οποία υπάρχει ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή μη διαρθρωτικών λέξεων/φράσεων. Η συνεκτικότητα μεταξύ των παραγράφων εξασφαλίζεται με νοηματικές σχέσεις που δηλώνουν: αιτιολόγηση - αίτιο — αποτέλεσμα - συμπέρασμα — αντίθεση - προσθήκη — επεξήγηση - χρονική ακολουθία · τόπο

17. ΠΕΙΘΩ

ΤΡΟΠΟΙ ΠΕΙΘΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΜΠΟΥ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΕΙΘΟΥΣ Α (παρ.α,β)

ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΣΤΗ ΛΟΓΙΚΗ: παροχή ερεθισμάτων στη σκέψη του δέκτη, ώστε να αποδεχθεί τις θέσεις του πομπού.

ΜΕΣΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

- ✚ **Επιχειρήματα** (θεωρητικοί συλλογισμοί, αποτελούμενοι από λογικές προτάσεις)
- ✚ **Τεκμήρια:** συγκεκριμένα, πραγματικά στοιχεία, που λειτουργούν ως αποδείξεις (παραδείγματα από την εμπειρία, αριθμητικά, στατιστικά δεδομένα, γεγονότα της σύγχρονης ή ιστορικής πραγματικότητας, επιστημονικά πορίσματα κτλ.)

ΤΡΟΠΟΣ ΠΕΙΘΟΥΣ Β (παρ.γ,δ)

ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΣΤΟ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ: επηρεασμός της ψυχής, κινητοποίηση των συναισθημάτων, ώστε να προκληθεί το ενδιαφέρον και η διάθεση του δέκτη να είναι ευνοϊκή απέναντι στον πομπό.

ΜΕΣΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

- ✚ **Περιγραφή** (των εξωτερικών ή εσωτερικών χαρακτηριστικών ατόμων, συνθηκών περιβάλλοντος, καταστάσεων κ.λπ.)
- ✚ **Αφήγηση**: γεγονότων, εμπειριών, συμβάντων κ.λπ.
- ✚ **Συγκινησιακή γλώσσα:** αφθονία σχημάτων λόγου (παρομοιώσεων, μεταφορών, προσωποποιήσεων κ.λπ.), επίθετα, προσδιορισμούς, χρήση του α' και β' προσώπου, λέξεων με διαλογική ή συναισθηματική φόρτιση, σημεία στίξης κ.λπ.
- ✚ **Χρήση λέξεων** που δηλώνουν ηθικές αρετές.
- ✚ **Αναφορά** σε πεπραγμένα, ατομικές επιλογές, αποφάσεις, στάσεις επιτυχίες αποδεικτικές του ήθους του πομπού.
- ✚ **Χιούμορ**
- ✚ **Ειρωνεία**

ΤΡΟΠΟΣ ΠΕΙΘΟΥΣ Γ. (παρ.ε,στ,ζ)

ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΣΤΟ ΗΘΟΣ: επιδιώκει να ενισχύσει την αξιοπιστία του:

1. Προβάλλοντας το ήθος του (**επίκληση στο ήθος του πομπού**). Απόπειρα απόκτησης της εμπιστοσύνης του δέκτη μέσω της προβολής της ακεραιότητας, της εντιμότητας, του ήθους του πομπού.

2. Μειώνοντας ηθικά τον αντίπαλο (**επίθεση στο ήθος του αντιπάλου**). Επιδίωξη αμαύρωσης του ήθους του αντιπάλου μέσω μιας προσωπικής επίθεσης εναντίον του. Έμμεση ανάδειξη του ήθους του πομπού ως ακεραίου και των λεγομένων του ως αξιόπιστων.

3. Ενισχύοντας τις απόψεις του με το κύρος και τα λόγια σημαντικών προσώπων (**επίκληση στην αυθεντία**). Παράθεση των απόψεων/ γνωματεύσεων μιας αυθεντίας.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ:

α) Στη συντριπτική τους πλειονότητα, οι φοιτητές του εξωτερικού επιστρέφουν στη χώρα μας μετά την αποπεράτωση των σπουδών τους, με εξαίρεση ίσως τους πολύ καλούς που μένουν οριστικά ή για μεγάλα διαστήματα έξω. Όλοι αυτοί προστίθενται στον αριθμό των πτυχιούχων των ελληνικών τριτοβάθμιων ιδρυμάτων που ζητούν – μάταια αρκετές φορές – εργασία. Έτσι, διογκώνεται η αναντιστοιχία μεταξύ

ΜΕΣΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

- ✚ Ομιλία ή γραφή σε α' εν. πρόσωπο
- ✚ Χρήση του γ' προσώπου - Χρήση λέξεων δηλωτικών ελαττωμάτων - Αναφορά σε πεπραγμένα, ατομικές επιλογές, αποφάσεις, στάσεις, αποτυχίες, αποδεικτικές του ηθικού ελλείμματος που διακρίνει τον αντίπαλο.
- ✚ Αυτούσια παράθεση των απόψεων της αυθεντίας: α) δήλωση του ονόματος του ειδικού, β) χρήση εισαγωγικών.
- ✚ Νοηματική απόδοση των απόψεων της αυθεντίας (δηλώνουμε το όνομα του ειδικού – δε χρειάζονται εισαγωγικά)

της προσφοράς και της ζήτησης πτυχιούχων και ενισχύονται τα φαινόμενα του κορεσμού των κλάδων ανεργίας.

β) Σημαντικό είναι το ποσοστό αποφοίτων Λυκείου που στρέφονται, μετά την αποτυχία εισαγωγής τους στα ελληνικά Ανώτερα και Ανώτατα Εκπαιδευτικά ιδρύματα, προς τα ιδρύματα του εξωτερικού. Ορισμένοι μάλιστα προσανατολίζονται από την αρχή προς αυτά. Σύμφωνα με τα στοιχεία της τράπεζας της Ελλάδος οι Έλληνες φοιτητές στο εξωτερικό που έπαιρναν από την Ελλάδα συνάλλαγμα για σπουδές ήταν το 1985 28754, το 1990 32068 και το 1992 29291.

γ) Ο πόλεμος άρχισε να χάνει ένα μέρος από την ομορφιά του από τότε που ο άνθρωπος μπόρεσε να αντικαταστήσει τα αγχέμαχα με τα εκηβόλα όπλα. Ήδη κατά την πρώτη παγκόσμια σύρραξη οι πολεμιστές που αδρανούσαν μέσα στα χαρακώματα της Ανατολικής Γαλλίας, μέσα στη λάσπη, αυτοί οι τυφλοπόντικοι, οι τρωγλοδύτες, νοσταλγούσαν ένα θάνατο, που θα είχε κάποια ευγενικότερη όψη και θρηγνούσαν την απώλεια του προσωπικού ηρωισμού. Το άτομο το έχει αντικαταστήσει η μάζα, αυτός ο φοβερός πολτός.

δ) Εμείς τι κάνουμε; τι μπορούμε να προσθέσουμε ή να αφαιρέσουμε από την σκληρή αυτή πραγματικότητα του νέου βιομηχανικού κράτους; Μήπως μέσα από την απάτη αυτή, σε βάρος μας και σε βάρος των καταναλωτών, συμβάλουμε στη συντήρηση και επιδείνωση του καταπιεστικού μηχανισμού; έχουμε ευκαιρίες για κάτι παρόμοιο; εάν δεν μπορούμε να συμβάλλουμε στην κάθαρση, ας σταματήσουμε το βρόμισμα. Αν συνεχιστεί αυτή η ψυχική εξαθλίωση, δε θα μείνει περιθώριο ούτε γι' αυτό που σήμερα βαφτίζουμε «αναγκαίο κακό». Μας μάθανε να μεταφράζουμε το στοχασμό σε χρήμα, την εφεύρεση σε χρήμα, την ευτυχία σε χρήμα, τη δυστυχία του γείτονα σε δική μας καλοπέραση. Χάσαμε κάθε εκτίμηση για τον εαυτό μας και κάθε επαφή με τις ανθρώπινες αξίες.

ε) Μήπως έβλαψα πολλούς πολίτες, έχοντας αποκτήσει πολιτική δύναμη την εποχή των 30 τριάντα τυράννων; όμως μαζί με τους δικούς σας, τους δημοκρατικούς, έφυγα εξόριστος στη Χαλκίδα και ενώ είχα τη δυνατότητα να ζω χωρίς φόβο ως πολίτης μαζί με εκείνους, προτίμησα φεύγοντας να αντιμετωπίσω τους κινδύνους μαζί σας.

στ) Και βέβαια όποιος μισεί αυτούς που οι άλλοι ευσπλαχνίζονται, από ποια κακία νομίζετε ότι ένας τέτοιος άνθρωπος θα μπορούσε να απέχει; γιατί δε με συκοφαντεί για χρήματα ούτε θέλει να με δεχθεί ως εχθρό του. Εξαιτίας της κακίας του ούτε εχθρό ούτε φίλο μου τον είχα ποτέ ως τώρα. Είναι πλέον φανερό, κύριοι βουλευτές, ότι με φθονεί, γιατί, αν και έχω πέσει σε τέτοια συμφορά, είμαι καλύτερος πολίτης από αυτόν.

ζ) Ο Πιέρ Πάολο Παζολίνι είπα ότι η τηλεόραση έχει τεράστια ευθύνη στο μούδιασμα των πνευματικών και ηθικών ικανοτήτων των σύγχρονων ανθρώπων, επειδή είναι όργανο εξουσίας και καθαυτό εξουσία η ίδια. Επειδή δεν είναι μόνο ένας χώρος μέσα από τον οποίο περνούν τα μηνύματα, μα και ένα κέντρο επεξεργασίας των μηνυμάτων αυτών.

ΜΟΡΦΕΣ ΠΕΙΘΟΥΣ

1. Η ΠΕΙΘΩ ΣΤΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

ΜΕΣΑ/ΤΕΧΝΙΚΕΣ:

- ❖ αναλυτική περιγραφή και επίδειξη των ιδιοτήτων του προϊόντος
- ❖ επίκληση στην αυθεντία,
- ❖ επίκληση στο συναίσθημα, (φόβο, ενοχή, ευχαρίστηση)
- ❖ επίκληση στη λογική, (επιχειρήματα υπέρ του προϊόντος)
- ❖ λανθάνων αξιολογικός χαρακτηρισμός (π.χ. «οι έξυπνοι οδηγούν Ρενώ»)
- ❖ συνειρμός

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- ✓ Απλό, λιτό, καθημερινό, αντλούμενο από τον προφορικό λόγο – στόχος = οικειότητα με τον αναγνώστη.
- ✓ Λεκτικός πληθωρισμός: συσσώρευση συνωνύμων, επαναλήψεις, λεκτικά 'τέρατα', πλεονασμός επιθέτων, παραθετικών, χιούμορ, λογοπαίγνια, σλόγκαν – στόχος = εντυπωσιασμός, υποβολή.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ

- ✓ Οριστική ενεστώτα, μέλλοντα = βεβαιότητα για το παρόν/μέλλον.
- ✓ Υποτακτική- προστακτική = έντονη παρακίνηση, ενθάρρυνση ή αποτροπή
- ✓ Α' ή Β' πρόσωπο = αμεσότητα, οικειότητα, επικοινωνία.

ΗΧΗΤΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΜΝΗΜΟΝΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ

- ✓ Επαναλήψεις
- ✓ Ομοιοκαταληξία
- ✓ Παρηχήσεις

Στόχος = άμεση εντύπωση του μηνύματος στο νου του δέκτη

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

- ✓ Μεταφορές
- ✓ Προσωποποιήσεις
- ✓ Μετωνυμίες
- ✓ Υπερβολές

Στόχος = παραστατικότητα, έμφαση, συναισθηματική φόρτιση.

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ

- ✓ Αφήγηση
- ✓ Περιγραφή
- ✓ Επεξηγηματικός μονόλογος
- ✓ Διάλογος

2. Η ΠΕΙΘΩ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΛΟΓΟ

ΜΕΣΑ / ΤΕΧΝΙΚΕΣ : λογική επιχειρηματολογία – συναισθηματική φόρτιση – ρητορεία.

Πολιτικός λόγος & προπαγάνδα

Πολλές φορές ο πολιτικός λόγος δεν έχει ως στόχο να πείσει, αλλά να παραπλανήσει ή να εκφοβίσει το ακροατήριο, ώστε να εξασφαλίσει την άκριτη αποδοχή των αποφάσεων του πολιτικού από το κοινό. Γι' αυτό χρησιμοποιούνται **έννοιες με τέτοια ηθική διάσταση** (έθνος, λαός, εθνική σωτηρία), που **παρεμποδίζουν τον λογικό έλεγχο**. Άλλες φορές πάλι **παραποιούνται έννοιες**, διαστρεβλώνονται αξίες, χρησιμοποιούνται παραπλανητικά και εκφοβιστικά μέσα πειθούς, ώστε κάθε λογικός έλεγχος να καθίσταται αδύνατος.

Η γλώσσα της πολιτικής εξουσίας

Μπορεί να είναι συγκινησιακή ή λογική. Όταν απευθύνεται στη λογική του δέκτη, χρησιμοποιεί λογικά επιχειρήματα και, ακόμα και όταν επικαλείται στο συναίσθημα δεν υβρίζει. Παρέχονται επιχειρήματα, τεκμήρια, συνάγονται λογικά συμπεράσματα.

Αντίθετα, όταν ο πολιτικός έχει ως στόχο την προπαγάνδα, παρατηρείται ένας λόγος συνθηματολογικός με αοριστολογίες και ρητορείες, λογικά κενά και υποσχέσεις.

Λεκτικός πληθωρισμός & πολιτικός λόγος

Έχουμε : πλεονασμούς , κατάχρηση συνωνύμων, διατύπωση δεοντολογική, συναισθηματική φόρτιση, μεγαλοστομία. Χρησιμοποιούνται λέξεις με μεγάλη συναισθηματική φόρτιση, λέξεις-αξίες, λέξεις- παγίδες (έθνος, σοσιαλισμός, λαός, παράδοση). Τότε το μήνυμα παύει να χρειάζεται λογική συνοχή, τεκμήρια και αιτιολόγηση, ακόμη κι όταν αυτό είναι κενό νοήματος.

3. Η ΠΕΙΘΩ ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΛΟΓΟ

Ο επιστήμονας θέλει να περιγράψει, να ερμηνεύσει και να πείσει. Επομένως, ο επιστημονικός λόγος είναι αντικειμενικός, απρόσωπος, απευθύνεται στη λογική και δε χαρακτηρίζεται από συναισθηματική φόρτιση.

Χαρακτηριστικά του επιστημονικού λόγου

- ✓ Αντικειμενικότητα
- ✓ Παραπομπές σε βιβλιογραφία, γνώμες ειδικών
- ✓ Απρόσωπο ύφος
- ✓ Αναφορική λειτουργία της γλώσσας
- ✓ Ειδικό λεξιλόγιο / ορολογία κάθε επιστήμης
- ✓ Ακρίβεια στη διατύπωση και λογική αλληλουχία
- ✓ Αποδεικτική μέθοδος –Τεκμήρια
- ✓ Περιγραφή
- ✓ Ερμηνευτικός χαρακτήρας

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να βρεθούν οι τρόποι και τα μέσα πειθούς στις παρακάτω παραγράφους

α) Εάν υποθέσουμε ότι ο γονιός από την πρώτη τρυφερή ηλικία κάθετα μαζί με το παιδί του και ανακαλύπτει ταυτόχρονα με αυτό τον καινούριο ψηφιακό κόσμο, τότε δεν έχει τίποτα να φοβηθεί αφού μπορεί να παρέμβει άμεσα, διδάσκοντάς του ταυτόχρονα τους κανόνες δικτυακής συμπεριφοράς και ασφάλειας, οι οποίοι δεν είναι πολύ διαφορετικοί από τους ίδιους κανόνες στην καθημερινότητα. Η απλή λογική υποδεικνύει ότι όπως δεν αφήνεις ένα δεκάχρονο να κάνει βόλτες μόνο του στην Ομόνοια τα μεσάνυχτα, κατά τον ίδιο τρόπο δεν του επιτρέπεις να πλοηγείται παντού στο δίκτυο. Διδάσκουμε στα παιδιά να μην μιλούν σε αγνώστους. Το ίδιο ισχύει και για το Ίντερνετ. Δυστυχώς, όμως, δύο παράγοντες παραπλανούν τους γονείς: Ο πρώτος είναι ότι η τεχνολογία θεωρείται ασφαλής ως παράγωγο της επιστήμης. Ο δεύτερος είναι ότι ο υπολογιστής είναι εξίσου καλή μέγμιπ σίτερ με την τηλεόραση.

β) Η συνέπεια ήταν να εκτιναχθεί ο πληθυσμός της γης από το 1 δισ. πριν από 150 περίπου χρόνια στα 6 δισ. στο τέλος του 20ού αιώνα, ενώ ταυτόχρονα η άγρια εκμετάλλευση των συντελεστών του φυσικού περιβάλλοντος έχει οδηγήσει σε μια δύσκολα αντιμετωπίσιμη οικολογική κρίση. Εμφανείς όψεις αυτής της κρίσης αποτελούν, μεταξύ άλλων, φαινόμενα όπως η υπερθέρμανση του πλανήτη ως αποτέλεσμα της ανθρώπινης δράσης, η εξάντληση των μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η έλλειψη πρώτων υλών όπως το νερό, η αποψίλωση των δασών, η διόγκωση των απορριμμάτων και των αποβλήτων, η ερημοποίηση της υπαίθρου, η χρήση ρυπογόνων πυρηνικών μέσων (ενίοτε και όπλων).

γ) Ο λαϊκισμός, στην τρέχουσα πολιτική και δημοσιογραφική χρήση του όρου, συνδέεται με κάθε μορφή δημαγωγίας και κολακείας του λαϊκού στοιχείου. Αυτό πραγματοποιείται παράλληλα με την παράκαμψη των θεσμών: «Όχι θεσμοί, μονάχα λαός», όπως είχε πει επιγραμματικά σπουδαία μορφή της νεότερης πολιτικής μας ιστορίας σε προεκλογικό λόγο πριν από δέκα χρόνια. Η αντίληψη αυτή είναι συνυφασμένη με την πολιτική παράδοση του λαϊκισμού (ποπολισμού) έτσι όπως εκδηλώθηκε τον 19ο και τον 20ό αιώνα, κυρίως σε περιοχές με μεγάλο αγροτικό πληθυσμό Ρωσία, Ανατολική Ευρώπη, Λατινική Αμερική, μεταξύ άλλων. Ο λαϊκισμός είναι κίνημα που εκθειάζει τον λαό και ό,τι πηγάζει από αυτόν, θεωρώντας τον μοναδική πηγή νομιμότητας. Βασίζεται σε μια «φυλετική» αντίληψη της πολιτικής σύμφωνα με την οποία δεν έχουν σημασία οι κανόνες ή οι αρχές αλλά ο λαός, η βούλησή του και κατ' επέκτασιν η παράταξη ή η κυβέρνηση, που του αποδίδονται ως κατ' εξοχήν «δικές του».

δ) Το Βυζάντιο στάθηκε το χρυσό παλάτι απ' όπου βγήκε η νέα λάμψη του Ελληνισμού. Ο σκοτεινιασμένος και ξεραμένος κόσμος, πάλι ξανάνθισε σαν περιβόλι μοσχοβολημένο, κι ο σπόρος ήταν ο ένας κι ακατάλυτος σπόρος της ζωής, ο Ελληνικός. Αυτό έκανε το μεγάλο ποιητή της Ιταλίας Λεοπάρδη να πει κατάπληκτος, γράφοντας για το βυζαντινό φιλόσοφο Πλήθωνα: «Ακατάλυτη και τρομερή δύναμη Ελλάδα! Χωρίς το δικό σου πνεύμα, τίποτα δε γίνεται στον κόσμο. Όλα τα γονιμοποιείς εσύ. Για μια στιγμή φαίνεται πως πεθαίνεις, κι άξαφνα παρουσιάζεσαι πάλι ολοζώντανη και δροσερή εκεί που δε σε περίμενε κανείς!»

ε) Στην εποχή της γνώσης, της τεχνογνωσίας και της πληροφορίας όλα αλλάζουν, και το ζητούμενο είναι να αποφευχθεί κάθε αδυναμία προσαρμογής του πανεπιστημίου σε αυτή τη νέα αναδυόμενη κοινωνία. Γιατί σε αυτή τη νέα κοινωνία της καλπάζουσας γνώσης ο κάθε πολίτης θα πρέπει να επικαιροποιεί τη γνώση του. Η διά βίου εκπαίδευση ήδη δεν είναι σχήμα λόγου αλλά εξελίσσεται σε οδυνηρή και αναγκαία πραγματικότητα, αποτέλεσμα του εξοντωτικού για τις ανθρώπινες δυνατότητες ρυθμού της τεχνολογικής εξέλιξης. Ο μεγάλος κοσμολόγος Χόκινγκ τονίζει ότι με τους ρυθμούς παραγωγής γνώσης που αναπτύσσουμε θα δημοσιεύονται τρία συγγράμματα ανά λεπτό και δεν θα υπάρχει χρόνος να διαβάσει κανείς ούτε ένα από αυτά. Άλλη εκτίμηση αναφέρεται στην πολυπλοκότητα των υπολογιστών που ήδη διπλασιάζεται κάθε 15-18 μήνες.

στ) Κάποιοι ανθρωπολόγοι χαρακτηρίζουν το ποδόσφαιρο «συναισθηματική πληγή» ή «χολέρα του ντελίριου». Όμως ο περισσότερος κόσμος θεωρεί ότι πρόκειται για το ωραιότερο σπορ-θέαμα, χωρίς να αγνοεί τα προβλήματά του. Προβλήματα, τα οποία χειροτερεύουν από την παγκοσμιοποίηση, που εκμεταλλεύεται την οικονομική πλευρά του. Για το φετινό πρωτάθλημα οι σπόνσορες πλήρωσαν περισσότερα από 400 εκατ. ευρώ. Τα δε δικαιώματα για την τηλεόραση και τα κινητά τηλέφωνα πουλήθηκαν σε περίπου 170 χώρες για ένα δισ. ευρώ. Η Διεθνής Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου (FIFA) απέκτησε έτσι προϋπολογισμό μεγαλύτερο από της Γαλλίας. Οι σπόνσορες με τη σειρά τους γεμίζουν τον πλανήτη με τα προϊόντα-φετίχ τους: παπούτσια, φανέλες, μπάλες, κατασκευασμένα κατά κανόνα στις φτωχότερες περιοχές του κόσμου από εργάτες που υφίστανται άγρια εκμετάλλευση και τα οποία κατόπιν πουλιούνται χρυσά στις πλούσιες χώρες. Μια φανέλα στην Ευρώπη κοστίζει περίπου 70 ευρώ, ποσό που αντιπροσωπεύει μισθό πολλών μηνών για το παιδί-εργάτη που την κατασκευάζει στην Ινδία.

ζ) Ο άνθρωπος γενικά οφείλει να σέβεται τον συνάνθρωπό του, στο βαθμό που ο ίδιος θα ήθελε να τον σεβαστούν, κάνοντας πράξη αυτό που πολύ εύστοχα είπε κάποτε ο Καζαντζάκης: «Αγάπα τον άνθρωπο, γιατί είσαι εσύ». Αν ο καθένας από μας βλέπει μέσα στον άλλο τον ίδιο του τον εαυτό, τότε είναι βέβαιο ότι πολλές παρανοήσεις, παρεξηγήσεις και αδικίες δεν θα έχουν λόγο ύπαρξης, ενώ τα ανθρώπινα δικαιώματα θα είναι σεβαστά και κανείς δεν θα διανοείται να τα παραβιάσει.

η) Γνωρίζουμε πια καλά ότι αυτός ο μικρός πλανήτης δεν είναι απλά η κατοικία μας, είναι το σπιτικό μας, είναι η «μητρίδα» μας και ακόμη περισσότερο η Γη – πατρίδα μας. Μπορούμε να φύγουμε, να ταξιδέψουμε, να αποικίσουμε άλλους πλανήτες. Όμως εδώ στο σπίτι μας έχουμε τα φυτά μας, τα ζώα μας, τους νεκρούς μας. Η ζωή μας η ίδια βρίσκεται εδώ. Και πρέπει να προστατέψουμε και να σώσουμε τη Γη – πατρίδα μας.

θ) Πρέπει να πάψουμε να βλέπουμε τον άνθρωπο σαν ένα υπερφυσικό ον και να εγκαταλείψουμε μια για πάντα εκείνο το σχέδιο που επεξεργάστηκε πρώτος ο Καρτέσιος και στη συνέχεια ο Μαρξ, το οποίο συνίσταται στην κατάκτηση και την κατοχή της φύσης. Η απόπειρα αυτή αποδείχτηκε τουλάχιστον γελοία, από τη στιγμή που κατανοήσαμε ότι το σύμπαν μέσα στην απεραντοσύνη του ξεπερνά τις δικές μας δυνατότητες. Ακόμα παραπέρα, συνειδητοποιήσαμε πως μεταβλήθηκε σε παραλήρημα, ακριβώς γιατί ο προμηθεϊκός χαρακτήρας της επιστήμης και της τεχνολογίας οδηγεί σήμερα στην καταστροφή της βιόσφαιρας και στην αυτοκτονία της ανθρωπότητας.

ι) ήταν απασχολημένοι με το να αναλύουν το μήνυμα των εκλογών και έτσι δεν βρήκαν την ευκαιρία ούτε να αναλύσουν ούτε να καταγγείλουν ότι στην Κωνσταντινούπολη παιδάκια 10 – 12 ετών ράβουν τα τζιν Benetton με μεροκάματο 200 δρχ. την ημέρα. Κανένας δε φώναξε για σκάνδαλο, γιατί φαίνεται ότι η Αριστερά στην εποχή της παγκοσμιοποίησης δεν έχει τίποτε να πει για την παγκοσμιοποίηση της εκμετάλλευσης των παιδιών. Το θέμα – αν δεν της φαίνεται φυσιολογικό – δεν την απασχολεί. Στην εποχή μας σκάνδαλο είναι ότι πέφτει το χρηματιστήριο και όχι ότι κάθε λεπτό πεθαίνουν 25 παιδιά από αστία. Ότι 250 εκατομμύρια αγοράκια και κοριτσάκια σε όλον τον κόσμο ηλικίας 5 – 14 χρόνων δουλεύουν 14 – 16 ώρες την ημέρα δένοντας κόμπους σε χαλιά, στρίβοντας φύλλα καπνού, κόβοντας σπίρτα. Ότι παιδάκια παραμορφώνουν τα χέρια τους ράβοντας μπάλες, κόβοντας διαμάντια, παραμορφώνουν τα πόδια τους δουλεύοντας σε υαλουργίες, σε νταμάρια ή κάνοντας τους βαστάζους στις αγορές (...) ότι παιδάκια ξεφορτώνουν τούβλα στο Νεπάλ για 70 δρχ. σε κάθε 100 διαδρομές μεταξύ του φορτηγού και του γιαπιού.

ια) Δεύτερον, είναι πλάνη να υποθέτομε ότι οι εκπληκτικές κατακτήσεις της επιστήμης και της τεχνικής, για τις οποίες δικαιολογημένα υπερηφανεύεται ο πολιτισμός μας, δεν έχουν καμιάν ουσιαστική αξία, επειδή τάχα δεν έκαναν "ευτυχέστερο" τον άνθρωπο - άρα δεν αποτελούν "πρόοδο". "Αχ! τι ωραία που ζούσαν άλλοτε οι άνθρωποι στις πρωτόγονες κοινωνίες τους, χωρίς το τηλέφωνο, το ραδιόφωνο, το αυτοκίνητο, το αεροπλάνο" . . Δεν πρέπει, νομίζω, να παίρνομε στα σοβαρά αυτό τον ψευτορομαντισμό της υποκριτικής νοσταλγίας του παρελθόντος. Πρώτα - πρώτα γιατί δογματίζει "εκ του ασφαλούς" και "με το αζημίωτο": δεν εγνώρισα ακόμη κανένα οπαδό του δόγματος να διακόψει το ηλεκτρικό ρεύμα στο σπίτι του για να ζήσει ευτυχέστερος. Και έπειτα, γιατί είναι τουλάχιστο γελοίο να υποστηρίζει κανείς ότι ζούσαν "καλύτερα" οι άνθρωποι τότε που οι γιατροί καίγανε με πυρωμένο σίδερο τις μολυσμένες πληγές (χωρίς φυσικά, να μεταχειρίζονται αναισθητικά ή αναλγητικά φάρμακα) ή που πέθαιναν τα μωρά κατά εκατομμύρια από εντερίτιδα . . . ή τότε που σοφοί και υψηλής ευαισθησίας άνθρωποι καταδέχονταν να θεωρούν τη δουλεία αναπόφευκτη, επειδή έπρεπε να μένουν ώρες και δυνάμεις σ' αυτούς και στους οικείους των ελεύθερες για να διαβάσουν και να ψυχαγωγούνται. . . ή τότε που η ανάγνωση και η γραφή ήταν προνόμιο των ολίγων και των "ισχυρών" και ο μεγάλος αριθμός έπρεπε να πιστεύει μοίρα του αδυσώπητη να μένει εσαεί βυθισμένος στην άγνοια, στη δεισιδαιμονία και στο σκότος. Έχομε άραγε όλοι συνειδητοποιήσει τις τεράστιες προόδους που έχει πραγματοποιήσει στα μέσα και στον τρόπο της ζωής μας αυτός ο πολιτισμός που τον αποκαλούμε με περιφρόνηση "απλώς τεχνικό"; Ιδού μια λεπτομέρεια διατυπωμένη με αριθμούς που αξίζει να τη σκεφτούμε πολύ: Στο Λίβερπουλ (της Μεγ. Βρετανίας) ο μέσος όρος ζωής των κατοίκων το 1846 ήταν το 26ο έτος της ηλικίας· στο Μπόστον (των Ηνωμένων Πολιτειών) ο μέσος όρος ήταν πέρσι το 66,7 της ηλικίας. Και δεν είναι μόνο η διάρκεια που μεγάλωσε· έγινε και το ποιόν της ζωής διαφορετικό. Σήμερα ο άνθρωπος των προχωρημένων στον πολιτισμό χωρών έχει άπειρες ευκαιρίες να "εντείνει" και να "υψώσει" (να ευγενίσει με τα αγαθά της παιδείας) τη ζωή του. Να την εκτιμήσει και να τη χαρεί. Ότι ζει "καλύτερα", "ανετότερα", "τελειότερα", "ανθρωπινότερα", δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Είναι άραγε και ευτυχέστερος; Η απάντηση εξαρτάται από το τι ονομάζεται "ευτυχία". Θα αναγνωρίσετε πάντως ότι όταν πεθαίνει κανείς πολύ νέος, αφού έχει ζήσει μια περιορισμένη, κουτή και τυραννισμένη ζωή - δεν προλαβαίνει τουλάχιστο να ευτυχήσει . . .

ιβ) Δεν έχουμε άλλη επιλογή από το να είμαστε ανταγωνιστικοί. Από το να πετύχουμε, δηλαδή, να οικοδομήσουμε μια υγιή οικονομία, από το να παρακολουθούμε τις τεχνολογικές εξελίξεις, από το να εξυγιάνουμε τον δημόσιο τομέα, από το να δημιουργήσουμε ένα κράτος ευέλικτο, χωρίς ωστόσο να υστερεί στους τομείς της κοινωνικής πρόνοιας και της φροντίδας προς τις ενδεείς οικονομικά και κοινωνικά κατηγορίες πολιτών. Μόνον έτσι θα πάψουμε να είμαστε και να χαρακτηριζόμαστε «ουραγοί της Ευρώπης» και «υπηρέτες των Ευρωπαίων». Η επίτευξη των στόχων σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας με τα ευρωπαϊκά οικονομικά μεγέθη δεν είναι θέμα μόνο αριθμών. Είναι και θέμα ουσίας. Διότι η βελτίωση των οικονομικών μεγεθών μακροπρόθεσμα, αλλά σε ορισμένους τομείς και μεσοπρόθεσμα, οδηγεί στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, των υπηρεσιών, του κράτους πρόνοιας και γενικότερα στη βελτίωση της ποιότητας ζωής για όλους μας.

ιγ) Μιλώντας για χαρακτήρα αισθάνομαι μian ανάσχεση στον ενθουσιασμό μου. Ο δικός μας χαρακτήρας είναι ζυμωμένος με το αίμα μιας μνήμης που δε διαθέτουν οι άλλοι ευρωπαϊκοί λαοί. Φέρνουμε εμείς οι Έλληνες μια διάσταση ιστορίας μέσα μας με γεγονότα που μας πονούν, με νίκες κι αποτυχίες που μας φτερώνουν ή μας τυραγνούν. Πολιτιστικά είμαστε Ευρωπαίοι, ιστορικά νιώθουμε πριν απ' όλα Έλληνες. Η πτώση της Πόλης μας δένει κόμπο το λαρύγγι ενώ τον Άγγλο ή το Γερμανό τον αφήνει

σχεδόν αδιάφορο. Το ξερίζωμα του ελληνισμού από τη Μικρασία οι Ευρωπαίοι που ναυλοχούσαν στο θαλασσινό κατώφλι της Σμύρνης και μας βλέπαν να μας σφάζουν, δεν το ένιωθαν ως ξερίζωμα της Ευρώπης, της ευγένειας, του πολιτισμού της.

ιδ) Γιατί, εντάξει, ήξερα ότι δεν μπορούμε να συγκριθούμε με τις σκανδιναβικές χώρες ή με την Ιαπωνία, όπου αγοράζουν εφημερίδα περίπου 500 κάτοικοι στους 1000, δηλαδή ο μισός πληθυσμός (ο άλλος μισός διαβάζει τις εφημερίδες που φέρνουν στο σπίτι οι αγοραστές ή συνδρομητές τους). Ήξερα ότι δεν μπορούμε να συγκριθούμε ούτε με τις χώρες της Δυτικής ή της Κεντρικής Ευρώπης, όπου το αντίστοιχο ποσοστό είναι από 200 έως 400 κάτοικοι ανά 1000. Υποψιαζόμουν πως και αρκετοί άλλοι λαοί, θες λόγω παράδοσης, θες λόγω κλίματος ή πολιτικής αβεβαιότητας, διαβάζουν εφημερίδα συχνότερα απ' ό,τι εμείς. Αλλά πώς να μην εκπλαγώ, όταν μαθαίνω ότι ακόμη και η Τουρκία, ακόμη και η Αλβανία, ακόμη και χώρες όπως η Αίγυπτος ή η Ιορδανία έχουν υψηλότερο δείκτη ανάγνωσης εφημερίδων απ' ό,τι η Ελλάδα; Ξέρετε ποιο είναι, σύμφωνα με το αλμανάκ των New York Times, το ποσοστό των Ελλήνων που αγοράζουν καθημερινά εφημερίδα; Μόλις 22, 4 στους 1000! Τελευταία θέση στην Ευρώπη και (όπως υπολόγισα από μαζοχιστική περιέργεια) περίπου 130ή θέση στον κόσμο! Κάτω από εμάς βρίσκονται μόνον οι χώρες της υποσαχάριας Αφρικής και μερικές από τις πιο καθυστερημένες ασιατικές.

ιε) Είναι αλήθεια ότι η Ελλάς θα έχει μεγαλύτερη δυσκολία από τους Ευρωπαίους εταίρους της, για να καταστεί βιώσιμο (οικονομικά και οικολογικά) κράτος. Γιατί η θεσμική της καχεξία οφείλεται σε υπερτροφικό πελατειακό σύστημα που έχει μεγάλη ικανότητα επιβίωσης και είναι η κυρία πηγή των δεινών του ελληνικού περιβάλλοντος. Από τη φύση του το σύστημα αυτό είναι εχθρικό προς την τάξη και τον προγραμματισμό και αντιλαμβάνεται το περιβάλλον ως ορυχείο αδαπάνων πλήν προσοδοφόρων πελατειακών παροχών ή συναλλαγών. Η ολέθρια αποτελεσματικότητα του συστήματος τείνει να ευτελίζει τους θεσμούς προστασίας του περιβάλλοντος και εκτρέφει εκτεταμένη ανομία (η καταπάτηση και εσκεμμένη καταστροφή των δασών και οικοτόπων, η αυθαίρετη δόμηση κ.λπ. είναι μερικά δείγματά της), στην οποία έχει ήδη εθισθεί μέρος του πληθυσμού.

ιστ) Όσοι βρίσκονται σ' αυτή την αίθουσα γνωρίζουν ότι πάντοτε, με όλες μου τις δυνάμεις και με αίσθημα ευθύνης υπηρέτησα τη θέση που μου εμπιστεύθηκε η Πολιτεία. Η πορεία μου στα δημόσια πράγματα της χώρας καθώς και τα αποτελέσματα της δράσης μου επιβεβαιώνουν του λόγου το αληθές. Όλοι θα συμφωνήσουν ότι η παρουσία μου στην πολιτική γονιμοποίησε θετικά αυτό που ονομάζουμε «πολιτική συνέπεια και ήθος».

ιζ) Από την αυγή της φιλοσοφίας, ο πόλεμος δεν έπαψε να απασχολεί τα ανήσυχα πνεύματα. «Πόλεμος, πατήρ πάντων», έλεγε ο Ηράκλειτος, ενώ για τον Σωκράτη το αντικείμενο του πολέμου ήταν η σχετική διάσταση ανάμεσα στο δίκαιο και το άδικο. Ανασκευάζοντας τη διατύπωση, ο Μακιαβέλι θεωρούσε ότι κάθε πόλεμος είναι δίκαιος στον βαθμό που είναι απαραίτητος. Με μια φαινομενική

παραδοξολογία ο Νίτσε προειδοποιούσε τον κόσμο ότι η ειρήνη δεν είναι παρά το μέσον για μελλοντικούς πολέμους και πως σε τελευταία ανάλυση νομιμοποιείται αν είναι για το καλό της ανθρωπότητας. Σήμερα, η συμβολική δύναμη του πολέμου δεν έπαψε να είναι παρούσα μέσα από την καθημερινή βία και τα παιχνίδια των νεαρών αγοριών που παρά τον φιλειρηνισμό των γονέων, ξεκληρίζουν καθημερινά φανταστικούς αντιπάλους.

ιη) Άλλος χαρακτηριστικός αριθμός είναι τα ποσοστά των αποφοίτων της μέσης εκπαίδευσης. Εκτός από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, δύο μονάχα νομοί έχουν ποσοστό μεγαλύτερο από το 10%, που σημαίνει πως μόνο ένας στους δέκα κατοίκους έχει αποφοιτήσει από τα παλιά Γυμνάσια ή τα σημερινά Λύκεια. Και ένας τελευταίος αριθμός: οι γυναίκες αναλφάβητες αποτελούσαν το 79,2% του συνολικού πληθυσμού των αναλφάβητων, τοποθετώντας έτσι τη χώρα μας ανάμεσα στις 5 χώρες που η αναλογία αυτή ξεπερνά το 75%.

ιθ) Απαραίτητη και χρήσιμη η τηλεόραση, δεν μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να αναπληρώσει τις εφημερίδες. Γιατί ο προφορικός λόγος φεύγει και χάνεται και είναι αδύνατον να «ξαναδιαβάσεις» αυτό που άκουσες, εάν επιδιώκεις την εμπεριστατωμένη έρευνα σε συνδυασμό με το ουσιώδες και τις ερμηνευτικές αποχρώσεις. Ναι, η εικόνα μιλάει, αλλά δεν εξηγεί.

κ) Ο Ηράκλειτος είχε διαγνώσει πως στο Σύμπαν (και στην ανθρώπινη κοινωνία) όλα είναι και δεν είναι ενότητα (συνάψεις όλα και ουχί όλα), πως ο πόλεμος είναι κοινός και δίκιο είναι η έρις, κι όλα γίνονται με την έριδα και από ανάγκη (...τον πόλεμον εόντα ξυνόν και δίκη έριν και γινόμενα πάντα κατ' έριν και χρεών). Και βέβαια, ο πολιτισμός έσπευσε να επιβεβαιώσει τη ρήση του μεγάλου Εφέσιου.

2.Ο επιστημονικός λόγος είναι λόγος περιγραφικός. Να διερευνήσετε εάν επιβεβαιώνεται η άποψη αυτή στο παρακάτω απόσπασμα.

Το οικοδόμημα έχει κατασκευασθεί κυρίως από πεντελικό μάρμαρο και χωρίζεται σε τρία τμήματα. Το κεντρικό ορθογώνιο τμήμα είναι το κυρίως πρόπυλο. Στην ανατολική και δυτική όψη έχει δύο εξάστηλες στοές δωρικού ρυθμού, μεταξύ των οποίων παρεμβάλλεται εγκάρσιος τοίχος με πέντε θύρες. Η δίοδος προς την Ακρόπολη γινόταν από την κεντρική θύρα, που πλαισιώνεται, μεταξύ της δυτικής στοάς και του εγκάρσιου τοίχου, από τρεις κίονες ιωνικού ρυθμού σε κάθε πλευρά. Το κεντρικό οικοδόμημα ακολουθούσε την ανωφέρεια του εδάφους και η ανατολική στοά βρισκόταν ψηλότερα από τη δυτική, το ίδιο και η αετωματική στέγη, ενώ τα δύο πλευρικά οικοδομήματα ήταν χαμηλότερα. Το πρόβλημα της ανωφέρειας του εδάφους αντιμετωπιζόταν και στο εσωτερικό του κτηρίου, με βαθμίδες που υπήρχαν στην πρόσοψη και στον εγκάρσιο τοίχο. Η βόρεια πτέρυγα των Προπυλαίων αποτελείται από ένα δωμάτιο, γνωστό από την περιγραφή του περιηγητή Πausanias ως Πινακοθήκη. Μπροστά του έχει μία μικρή δωρική στοά από τρεις κίονες και η είσοδος σε αυτό γινόταν από πόρτα που πλαισιώνεται από δύο παράθυρα.

Ιωάννα Βενιέρη, αρχαιολόγος, απόσπασμα άρθρου από το διαδίκτυο

3. Να εντοπίσετε τέσσερις (4) λέξεις ειδικού λεξιλογίου στο παραπάνω απόσπασμα.

--	--	--	--

4. Σε ποιο είδος λόγου (πολιτικός - επιστημονικός - διαφημιστικός) ανήκει το παρακάτω απόσπασμα

Να αιτιολογήσετε την άποψή σας, επισημαίνοντας δύο (2) χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου είδους.

Η ταχύτητα του φωτός και η ηλικία του σύμπαντος είναι πεπερασμένες. Μέχρι σήμερα έχουμε προλάβει να ανταλλάξουμε φωτεινά σήματα και κάθε είδους πληροφορία μ' εκείνους τους γαλαξίες που εκτείνονται γύρω μας σε ακτίνα μέχρι ct , όπου t είναι η ηλικία του σύμπαντος και c η ταχύτητα φωτός. Η επιφάνεια της σφαίρας με κέντρο κάποιον γαλαξία και ακτίνα ct λέγεται ορίζοντας του γαλαξία. Το μέρος του σύμπαντος μέσα στον ορίζοντα του Γαλαξία αποτελεί την αιτιατή περιοχή (casual region) του Γαλαξία μας, το κομμάτι δηλαδή του σύμπαντος που (μέχρι σήμερα) μπορούμε να ξέρουμε τι συμβαίνει, μας επηρεάζει και το επηρεάζουμε. Ουσιαστικά λοιπόν για μας, μόνον αυτό το κομμάτι του σύμπαντος υπάρχει.[...]

Β. Ξανθόπουλος, Περί αστέρων και συμπάντων, απόσπασμα

18. ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Βασικά βήματα για την «ανάγνωση» των πολυτροπικών κειμένων

- **Πιθανή ερώτηση:** Να περιγράψετε μια (ή περισσότερες, αν θέλετε) από τις παρακάτω εικόνες, σκίτσα, γελοιογραφίες και να τη σχολιάσετε συσχετίζοντάς τη με αρνητικά φαινόμενα αναφορικά με το Χ θέμα.
- **Υπόδειγμα απάντησης**
 - > Αναφέρω γενικά το εικονιζόμενο θέμα και αν χρειάζεται τον τόπο και τον χρόνο στον οποίο αναφέρεται.
 - > Περιγράφω τα πρόσωπα και τα αντικείμενα που απεικονίζονται. Αρχίζω με το γενικό πλάνο και στη συνέχεια περιγράφω τις λεπτομέρειες.
 - > Αναλύω συμβολισμούς και ερμηνεύω τις προθέσεις αιτιολογώντας τη γνώμη μου με στοιχεία από την εικόνα, σκίτσο κλπ.
- **Πώς σκέφτομαι πριν απαντήσω (αν είναι δυνατόν κρατώ σημειώσεις)**
 - α) Έχει τίτλο; Πώς μπορώ να τον αξιοποιήσω; Σε ποιο κοινό απευθύνεται;
 - β) Τι απεικονίζει (πορτρέτο, τοπίο, σκηνή κτλ.);
Ποια πρόσωπα απεικονίζονται; Ιστορικά (συνήθως εκεί γίνεται χρήση καρικατούρας)-καθημερινά, έκφραση προσώπου-κίνηση χειρών;
Τονίζεται κάποιο χαρακτηριστικό ιδιαίτερα; π.χ. μεγαλύτερο μέγεθος, παραμορφωμένο ή συρρικνωμένο μέγεθος, είναι σε πρώτο πλάνο ή κομπάρσος κτλ.;
Υπάρχει κάποιο σύμβολο; Κι αν ναι με ποιον ρόλο;
Υπάρχει λεζάντα; Τα πρόσωπα ομιλούν; Πώς συσχετίζεται το νόημα των λόγων τους με την εικόνα;
 - γ) Ποιο γεγονός αποτέλεσε την αφορμή για τον δημιουργό;
Ποια είναι η πρόθεσή του (να καταγράψει ένα γεγονός, να σατιρίσει, να τιμήσει ή να ειρωνευτεί, να καταγγείλει, να εκφράσει την κοινή γνώμη, να διαφοροποιηθεί, να προβληματίσει, να συγκρίνει με..., να προβάλλει την αναλογία με... κλπ.)
 - δ) Πώς συνδέονται όλα αυτά με το θέμα της ενότητας; Συνδέονται με όλη ή μέρος της ενότητας;
 - ε) ΕΠΙΛΟΓΟΣ: Ποια εντύπωση μου δημιούργησε ως αναγνώστη;

Σημείωση 1: Απαντώ σε όσα ερωτήματα χρειάζονται ανάλογα με την εκφώνηση, δεν απαντώ σε όλα τα ερωτήματα κατ' ανάγκη, γιατί μπορεί να μην εξυπηρετούν την εκφώνηση.

Σημείωση 2: Η «ανάγνωση» ενός διαγράμματος/ πίνακα/ γραφήματος μπορεί να σχετίζεται και με αριθμητικά δεδομένα και με οπτική ανάλυση ράβδων (χωρίς αριθμητικά δεδομένα) και με σκίτσα που μπορεί να εμπεριέχονται σ' έναν πίνακα σε μορφή «πίτας» (βλ. Φάκελο Υλικού σελ. 163 «Δεξιότητες» [πίνακας με σκίτσα και υπότιτλους]). Σ' αυτές τις περιπτώσεις οι ερωτήσεις πάνω στα τρία προαναφερθέντα είδη διαφοροποιούνται κατά τι από τις ενδεχόμενες ερωτήσεις άλλων εικονιστικών τρόπων.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

A. Σχολείο και σεξουαλική διαπαιδαγγωγή

Πλήθος ερευνών καταλήγουν στο ότι τα προγράμματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης που εφαρμόζονται σε σχολεία μπορούν να αποτελέσουν μια βασική στρατηγική πρόληψης της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών. Το σχολείο είναι το καταλληλότερο μέρος για την εφαρμογή τέτοιων προγραμμάτων καθώς η ενημέρωση είναι καθολική, για όλους τους μαθητές, και έτσι αποφεύγεται ο στιγματισμός των ατόμων που διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο.

Τέτοιου είδους προγράμματα είναι σημαντικό να πραγματοποιούνται μέσα στην τάξη και να προσαρμόζονται στην ηλικία και το αναπτυξιακό επίπεδο των μαθητών στους οποίους απευθύνονται. Απώτερος στόχος είναι να εφοδιάσουν τα παιδιά με γνώσεις και δεξιότητες ώστε να είναι ικανά να αναγνωρίσουν αλλά και να εκπαιδευτούν σε στρατηγικές με σκοπό την αυτοπροστασία τους και να γνωρίζουν πως μπορούν να απωθήσουν κάποιον που θα επιδιώξει να τα κακοποιήσει σεξουαλικά. Επιπλέον, ενημερώνονται και οι γονείς για θέματα σχετικά με τη σεξουαλική κακοποίηση και εκπαιδεύονται για το πώς να προστατεύσουν τα παιδιά τους.

Ερώτηση: Ποια είναι η πρόθεση του σκίτσογράφου;

Απάντηση

Οπτική ανάλυση: κυκλικά πιασμένα χέρι - χέρι αγόρια και κορίτσια χορεύουν ή παίζουν κάποιο παιχνίδι δείχνοντας την ενότητα, αλληλεγγύη των δύο φύλων. Μέσα στον κύκλο ξεχωρίζουν ευδιάκριτα τα σύμβολα του αρσενικού και θηλυκού, που υπογραμμίζουν την ισότητα των δυο φύλων. Σκίτσο που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για θέμα «έμφυλες ταυτότητες», «ισότητα δυο φύλων», «σεξουαλική διαπαιδαγώγηση» κ.ά.

Πρόθεση: η ενημέρωση/ ευαισθητοποίηση του αναγνώστη για τα δικαιώματα και των δύο φύλων, καθώς και ο διδακτικός τόνος που αποπνέει το σκίτσο απέναντι σε γονείς και δασκάλους αλλά και σε όλη την κοινή γνώμη, για το πώς πρέπει να αντιμετωπίζουμε τα δύο φύλα από μικρή ηλικία.

Ερώτηση: Θεωρείτε πως το σκίτσο είναι διακοσμητικό στοιχείο ή ενισχύει την πρόθεση του γράφοντος;

Απάντηση: Το σκίτσο ενισχύει/ συμπληρώνει την πρόθεση του γράφοντος η οποία είναι να μας ενημερώσει και να μας ευαισθητοποιήσει σχετικά με την αναγκαιότητα ένταξης του μαθήματος σεξουαλικής αγωγής στα σχολεία της χώρας. Η πρόληψη σεξουαλικής κακοποίησης μπορεί να επιτευχθεί μέσω αυτού του μαθήματος. Η πραγματοποίησή του μέσα στην τάξη, ανάλογα την ηλικία και το αναπτυξιακό επίπεδο των παιδιών είναι το ζητούμενο, όπως είναι φυσικά και η αυτοπροστασία τους. **Το σκίτσο περιγράφει παιδιά μικρής, ίσως και προσχολικής ηλικίας, γιατί απ' αυτήν πρέπει ήδη ν' αρχίσει η ενημέρωση, μια ενημέρωση που αφορά σε εκπαιδευτικούς και γονείς.**

B. Κείμενο 1

Η φτώχεια είναι συχνά η αιτία αλλά και το αποτέλεσμα της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Παρ' όλα αυτά, η σχέση ανάμεσα στην ακραία αγένεια και στην καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παραμένει στο περιθώριο του πολιτικού διαλόγου και των αναπτυξιακών πολιτικών. Προκειμένου να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή σε αυτήν την τόσο καίρια, αν και συχνά παραμελημένη σχέση, η φετινή Διεθνής Ημέρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στις 10 Δεκεμβρίου, είναι αφιερωμένη στον αγώνα κατά της φτώχειας. Το γεγονός αυτό δεν πρέπει να αποτελέσει μόνο μια ευκαιρία για προβληματισμό, αλλά και μια έκκληση προς τις κυβερνήσεις και τις οργανώσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων να διασφαλίσουν για όλους μας μια ζωή με αξιοπρέπεια.

Όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα - η ελευθερία του λόγου, το δικαίωμα της ψήφου, το δικαίωμα στην τροφή, στην εργασία, στην υγειονομική περίθαλψη και στη στέγαση- είναι βαρύνουσας σημασίας για τον φτωχό πληθυσμό καθώς η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός συνδέονται άμεσα με τις διακρίσεις, την άνιση πρόσβαση σε πόρους και ευκαιρίες, τον κοινωνικό και πολιτισμικό στιγματισμό. [...]

Της Louise Arbour, Υπατης Αρμοστού του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα,
Εφημερίδα Καθημερινή, 09-12-2006

Κείμενο 2

Ερώτηση: Πως σχετίζονται το Κείμενο 1 και το Κείμενο 2;

Απάντηση:

Το σκίτσο σε κυνικό τρόπο επιβεβαιώνει τα υπογραμμισμένα χωρία του κειμένου. Τα ανθρώπινα δικαιώματα προσωποποιούνται και τους ρίχνεται η ευθύνη της «ανισορροπίας» αφού μόνο τους φέρουν την ευθύνη της μη τήρησης. «Μένουν στο περιθώριο του πολιτικού διαλόγου» ως ατύχημα αυτού του κόσμου. Η οπτική ανάλυση σκίτσου μάς επιβεβαιώνει την πρόθεση για καταγγελτικό τόνο του σκίτσογράφου. Μια έμμεση διαμαρτυρία φαίνεται και απ' την ομιλία της Υπ. Αρμοστού. Η αδυναμία της ηγεσίας να τα προστατέψει οδηγεί ακόμα και στην ενοχοποίησή τους όπως βλέπουμε απ' το βλοσυρό βλέμμα του αστυνομικού στην υποτιθέμενη ανακοίνωση. Άρα και τα δύο κείμενα έχουν κοινή πρόθεση: ευαισθητοποίηση και καταγγελτικό τόνο. Το σκίτσο με το περιεχόμενό του τεκμηριώνει τα υπογραμμισμένα χωρία του Κειμένου 1.

Γ.

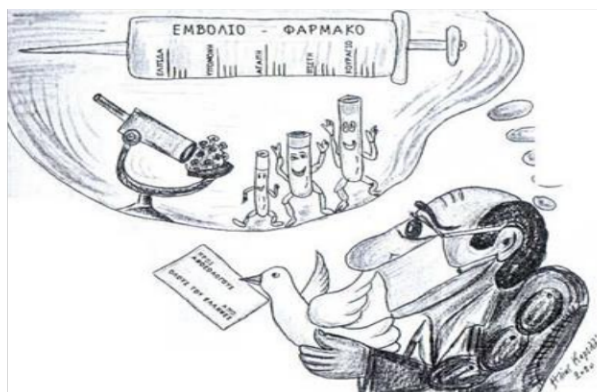

Ερώτηση: Ποια είναι η πρόθεση του σκίτσογράφου; Συμφωνείτε;

Απάντηση

Πρόθεση: διαμαρτυρία/ καταγγελία. Οι μορφές που είναι χαρούμενες και διασκεδάζουν, προφανώς τουρίστες, πάνω ή δίπλα σε κειμήλια τεράστιας αξίας προβάλλονται έντονα καθένας κάνει ό,τι τον ευχαριστεί), σε περίοδο διακοπών. Οι χαρούμενες μορφές έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τα συναισθήματα του σκίτσογράφου. Ενημερώνει το κοινό για την αναλγησία της κρατικής μηχανικής στο φαινόμενο του μαζικού τουρισμού. Εμμεσα υποδεικνύει έναν εναλλακτικό τρόπο τουρισμού που να σέβεται την πολιτισμική κληρονομιά.

Δ. Παγκόσμια ημέρα ανοσολογίας - Η ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗ

Ερωτήση: Ποια είναι η πρόθεση του σκίτσογράφου; Σε ποιο κοινό θεωρείτε πως απευθύνεται; Ποιος είναι ο στόχος του γλωσσικού μηνύματος; Με ποιες δύο γλωσσικές επιλογές τον επιτυγχάνει;

Απάντηση

Πρόθεση εδώ είναι η ευαισθητοποίηση / παρότρυνση του κοινού για ένα θέμα όπως ο εμβολιασμός κατά του κορωνοϊού. Μια πρόθεση δηλαδή με ανθρωπιστικά κίνητρα. Επιλέγει τον Καραγκιόζη ως βασική μορφή γιατί ακόμα και αυτή η «ανατρεπτική» φιγούρα πειθαρχεί σ' ένα θέμα δημόσιας υγείας. Ο Καραγκιόζης είναι ορθή επιλογή, αγγίζοντας γενιές προηγούμενων εποχών οι οποίες κινδυνεύουν περισσότερο. Στο υπόλοιπο μισό του σκίτσου σε μεγεθυμένη μορφή το εμβόλιο και ο τρόπος που σώζει ζωές παρουσιάζονται ως σκέψη του Καραγκιόζη. Απευθύνεται στο ευρύ κοινό όπως γράφει και το σημείωμα του περιστεριού, σαν να θέλει να το στείλει παντού. Δίνει πληροφορίες και δείχνει ευγνωμοσύνη για τους ανοσολόγους.

Γλωσσικές Επιλογές

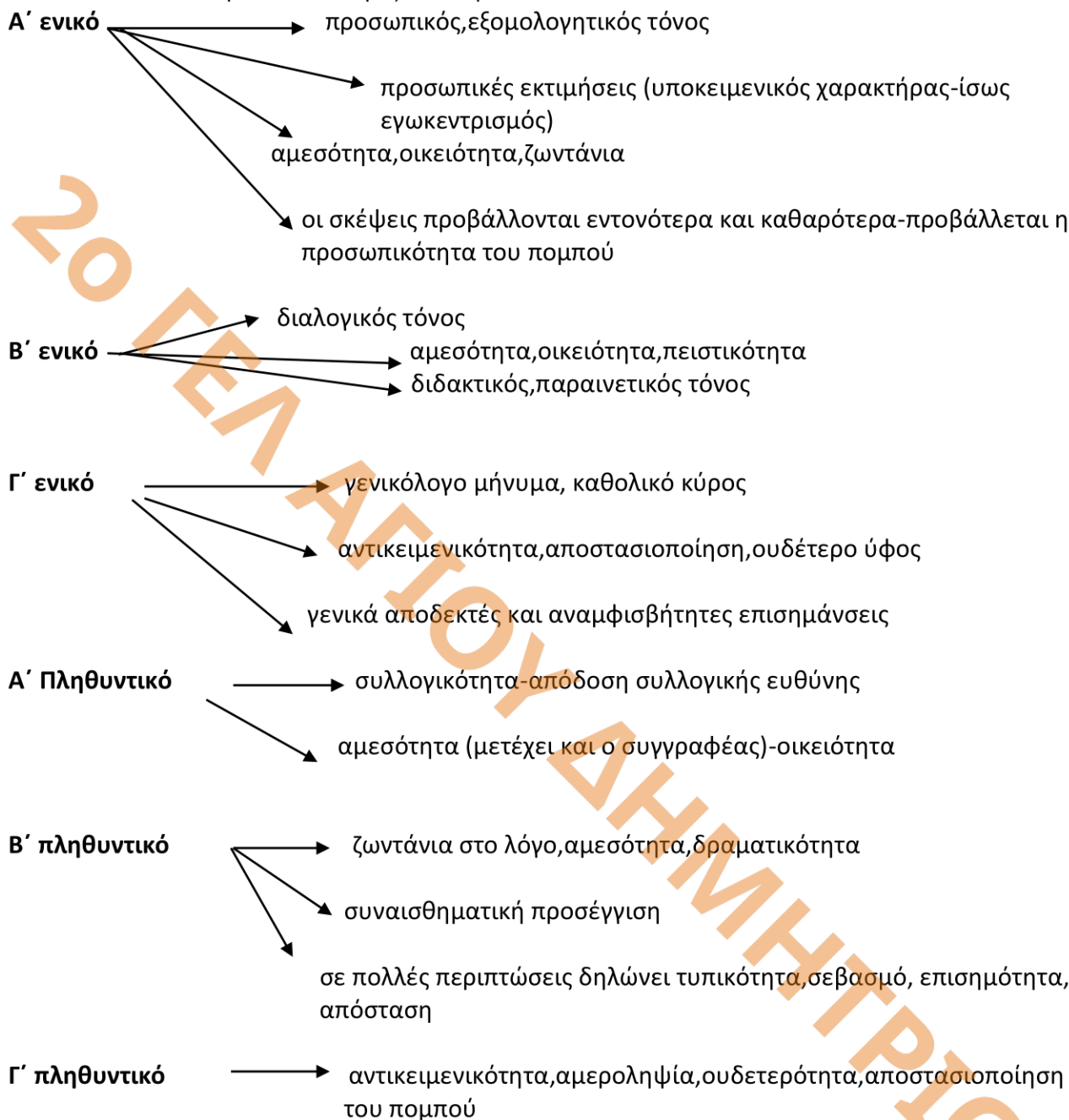
- συνθηματικός εύληπτος λόγος (ανακοίνωση: Παγκόσμια Ημέρα Ανοσολογίας)
- α' πληθυντικό πρόσωπο (καθολικότητα άποψης) και θαυμαστικό (σημείο στίξης) που εκφράζουν καθολικότητα και θαυμασμό για τους γιατρούς.

19. ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΤΗΤΑ

- **Απλό, καθημερινό λεξιλόγιο** (λαμονιές, μάνα, 15αρηδες, 16αρηδες)
- **Προσφώνηση** (Φίλοι μου, ας αναλάβουμε τις ευθύνες μας)
- **Ευθύς λόγος** («Δώστε μας ένα ζευγάρι, μεταχειρισμένα έστω, ιδανικά») Ο λόγος αποκτά οικειότητα, ζωντάνια, αμεσότητα, το μήνυμα γίνεται πιο εύληπτο.
- **Οι φραστικές και νοηματικές επαναλήψεις**
- **Οι σύντομες, κοφτές, συνθηματολογικές φράσεις**
- **Οι ελλειπτικές προτάσεις ή οι προτάσεις χωρίς ρήμα** (αρηματικές)
- **Ο μικροπερίοδος λόγος.** Επιτρέπεται και η δόμηση σε μικρότερες και περισσότερες παραγράφους.
- **Οι παρένθετες προτάσεις** που δείχνουν ότι λαμβάνουμε διαρκώς υπόψη μας το παρόν ακροατήριο (π.χ. όπως γνωρίζετε, και σας είναι, νομίζω, γνωστό...)
- **Οι ρητορικές ερωτήσεις**

20.ΡΗΜΑΤΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

Ο πομπός επιλέγει κάθε φορά συγκεκριμένο ρηματικό πρόσωπο με κριτήριο τον σκοπό, για τον οποίο συνθέτει το κείμενο και το ύφος του κειμένου.

ΑΣΚΗΣΗ

Να επισημάνετε το ρηματικό πρόσωπο που κυριαρχεί σε καθένα από τα παρακάτω αποσπάσματα και να εξηγήσετε τη λειτουργία του, τον σκοπό δηλαδή που υπηρετεί αυτή η επιλογή του συγγραφέα.

1. Ένα γενικό χαρακτηριστικό της εποχής μας είναι το κυνήγι του χρόνου. Αυτή η παραφροσύνη του καιρού μας, που μας σπρώχνει συνεχώς πίσω από τον χρόνο, μας εμπλέκει μέσα στη ροή του χρόνου και μας αφαιρεί τη χαρά να συνυπάρχουμε με το χρόνο. Δεν έχουμε καιρό να συναντηθούμε με τον εαυτό μας, να αναδιπλωθούμε και να ταξιδέψουμε μέσα μας, να ονειροπολήσουμε ή να νοσταλγήσουμε, να αποχωρισθούμε απ' όλους τους εξωτερικούς περισπασμούς, σε μια αποκλειστική συνάντηση με τον εαυτό μας. Έτσι ο χρόνος χάνεται ερήμην μας. Και διαπιστώνουμε ξαφνικά πόσο εγκληματικά αποκοπήκαμε από πρόσωπα και πράγματα. Συνθλίβουμε τον ελάχιστο χρόνο που μας μένει, για να κατοχυρώσουμε την επαγγελματική και κοινωνική μας θέση.

Πανελλαδικές 2011, Επαναληπτικές- Αριστόξενος Σκιαδάς, Διαπιστώσεις, Αθήνα 1977, διασκευή

2.Μην επιτρέψετε να σας εξανδραποδίσουν. Διατηρήστε, μέσα στους ζοφερούς και άρρωστους καιρούς, άγρυπνη και ανυπότακτη τη σκέψη σας, περιφρουρήστε την άγια υγεία και ρωμαλεότητα της ψυχής σας, κρατήστε στητό και αγέρωχο το ωραίο ανάστημά σας. Και αν η Εξουσία, που τη συμφέρει να έχει παθητικούς και πολιτικά αδιάφορους υπηκόους, σας πει ότι έτσι κάνοντας δεν είστε φρόνιμοι και νομοταγείς πολίτες, αποδείξτε της ότι καλός πολίτης είναι μόνον ο ελεύθερος πολίτης, ο συνειδητός, ενεργός και υπεύθυνος πολίτης.

Αριστ. Μάνεσης «Να μείνουμε όρθιοι, αλύγιστοι», απόσπασμα από το τελευταίο μάθημα στους φοιτητές του, πριν συλληφθεί από τη δικτατορία (από τον ημερήσιο Τύπο)

3.Κάθε μέρα που περνάει, το παρελθόν ως Ιστορία, ως Τέχνη, ως στοχασμός, ως αποκάλυψη του μυστηρίου μέσα μας και γυρω μας δεν μας λέει τίποτε. Επισκεπτόμαστε ένα μουσείο και φεύγουμε από εκεί ασυγκίνητοι. Τριγυρνούμε σε μια πολιτεία που το παρελθόν την έχει ανυψώσει σε μνημείο κάλλους και Ιστορίας και δε μένει ξύπνια μέσα μας παρά μια κοντόφθαλμη και δυσκίνητη περιέργεια ή, το χειρότερο, μια καταγέλαστη ματαιοδοξία πως βρισκόμαστε, πως γνωρίζουμε, πως σκεφτήκαμε τη φημισμένη αυτή πολιτεία. Αποφασίζουμε να διαβάσουμε ένα παλιό βιβλίο και το εγκαταλείπουμε μετά από ανάγνωση κάμποσων σελίδων. Δεν μας λέει τίποτε. Με λίγα λόγια, ο κόσμος που ζούμε έχει χάσει και τη γεύση του παρελθόντος και την προθυμία ή την υπομονή που χρειάζεται για να το κατακτήσει.

Πανελλαδικές 2004,Επαναληπτικές-Κώστας Τσιρόπουλος, Αυτοψία μιας εποχής,
Εκδόσεις των Φίλων, διασκευή]

4.Η γλώσσα είναι συνυφασμένη με την έκφραση του ανθρώπου, λειτουργία καθ' εαυτήν σπουδαία στην ύπαρξή του, καθώς και με την από αυτήν υπηρετούμενη επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων. Δεν είναι όμως η γλώσσα ο μόνος εκφραστικός τρόπος του ανθρώπου. Εκφραστικός τρόπος του ανθρώπου είναι και η άναρθρη φωνή, κάτι προγλωσσικό, είτε η εκφώνηση έρρυθμων ήχων, η γεννητική της μουσικής. Εκφραστικός τρόπος του ανθρώπου είναι και η κάπως ρυθμική δόνηση του σώματος, η γεννητική του χορού. Εκφραστικός τρόπος του ανθρώπου είναι και η χάραξη γραφήματος είτε η πλαστική διαμόρφωση κάποιου υλικού, απαρχές των εικαστικών τεχνών.

Πανελλαδικές 2009, Επαναληπτικές-Κ. Ι. Δεσποτόπουλος, Φιλοσοφία και θεωρία του πολιτισμού,
εκδ. Παπαζήση

5. Η μεγαλύτερη αρετή του βιβλίου είναι ότι σου προτείνει έναν πόλεμο έντιμο. Διαλέγεις τα βιβλία που θέλεις μόνα τους εκείνα, όταν διαθέτεις ηθική υγεία, σε παρακινούν, κι άθελά τους ακόμα, να διαβάσεις άλλα, αντίθετα, για να μορφώσεις γνώμη, να συγκρίνεις, να διαφωτιστείς να επιβεβαιώσεις την προσωπική

σου αυτοτέλεια, να μη γίνεις ετερόφωτος, ετεροκίνητος. Έτσι, με το ένα βιβλίο ν' ανασκευάζει ή να πολεμάει τ' άλλο, όλα μαζί σε γυμνάζουν στη διαδικασία του διαλόγου, όπου κανένας δε ρητορεύει από «θέσεως ισχύος». Δικαίωμά σου να κρίνεις και τους μέγιστους υπό προσωπική σου ευθύνη. Μ' αυτή την έννοια και μόνο -δηλαδή με την υψηλότερη- μπορεί κανένας να μιλάει, όπως συνηθίζεται, για «δημοκρατία των Γραμμάτων». Δεν είναι καθεστώς ακέφαλο: οι άριστοι διαλάμπουν και σε κλίμακα διεθνή. Αλλά δεν σε υποχρεώνει, δηλαδή δεν σε υποτάσσει κανένας τους.

Πανελλαδικές 2009-Άγγελος Τερζάκης, Ταραγμένες ψυχές. Εκδόσεις των Φίλων

6. Βρισκόμαστε σ' ένα σταυροδρόμι, δεν ήμασταν ποτέ απομονωμένοι, μέινουμε πάντα ανοιχτοί σε όλα τα ρεύματα, Ανατολή και Δύση" και τ' αφομοιώνουμε θαυμάσια τις ώρες που λειτουργούσαμε σαν εύρωστος οργανισμός.[...] Συνταραζόμαστε κι εμείς, δικαιολογημένα ή αδικαιολόγητα, από διαδοχικές κρίσεις, αποκαλυπτικές εφευρέσεις και φόβους, που δεν αφήνουν τον ανθρώπινο νου να ηρεμήσει σαν την καλαμιά στον κάμπο. Μπροστά σ' αυτά, τι μας μένει για να βαστάζουμε, αν απαρνηθούμε τον εαυτό μας;

Πανελλαδικές 2008- Γ. Σεφέρης Δοκιμές, εκδ. Ικαρος

7. Οι χώροι θέασης και ακρόασης που δημιούργησε η ελληνική αρχαιότητα αποτελούν για πολλούς λόγους μια από τις πιο σημαντικές ομάδες μνημείων της πολιτισμικής κληρονομιάς. Πρώτα απ' όλα, γιατί οι χώροι αυτοί, ως τόποι μαζικής συγκέντρωσης, για θρησκευτικούς, πολιτικούς ή ψυχαγωγικούς σκοπούς, εκφράζουν στην αρχιτεκτονική με τον προφανέστερο τρόπο τη δημοκρατική αντίληψη για τη ζωή και την έντονη αίσθηση κοινότητας που χαρακτήρισε τον αρχαίο βίο. Τα σχετικά αρχιτεκτονικά σχήματα εκείνης της δημιουργίας (θέατρα, βουλευτήρια κλπ) εξακολουθούν μέχρι σήμερα να εξυπηρετούν ανάλογες δραστηριότητες.

Πανελλαδικές 2015-Β. Λαμπρινουδάκης, Εμείς και οι αρχαίοι χώροι θέασης και ακρόασης, εκδ. Διάζωμα, διασκευή

8. Τα ομαδικά παιχνίδια υπηρετούν μεγάλο ηθικό σκοπό: σε συνηθίζουν να υποτάξεις την ατομικότητά σου σε μια γενική ενέργεια. Να μη νιώθεις πως είσαι άτομο ανεξάρτητο, παρά μέλος μιας ομάδας. Να υπερασπίζεσαι όχι μονάχα την ατομική σου παρά ολόκληρη την τιμή της ομάδας όπου ανήκεις: σχολή, Πανεπιστήμιο, πόλη, έθνος. Έτσι, από σκαλοπάτι σε σκαλοπάτι, το παιχνίδι μπορεί να σε ανεβάσει στις πιο αψηλές κι αφιλόκερδες κορυφές της ενέργειας.

Νίκος Καζαντζάκης-Ταξιδεύοντας - Αγγλία, εκδ. Καζαντζάκη 2000

21.ΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Οι χρόνοι είναι τριών ειδών: α) οι παροντικοί, που δηλώνουν ότι κάτι γίνεται στο παρόν (ενεστώτας, παρακείμενος), β) οι παρελθοντικοί, που δηλώνουν ότι κάτι έγινε στο παρελθόν (παρατατικός, αόριστος, υπερσυντέλικος) και γ) οι μελλοντικοί, που δηλώνουν ότι κάτι θα γίνει στο μέλλον (συνοπτικός μέλλοντας, εξακολουθητικός μέλλοντας, συντελεσμένος μέλλοντας).

Ποιόν ενέργειας είναι μια μορφολογική κατηγορία που αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζει ο ομιλητής το αν η ενέργεια που δηλώνει το ρήμα εμφανίζεται ως ολοκληρωμένη, ως εξελισσόμενη, ως μοναδικό γεγονός κτλ.

Ως προς το ποιόν ενέργειας στην οριστική διακρίνονται τρία είδη χρόνων:

α) Οι μη συνοπτικοί ή εξακολουθητικοί (ενεστώτας, παρατατικός και εξακολουθητικός μέλλοντας): ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΟ ΓΕΓΟΝΟΣ

β) Οι συνοπτικοί ή στιγμιαίοι (αόριστος και συνοπτικός μέλλοντας) :ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΓΕΓΟΝΟΣ

γ) Οι συντελεσμένοι (παρακείμενος, υπερσυντέλικος και συντελεσμένος μέλλοντας):ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΑΛΛΑ ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΙΣΧΥΕΙ ΚΑΙ ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ

➤ **Ενεστώτας:** φανερώνει αυτό που γίνεται στο παρόν και βρίσκεται στην εξέλιξή του.

Ο ενεστώτας χρησιμοποιείται ακόμη:

α) Αντί για μέλλοντα και δηλώνει κάτι που, για κείνον που μιλά, θα γίνει οπωσδήποτε: *Αύριο φεύγω για τη Σάμο.*

β) Αντί για αόριστο και δίνει ζωντάνια στην αφήγηση (ιστορικός ή δραματικός ενεστώτας): *Καθώς περπατούσα χθες στον δρόμο βλέπω ξαφνικά την Αθηνά.*

γ) Αντί για παρατατικό και δίνει παραστατικότητα στην αφήγηση: *Στα σκοτεινά την έλουζε, στ' άφεγγα τη χτενίζει (= τη χτένιζε).*

δ) Αντί για παρακείμενο και δηλώνει ότι το αποτέλεσμα συνεχίζει να υπάρχει: *Στέκομαι και κοιτάζω (= έχω σταθεί και εξακολουθώ να είμαι όρθιος).*

➤ **Παρατατικός:** φανερώνει πως εκείνο που σημαίνει το ρήμα γινόταν στο παρελθόν εξακολουθητικά.

➤ **Αόριστος:** φανερώνει πως αυτό που σημαίνει το ρήμα έγινε στο παρελθόν και παρουσιάζεται συνοπτικά (συνοπτικός τρόπος ή στιγμιαίος), αδιάφορο αν κράτησε πολύ ή λίγο.

Ο αόριστος χρησιμοποιείται κάποτε:

α) Αντί για ενεστώτα και φανερώνει κάτι που συνήθως συμβαίνει (= γνωμικός αόριστος). Τον βρίσκουμε συνήθως σε γνωμικά και σε παροιμίες: *Σαν ποιο χωράφι σπάρθηκε και δε θα το θερίσουν (= σπέρνεται).*

β) Αντί για μέλλοντα και φανερώνει κάτι που είναι τόσο βέβαιο, για κείνον που μιλά, ώστε να το παρουσιάζει ότι έγινε κιόλας. Η χρήση αυτή αφορά συνήθως τον άτυπο προφορικό λόγο: *Πήγαινε κι έφτασα (= θα φτάσω).*

➤ **Παρακείμενος:** φανερώνει ότι αυτό που σημαίνει το ρήμα έχει γίνει στο παρελθόν, εξακολουθεί όμως να υπάρχει αποτελειωμένο (συντελεσμένο) και στο παρόν. Έτσι ο παρακείμενος ανήκει και στους παροντικούς και στους παρελθοντικούς χρόνους. *Τα νερά έχουν παγώσει (= τα νερά πάγωσαν και εξακολουθούν και τώρα, στο παρόν, να είναι παγωμένα).*

➤ **Υπερσυντέλικος:** φανερώνει πως εκείνο που σημαίνει το ρήμα ήταν τελειωμένο πριν από μια χρονική στιγμή του παρελθόντος είτε δηλώνεται αυτή είτε εννοείται. *Ο ήλιος είχε ανατείλει, όταν φτάσαμε στο βουνό.*

➤ **Συνοπτικός (στιγμιαίος) μέλλοντας:** φανερώνει πως εκείνο που σημαίνει το ρήμα θα γίνει στο μέλλον και παρουσιάζεται συνοπτικά, αδιάφορο αν θα κρατήσει λίγο ή πολύ. *Θα δουλέψω σκληρά όλο το καλοκαίρι.*

➤ **Εξακολουθητικός μέλλοντας:** φανερώνει πως αυτό που σημαίνει το ρήμα θα γίνεται στο μέλλον συνεχώς· εξακολουθητικά. *Θα έρχομαι στις έξι το πρωί και θα φεύγω στις οχτώ το βράδυ.*

- **Συντελεσμένος μέλλοντας:** φανερώνει πως εκείνο που σημαίνει το ρήμα θα έχει γίνει πριν από μια χρονική στιγμή του μέλλοντος είτε δηλώνεται αυτή είτε εννοείται. *Θα έχω τελειώσει τις δουλειές μου, όταν έρθεις.*

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Η χρήση **μελλοντικών χρόνων** υποδηλώνει πως το περιεχόμενο του κειμένου αναφέρεται σε κάποια **αναμενόμενη ή εικαζόμενη εξέλιξη** ως αρνητική ή θετική συνέπεια επιλογών ή ως **επιδίωξη**.
2. Η χρήση **παρελθοντικών χρόνων** υποδηλώνει πως το περιεχόμενο αναφέρεται σε **γεγονότα που έχουν ήδη συμβεί** και τα οποία ενδεχομένως προσεγγίζονται είτε με την πρόθεση να ελεγχθούν/αξιολογηθούν, είτε με την πρόθεση να αποτελέσουν αφορμές (αρνητικής ή θετικής) υπενθύμισης.
3. Η χρήση **Ενεστώτα** φανερώνει **την πρόθεση του συγγραφέα/ομιλητή να ασχοληθεί με ζητήματα επίκαιρα** που απασχολούν τους πολίτες κατά τη στιγμή της συγγραφής του κειμένου.

22. ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ

1. **Τελεία (.)** - το τέλος περιόδου - σύντμηση λέξεων - συντομογραφίες
 ↳ Ό,τι ειπώθηκε, έχει ακέραιο νόημα
2. **Άνω τελεία (:)** - το τέλος ημιπεριόδου - μέσα στην περίοδο χωρίζει ομάδες από προτάσεις - στο τέλος μιας ημιπεριόδου ιδίως όταν η επόμενη επεξηγεί ή έρχεται σε **αντίθεση** με το πρώτο, π.χ.: *Αυτός δεν ήταν άνθρωπος· ήτανε θηριό, δράκος, του βουνού στοιχειό.*
3. **Διπλή τελεία (:)** Χρησιμοποιείται για:
 - να εισαγάγει παράθεμα, κατάλογο στοιχείων, γνωμικό, παροιμία
 - να συνδέσει προτάσεις από τις οποίες η δεύτερη επεξηγεί την πρώτη ή είναι αποτέλεσμα της πρώτης
 - να γίνει διάκριση μεταξύ θέματος και σχολίου σε κείμενα επιγραμματικού χαρακτήρα
4. **Διπλή παύλα (- -)** Χρησιμοποιείται για **την οριοθέτηση παρενθετικών σχολίων**. Τα σχόλια αυτά είναι επεξηγηματικά ή συμπληρωματικά και θεωρούνται αρκετά χρήσιμα ώστε να συμπεριλαμβάνονται στα γραφόμενα.
5. **Παύλα (-):** δηλώνει **αλλαγή προσώπου σ' ένα διάλογο, την ένωση ή τη διάζευξη στοιχείων**
6. **Παρενθέσεις () και Αγκύλες ([] { } < >)** : διευκρινίζουν, αποσαφηνίζουν, συμπληρώνουν, αναλύουν, επεξηγούν: Σημειώνονται για να συμπεριλάβουν: - **παραπομπές**- πηγές παραθεμάτων - **επεξηγηματικά στοιχεία** - **σχόλιο που επεξηγεί ή συμπληρώνει αλλά είναι επουσιώδες**

7. **Θαυμαστικό (!)** Ως σχόλιο χρησιμοποιείται γενικά για να δώσει έμφαση στο συναίσθημα.

Ειδικότερα, για να δηλώσει:

α) **θαυμασμό:** Εξαιρετική η ερμηνεία του ρόλου!

β) **έκπληξη:** Κανένας υπεύθυνος δε σκέφτηκε ότι τέτοιες παραγωγικές δραστηριότητες θα προκαλέσουν προβλήματα στο φυσικό περιβάλλον!

Όταν το θαυμαστικό βρίσκεται εντός παρενθέσεων στο εσωτερικό της πρότασης, δηλώνει έκπληξη σε σχέση με ένα από τα στοιχεία του μηνύματος. Οι αποφάσεις λήφθηκαν δια βοής (!) στο Συνέδριο του κόμματος.

γ) **ειρωνεία:** Φαίνεται πως κανένας Γερμανός πολίτης δε γνώριζε την ύπαρξη στρατοπέδων συγκέντρωσης !

δ) **απορία:** Τι παράξενη συμπεριφορά!

ε) **αμφισβήτηση:** Πιστεύεις κι εσύ τέτοια πράγματα!

στ) **αποφασιστικότητα:** Θέλω γράμματα! Αποκρίθηκε ο μικρός αυθόρμητα, μηχανικά, χωρίς να σκεφτεί τι έλεγε με το ίδιο πάντα αφαιρεμένο και παράξενο ύφος.

ζ) **ανησυχία:** Από την εκπομπή ρύπων όμως, κινδυνεύουν και οι υπαίθριες αρχαιότητες!

η) **για να υπογραμμιστεί η εντύπωση από κάτι απίστευτο** Και όμως, ο πολίτης συχνά, εκλαμβάνει ως αληθινό το ψευδές, όταν αυτό προβάλλεται ως τέτοιο από τα ΜΜΕ!
Και για να υπογραμμιστεί η εντύπωση από κάτι απίστευτο αλλά και αμφιβολία, υπερβολή, φόβο, πόνο, χαρά κ.α.

8.Ερωτηματικό (;) Ως σχόλιο, μπορεί να δηλώνει:

- α) **προβληματισμό**: Γιατί άραγε επιλέχτηκε μια εικόνα ως αφόρμηση και όχι ένα κείμενο;
 - β) **προτροπή**: Δεν πρέπει οι νέοι να συμμετέχουν ενεργητικά στις κοινωνικές διαδικασίες;
 - γ) **ειρωνεία**: Τέτοια ανασφάλεια νιώθουμε πια ως εθνικό σύνολο;
 - δ) **αμφισβήτηση της αξιοπιστίας μιας θέσης**: Είναι παιχνίδι η ζωή;
 - ε) **αμφιβολία**: Ο κατάλληλος(;) άνθρωπος στην κατάλληλη θέση.
- Όταν το ερωτηματικό βρίσκεται εντός παρενθέσεων στο εσωτερικό της πρότασης, δηλώνει αμφιβολία / αμφισβήτηση σε σχέση με ένα από τα στοιχεία του μηνύματος.**
- στ) **διατύπωση ρητορικής ερώτησης**: Δεν έχει πια αποδείξει η ζωή πώς η τεχνολογία έχει το πρόσωπο του Ιανού;
 - ζ) **πρόθεση του γράφοντος να αφυπνίσει τον αναγνώστη**: Δεν είναι καιρός να συνειδητοποιήσουμε ότι η βλάβη στο φυσικό περιβάλλον είναι παράλληλα και ηθική βλάβη; **αλλά και για να δείξει απειλή, να προκαλέσει το ενδιαφέρον, να δώσει παραστατικότητα.**

9.Αποσιωπητικά (...) Ως σχόλιο ο γράφων τα χρησιμοποιεί για να δηλώσει:

- α) **κάποιο υπονοούμενο το οποίο πρέπει να συμπεράνει ο αναγνώστης**: Παρά τα όσα είχαν ανακοινωθεί, ο υπουργός δεν παραβρέθηκε στη συνάντηση των συνδικαλιστών...
- β) **στιγμαία παύση της ανάγνωσης πριν από ένα στοιχείο του μηνύματος στο οποίο πρέπει ο αναγνώστης να εστιάσει την προσοχή του**: Γλώσσα είναι...ολόκληρος ο λαός σύμφωνα με τους Φλαμανδούς.
- γ) **συγκίνηση**: Μέσα στην πικρή μοναξιά της φυλακής, έφερε ξάφνου στο μυαλό του τους πολιτικούς κρατούμενους άλλων εποχών...κι ένιωθε παράξενα συντροφευμένος για λίγο.
- δ) **ντροπή**: Στην εποχή της κατανάλωσης, το μέτρο, κύρια φιλοσοφική αρχή των αρχαίων Ελλήνων, μας είναι πια ολωσδιόλου ξένο...τι να πει πια κανείς;
- ε) **δισταγμό**: Η ατομική αντίσταση...ναι, να ηρωοποιείται, αλλά όχι να ιεροποιείται.
- στ) **απειλή**: Λύματα, φυτοφάρμακα, σκουπίδια...ο πολιτισμός μας πολιορκείται ασφυκτικά από τα ίδια του τα απορρίμματα.
- ζ) **προβληματισμό**: Ο ντόπιος τουρίστας αντιμετωπίζεται από την τουριστική βιομηχανία ρατσιστικά...

10.Εισαγωγικά (« ») :Ως σχόλιο, χρησιμοποιούνται δηλώνοντας:

- α) **αποστασιοποίηση του γράφοντος από τα γραφόμενα, απαξίωση μιας έννοιας**: Περιορισμένα «κέρδη» άφησε στο λαό μας η μεταναστευτική πολιτική που ακολούθησε ως τώρα.
- β) **μεταφορική χρήση μιας λέξης του κειμένου**: Γερή «γροθιά» δέχτηκε ο αθλητισμός προχθές την Κυριακή από τη δράση ταραχοποιών στοιχείων στα γήπεδα.
- γ) **έμφαση**: Αρχίζω την κάθε μέρα μου προφέροντας τη λέξη «Ελευθερία».
- δ) **αμφισβήτηση**: Έτσι, οι ντόπιοι πληθυσμοί σ' αυτές τις χώρες του πλανήτη, έπεσαν θύματα της απληστίας των «πολιτισμένων» λευκών.
- ε) **ειρωνεία** : Ο υπεύθυνος έφτασε στο χώρο με τη «συντροφιά» αστυνομικών δυνάμεων.
- στ) **μεταφορά των λεγομένων άλλου**
- ζ) **τίτλος βιβλίου, ταινίας ή όρος**

11.Κόμμα (,): Μικρή παύση του λόγου ανάμεσα σε λέξεις ή φράσεις.Με κόμμα χωρίζονται όμοιοι όροι,παράθεση, επεξήγηση, επιρρηματική πρόταση, κλητική προσφώνηση, διαρθρωτικές λέξεις και φράσεις,μόρια (αρνητικά και βεβαιωτικά),ασύνδετο σχήμα κλπ.

ΑΣΚΗΣΗ

Να εξηγήσετε τι δηλώνουν σε καθένα από τα παρακάτω αποσπάσματα τα σημεία στίξης (ερωτηματικό, εισαγωγικά, θαυμαστικό, διπλή παύλα, αποσιωποητικά, παρενθέσεις).

1. Αυτή η παραφροσύνη του καιρού μας, μας αφαιρεί τη χαρά να συνυπάρχουμε με τον χρόνο (συμβαδίζοντας και συνυπάρχοντας με άνεση).
2. Πόσον καιρό ακόμα η ανθρωπότητα θα κατατρύχεται από τις ματαιότητες και τις ψευδαισθήσεις που ονομάζουμε εμπορεύματα;
3. Θέλουν, μα δε βολεύει να λησμονήσουν... (Λορέντζος Μαβίλης).
4. Η γλώσσα μεταδίδει μηνύματα με ήχους εξωλεκτικούς (αναστεναγμός, βηχάκι που καθαρίζει τον λαιμό, σφύριγμα).
5. Σιγά, σου είπα!
6. Ο πατέρας μου -ελαφρύ το χώμα που τον σκέπασε- δεν ήθελε να με κάνει βοσκό.
7. Τα πρόσφατα αυταρχικά μέτρα της κυβέρνησης αποκαλύπτουν τον «δημοκρατικό» της χαρακτήρα.
8. «Στα τεραίν του Ήτον», είπε πολύ σωστά ο Ουέλιγκτον, «κερδήθηκε η μάχη του Βατερλό.»
9. Στη δεύτερη περίπτωση, διατηρούμε στενές σχέσεις μαζί του, επειδή μας προξενεί ευχαρίστηση (είναι διασκεδαστικός, έξυπνος συνομιλητής, επιδέξις συμπαίκτης κ.λπ.).
10. Κανένας υπεύθυνος δε σκέφτηκε ότι τέτοιες παραγωγικές δραστηριότητες θα προκαλέσουν μεγάλα προβλήματα στο φυσικό περιβάλλον!
11. Είναι δυνατό το άτομο σε ένα σκληρό απολυταρχικό καθεστώς να απολαμβάνει πολιτικές ελευθερίες;
12. Ποιος μας εγγυάται ότι η Πολιτεία δεν θα αθετήσει πάλι τις υποσχέσεις της;
13. Πώς συμβαίνει, όμως, να θεωρείται σήμερα ως αληθινό ό,τι είναι βλάσφημο, ανήτικο και βάρβαρο; Η καλосύνη και η εντιμότητα δεν δικαιούνται να συμπαρακαθίσουν στην τράπεζα της αλήθειας, και μάλιστα επικεφαλής;
14. «Έχουμε πολλά να πούμε, ας μιλήσουμε». Η διαφημιστική αυτή καμπάνια εταιρείας κινητής τηλεφωνίας έρχεται σε αντίθεση με τη σύγχρονη πρακτική της επικοινωνίας.
15. Οι αυτόχθονες κάτοικοι αυτών των περιοχών υπήρξαν θύματα της απληστίας των «πολιτισμένων» λαών της Ευρώπης.
16. Σκότωσε την κόρη του, επειδή φόρεσε μίνι φούστα!
17. Απαιτείται μια άλλη οργάνωση παιδείας, ώστε να διαπλάθονται πολίτες ικανοί «να άρχουν και να άρχονται βάσει των νόμων», σύμφωνα με τη θαυμάσια έκφραση του Αριστοτέλη.
18. Τα θεσμοθετημένα ανθρώπινα δικαιώματα παρέχουν μια ισχυρή βάση, επάνω στην οποία μπορούν να «οικοδομηθούν» αρχές.
19. Συχνά περιμένουμε από τον φίλο ένα κέρδος (υλικό ή ηθικό) ή μιαν απόλαυση (την τέρψη της ευχάριστης συναναστροφής).

23. ΣΗΜΕΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ

Σημ. ΣΗΜΕΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ : κεφαλαία (ένταση ψυχική – συναισθηματική)

μαυρισμένα (bold)
πλάγια (italic)
υπογραμμίσεις κλπ.

ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΟ ΛΟΓΟ

24. ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΙ-ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ

Πρόκειται για έναν συλλογισμό. στον οποίο το **συμπέρασμα** απορρέει λογικά από μία ή περισσότερες προτάσεις, που λέγονται **προκείμενες**.

ΔΟΜΗ -ΔΟΜΙΚΑ ΜΕΡΗ

Προκείμενες

ΤΙ ΕΙΝΑΙ

Μία ή περισσότερες προτάσεις που, συνδυαζόμενες με τη λογική οδηγούν σε άλλη πρόταση, το συμπέρασμα
Η πρόταση που απορρέει με λογική αναγκαιότητα από τις προκείμενες

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

A. Οι πλανήτες είναι ετερόφωτοι

B. Η Γη είναι πλανήτης

Συμπέρασμα

Επομένως, η Γη είναι ετερόφωτη

Παράδειγμα επιχειρήματος σε κείμενο (απευθυνόμενοι στους γονείς, που πιέζουν να αξιοποιηθούν οι καλοκαιρινές διακοπές για την προετοιμασία μαθημάτων):

«Δεν είναι σωστό να διαβάζουμε τα μαθήματα της επόμενης χρονιάς το καλοκαίρι, διότι έτσι δεν ξεκουραζόμαστε από την προσπάθεια της προηγούμενης σχολικής χρονιάς και χάνουμε το ενδιαφέρον μας για την επόμενη σχολική χρονιά. Εξάλλου, είναι καλό να αξιοποιούμε τον ελεύθερο χρόνο μας διαφορετικά, κάνοντας δηλαδή αυτό που επιλέγουμε».

Βάσω Κινητή, Επιχειρήματα

ΕΙΔΗ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ

Γενικά: Η διαδικασία, η μέθοδος με την οποία ο ομιλητής διαρθρώνει κάθε επιχείρημα, ονομάζεται **συλλογισμός** (πορεία σκέψης). Δε θα πρέπει να συγχέουμε τον συλλογισμό με το επιχείρημα, ένας συλλογισμός μπορεί να έχει παραπάνω από ένα επιχειρήματα.

ΣΗΜ: Για να βρούμε το είδος του συλλογισμού π.χ. σε μία παράγραφο, καταγράφουμε τα βασικά νοήματα, διατυπώνοντας τις προτάσεις με τον απλούστερο δυνατό τρόπο. Λειτουργούμε, δηλαδή, αφαιρετικά, ώστε να συγκεντρώσουμε απλές προτάσεις της τυπικής λογικής.

Προσέχουμε ιδιαίτερα τη μετάβαση από τη θεματική περίοδο στις αμέσως επόμενες προτάσεις.

A. ΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ – ΣΥΛΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΠΟΜΠΟΥ.

1. Πορεία από το γενικό στο ειδικό: μετάβαση από μια γενική θέση / κρίση σε μια μερικότερη **Παραγωγικός συλλογισμός**
2. Πορεία από το ειδικό στο γενικό: μετάβαση από μια συγκεκριμένη θέση σε μια γενικότερη. **Επαγωγικός συλλογισμός**
3. Πορεία από το ειδικό στο ειδικό. Μετάβαση από μια ειδική θέση / κρίση σε μια εξίσου μερική. **Αναλογικός συλλογισμός**

B. ΕΙΔΟΣ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΩΝ

1. Αξιοποίηση κατηγορικών / ρητών προτάσεων **Κατηγορικός συλλογισμός**
2. Χρήση μιας υποθετικής πρότασης ως προκειμένης. **Υποθετικός συλλογισμός**
3. Χρήση διαζευκτικών προτάσεων **Διαζευκτικός συλλογισμός.**

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

A. Ως προς τη συλλογιστική πορεία

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ: Από τη στιγμή που οι γενετικά μεταλλαγμένοι οργανισμοί (ΓΜΟ) απελευθερώνονται στο περιβάλλον, οι κίνδυνοι είναι ιδιαίτερα ανησυχητικοί. Οι ΓΜΟ δεν έχουν φυσικό βιότοπο, αφού δεν εξελίσσονται στη φύση, αλλά σχεδιάζονται στο εργαστήριο. Κανείς δεν μπορεί να προβλέψει πως θα συμπεριφερθούν στο ανοικτό περιβάλλον. Από τη στιγμή που θα απελευθερωθούν είναι αδύνατο να ανακληθούν.

Κρύβεται ο συλλογισμός: 1) οι ΓΜΟ είναι άκρως επικίνδυνοι (γενική κρίση) ,2) οι ΓΜΟ δεν έχουν φυσικό βιότοπο και κατ' επέκταση προβλέψιμη συμπεριφορά (ειδική κρίση) άρα, οι ΓΜΟ όταν απελευθερωθούν, είναι αδύνατον να ανακληθούν (ειδική κρίση)

ΕΠΑΓΩΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ : Η εικόνα καλύπτει την παραπληροφόρηση. Από τη στιγμή που παρουσιάζονται τα γεγονότα προκύπτει το συμπέρασμα ότι είναι αληθινά. Η αλήθεια όμως έγκειται στον παραγωγό. Έτσι, η εικόνα αντικαθιστά την ίδια την πραγματικότητα. Ας θυμηθούμε τις σκηνές οικολογικής καταστροφής που προβάλλονταν κατά τη διάρκεια του πολέμου στον Περσικό Κόλπο. Λίγο αργότερα η εφημερίδα 'El Pais' ανακάλυψε ότι οι σκηνές ήταν ασύνδετες με τον πόλεμο. Ας διδασκόμαστε από τα τρωτά του ηλεκτρονικού τύπου και ας δείχνουμε μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στον τύπο, γιατί όπως έλεγαν οι Λατίνοι «μόνο τα γραπτά μένουν».

Ενυπάρχει ο συλλογισμός: 1) η εικόνα συχνά παραπληροφορεί 2) η εικόνα αντικαθιστά την πραγματικότητα, καθώς την προβάλλει κατασκευασμένη από τον εκάστοτε παραγωγό. Άρα, ας δείχνουμε μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στον τύπο.

ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ

Οι χώρες με μεγάλα ποσοστά αναλφαβητισμού δεν αναπτύσσονται οικονομικά. Οι περισσότερες αφρικάνικες χώρες έχουν μεγάλα ποσοστά αναλφαβητισμού. Αυτές οι χώρες δεν αναπτύσσονται οικονομικά.

B. Ως προς το είδος των προτάσεων

ΚΑΤΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ

Η δικαστική πλάνη είναι μια πιθανότητα που ενυπάρχει σε κάθε δικαστική απόφαση.

Η θανατική ποινή είναι απόφαση του δικαστή.

Άρα, η επιβολή της θανατικής ποινής είναι ίσως απόρροια δικαστικής πλάνης.

ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ

Αν κάποιος παραβαίνει τη νομοθεσία τιμωρείται.

Ο Χ. παραβίασε το νόμο αφού συνελήφθη να κλέβει.

Άρα, ο Χ. θα τιμωρηθεί.

ΔΙΑΖΕΥΚΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ

Οι επιστημονικές ανακαλύψεις οδηγούν την ανθρωπότητα ή σε πρόοδο ή σε ολοσχερή καταστροφή. Η επιστημονική αυτή ανακάλυψη συμβάλλει στη μείωση του ενεργειακού προβλήματος. Άρα, η επιστημονική αυτή ανακάλυψη σηματοδοτεί ευοίωνες εξελίξεις και οδηγεί σε πρόοδο.

Συλλογισμός σε παράγραφο:

Παραγωγή

Ο συλλογισμός ξεκινά από μια γενική αρχή που έχει αποδεδειγμένη ισχύ και καταλήγει σε ειδικό συμπέρασμα. Η πορεία της σκέψης είναι αναλυτική και το συμπέρασμα βέβαιο. Ακόμα κι αν απουσιάζει το ειδικό συμπέρασμα, εφόσον ο συλλογισμός ξεκινά από μια γενική αρχή, θεωρείται παραγωγικός.

Επαγωγή

Ο συλλογισμός ξεκινά από ειδικές και συγκεκριμένες διαπιστώσεις για να καταλήξει πιθανολογικά σε γενικό συμπέρασμα (στον κανόνα, στην γενική αρχή). Η πορεία της σκέψης είναι συνθετική. Το συμπέρασμα είναι συνήθως πιθανό.

Αναλογία

Ο συλλογισμός ξεκινά από μια μερική κρίση και καταλήγει πιθανολογικά σε μερικό συμπέρασμα.

ΕΙΔΗ ΕΠΑΓΩΓΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ

1. Γενίκευση: από κάποιο ή κάποια επιμέρους στοιχεία οδηγούμεστε γενικεύοντας σε ένα συμπέρασμα για το ευρύτερο σύνολο.

Παράδειγμα 1

Π1: Το σώμα α θερμαινόμενο διαστέλλεται.

Π2: Το σώμα β θερμαινόμενο διαστέλλεται.

Π3: Το σώμα γ θερμαινόμενο διαστέλλεται.

Π4: Τα σώματα α, β, γ είναι μέταλλα.

Σ: Άρα, όλα τα μέταλλα θερμαινόμενα διαστέλλονται.

Παράδειγμα 2

Π1: Στο περσινό μου ταξίδι στο Παρίσι ένας τελωνειακός μου φέρθηκε αγενέστατα

Π2: Ο τελωνειακός ήταν Γάλλος

Σ: Άρα (όλοι) οι Γάλλοι είναι αγενείς

2. Αίτιο – αποτέλεσμα: Όταν μία προκείμενη ή το συμπέρασμα εμπεριέχουν τη σύνδεση ενός Αιτίου με ένα Αποτέλεσμα.

Παράδειγμα 1

Π1: Μελέτησα πιο πολύ απ' όλους (αίτιο) [Ειδικό]

Π2: Όποιος μελετάει πιο πολύ απ' όλους (αίτιο) παίρνει κατά κανόνα το μεγαλύτερο βαθμό (αποτέλεσμα) [Γενικό]

Σ: Άρα θα πάρω το μεγαλύτερο βαθμό (αποτέλεσμα)

Παράδειγμα 2

Π1: Ένα βαρύ όχημα πέρασε από το δρόμο (αίτιο) [Ειδικό]

Π2: Όταν περνούσε, τα τζάμια του σπιτιού μας έτριζαν (αποτέλεσμα) [Ειδικό]

Σ: Όταν περνούν βαρέα οχήματα (αίτιο) τρίζουν τα τζάμια των σπιτιών (αποτέλεσμα) [Γενικό]

3. Αναλογία: Όταν μία προκείμενη ή το συμπέρασμα εμπεριέχουν τη σύγκριση ή συσχετισμό, πραγματικό ή μεταφορικό, δύο καταστάσεων.

Παράδειγμα 1 (Κυριολεκτική Αναλογία)

Π1: Ο Πόντιος Πιλάτος γνώριζε πολύ καλά ποιος είχε δίκαιο, αλλά απέφυγε να πάρει θέση (Κατάσταση Α) [Ειδικό]

Π2: Στη χθεσινή δύσκολη συνεδρίαση πολλοί συνάδελφοι γνώριζαν ποιος είχε δίκαιο, αλλά απέφυγαν να πάρουν θέση (Κατάσταση Β) [Ειδικό]

Σ: Πολλοί συνάδελφοι στα δύσκολα είναι σαν τον Πόντιο Πιλάτο (Μόνιμος, Γενικός Συσχετισμός καταστάσεων Α και Β) [Γενικό]

Παράδειγμα 2 (Μεταφορική Αναλογία)

Π1: Το ποδόσφαιρο διδάσκει στα παιδιά τη συνεργασία, την υπευθυνότητα και την επίμονη προσπάθεια μέχρι την τελική νίκη. (Κατάσταση Α) [Ειδικό]

Π2: Αυτά τα μαθήματα μάς δίνει και η ζωή. (Κατάσταση Β) [Ειδικό]

Σ: Το ποδόσφαιρο είναι σαν τη ζωή. (Μόνιμος, Γενικός Συσχετισμός καταστάσεων Α και Β) [Γενικό]

ΑΣΚΗΣΗ

Να χαρακτηριστούν οι πιο κάτω συλλογισμοί με βάση τη συλλογιστική τους πορεία.

1.Ο 20ος αιώνας χαρακτηρίζεται ως ο αιώνας των μεγαλύτερων και σημαντικότερων κοινωνικο-οικονομικών αλλαγών. Με τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, ο μέσος «Δυτικός άνθρωπος» ζει στο κατώφλι του 21ου αιώνα μια πολύ διαφορετική καθημερινή ζωή από τον αντίστοιχο άνθρωπο των αρχών του 20ου αιώνα. Ένα σημαντικό ποσοστό ευθύνης γι' αυτές τις δραματικές αλλαγές στην καθημερινή ζωή φέρει και η πρόοδος στις λεγόμενες βιοϊατρικές επιστήμες. Η ανακάλυψη της δομής του DNA, πριν από 45 περίπου χρόνια, και η επακόλουθη «έκρηξη γνώσης» στους τομείς της Μοριακής Βιολογίας και της Γενετικής φέρνουν την ανθρωπότητα αντιμέτωπη με μια νέα τάξη πραγμάτων.

2.Αρκετοί συμμαθητές μου ασχολούνται με τον αθλητισμό. Οι μαθητές αυτοί δεν υστερούν στις σχολικές επιδόσεις τους. Επομένως, η ενασχόληση με τον αθλητισμό δεν επηρεάζει οπωσδήποτε αρνητικά την επίδοση του μαθητή στο σχολείο.

3.Το νεοελληνικό φροντιστηριακό φαινόμενο έχει προφανώς συμβάλει στη μορφή που έχουν λάβει τα σχολικά μαθήματα, τόσο ως προς το περιεχόμενο όσο και προς τη διδακτική και τον τρόπο εξέτασης. Το φροντιστήριο έχει αποβεί στη χώρα μας συνδιαμορφωτής της εκπαίδευσης μαζί με το υπουργείο Παιδείας και τα σχολεία. Όσον αφορά, όμως, την Έκθεση Ιδεών δεν πρόκειται για συνδιαμόρφωση, αλλά για σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα γέννησή της στα φροντιστήρια.

4.Οι δράστες της ληστείας που έγινε χθες στην Αθήνα ήταν αλλοδαποί. Στην πόλη μας, τη Θεσσαλονίκη, υπάρχουν αρκετοί αλλοδαποί. Επομένως, και αυτοί είναι πιθανόν να διαπράττουν ληστείες.

5.Οι περισσότεροι χρησιμοποιούμε μανιωδώς την τεχνολογία, αλλά παραπονιόμαστε πως καταλύει τις παραδοσιακές αξίες μας. Ακόμη, βλέπουμε τηλεόραση περισσότερο από τους άλλους Ευρωπαίους, αλλά την κατηγορούμε ότι μας κάνει αντικοινωνικούς. Δηλώνουμε υποστηρικτές των κατατρεγμένων Κούρδων, αλλά δε θέλουμε να τους δούμε εγκατεστημένους στη γειτονιά μας. Φαίνεται ότι αυτό που γενικόλογα ονομάζουμε «πρόβλημα ταυτότητας» στη σημερινή Ελλάδα είναι μια διάσταση ανάμεσα στον τρόπο ζωής και τις ιδέες μας.

6.Τα κρούσματα αθλητών που έχουν κάνει χρήση αναβολικών πολλαπλασιάζονται στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Είναι σαφές, ότι, αν δεν έχει πεθάνει τελείως ο ευγενής ανταγωνισμός, που αποτελούσε την πεμπτουσία του αθλητικού ιδεώδους, κινδυνεύει.

7.Όπου απουσιάζει ο ανταγωνισμός, ο άνθρωπος δεν πλουτίζει τα εφόδιά του. Σε παλαιές εποχές απουσίαζε ο ανταγωνισμός. Άρα, ο άνθρωπος σε παλαιές εποχές δεν πλούτιζε τα εφόδιά του.

8.Όσοι λαοί κατοικούν σε φτωχά εδάφη είναι καταδικασμένοι σε μόνιμη πείνα. Ο ελληνικός λαός κατοικεί ανέκαθεν σε φτωχά εδάφη. Άρα ο ελληνικός λαός είναι καταδικασμένος σε πείνα.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ / ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ

ΟΡΘΟΤΗΤΑ: ένα επιχείρημα αξιολογείται ως **ΟΡΘΟ=απόδειξη**, όταν διαθέτει:

1.ΑΛΗΘΕΙΑ

Και οι δύο προκείμενες ισχύουν- ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα - είναι **αντικειμενικά δεδομένα** - όχι γνώμες (υποκειμενικές κρίσεις)

α)Η Γη γυρίζει (αληθές)

β)Το άθροισμα των γωνιών ενός τριγώνου είναι 360 μοίρες (μη αληθές)

γ)Οι Έλληνες είναι τεμπέληδες (υποκειμενική κρίση=μη αληθής)

2.ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑ

Το συμπέρασμα **προκύπτει με λογική αναγκαιότητα** από τις προκείμενες

α) Οι άνεργοι δεν εργάζονται
Ο Κ. είναι άνεργος
Άρα, ο Κ. δεν εργάζεται

ΕΓΚΥΡΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

β) Οι άνεργοι δεν εργάζονται
Ο Κ. είναι άνεργος
Άρα, ο Κ. είναι τεμπέλης

ΜΗ ΕΓΚΥΡΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΠΑΓΩΓΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ

Ειδικά στην περίπτωση των επαγωγικών συλλογισμών, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται ο **πιθανολογικός τους χαρακτήρας**. Θα πρέπει να εξετάζουμε εάν οι επαγωγές είναι ολοκληρωμένες και λογικές. Γενικά, η τέλεια επαγωγή οδηγεί σε ασφαλές συμπέρασμα, ενώ η ατελής επαγωγή οδηγεί σε συμπέρασμα με λογικό άλμα, γι' αυτό πρέπει να διατυπώνεται πιθανολογικά κι όχι απόλυτα.

Ειδικότερα λοιπόν, ελέγχουμε κατά πόσο υπάρχει:

1. Τέλεια και ασφαλής επαγωγή, κατά πόσο δηλαδή είναι πλήρες και επαρκές το πλήθος των ειδικών στοιχείων, βάσει των οποίων συνάγεται το γενικό συμπέρασμα, οπότε οδηγούν σε ένα βέβαιο συμπέρασμα και οι συλλογισμοί θεωρούνται αληθείς-ορθοί.

2. Ατελής και επισφαλής επαγωγή, κατά πόσο δηλαδή είναι ανεπαρκές το πλήθος των ειδικών στοιχείων, βάσει των οποίων συνάγεται το γενικό συμπέρασμα, οπότε οδηγούν σε συμπέρασμα το οποίο

α. ή έχει απλώς πιθανολογικό χαρακτήρα, χωρίς να είναι όμως απολύτως ασφαλές, ούτε όμως και απολύτως λανθασμένο,

β. ή είναι αυθαίρετο, και οι συλλογισμοί θεωρούνται μη αληθείς-μη ορθοί.

Άρα έχουμε:

1. Τέλεια επαγωγή: όταν ελέγχονται όλα τα επιμέρους στοιχεία ενός συνόλου ή ένα επαρκές πλήθος του, ένα προς ένα, και καταλήγουμε με ασφάλεια σε ένα γενικότερο συμπέρασμα για το σύνολο

2. Ατελή επαγωγή: όταν ελέγχονται δειγματοληπτικά κάποια στοιχεία, ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα ενός ευρύτερου συνόλου και βγαίνει πιθανολογικά και κατ' εκτίμηση ένα συμπέρασμα για το ευρύτερο σύνολο.

Ειδικότερα ως προς τα τρία (3) είδη του επαγωγικού συλλογισμού ισχύουν τα ακόλουθα:

1. Στην επαγωγή ως Γενίκευση έχουμε Τέλεια Επαγωγή, εφόσον η γενίκευση στηρίζεται σε επαρκή αριθμό στοιχείων και Ατελή Επαγωγή, εφόσον η γενίκευση στηρίζεται σε ανεπαρκή αριθμό στοιχείων (Ο επαρκής ή ανεπαρκής αριθμός καθορίζεται από το πλήθος των επιμέρους σε σχέση με το σύνολο)

2. Στην επαγωγή ως Αίτιο-Αποτέλεσμα υπάρχει το σύστημα Αναγκαίας και Επαρκούς Αιτίας (Αναγκαία είναι η αιτία που χωρίς αυτή δεν μπορεί να προκύψει το συγκεκριμένο αποτέλεσμα και Επαρκής είναι η αιτία που μόνη της μπορεί να οδηγήσει στο συγκεκριμένο αποτέλεσμα (αρκεί και μόνο αυτή)).

Τέλεια Επαγωγή υπάρχει, εφόσον η αιτία είναι αναγκαία και επαρκής.

Ατελής Επαγωγή, εφόσον η αιτία είναι μόνο το ένα από τα δύο ή και τίποτα από τα δύο.

3. Στην επαγωγή ως Αναλογία υπάρχει Τέλεια Επαγωγή, εφόσον οι ομοιότητες είναι επαρκείς σε αριθμό και σχετικές με το θέμα και Ατελής Επαγωγή, εφόσον οι ομοιότητες των συγκρινόμενων δεν είναι επαρκείς σε αριθμό και σχετικές με το θέμα.

Παράδειγμα:

α' προκείμενη : Ο δικανικός λόγος καλλιεργήθηκε στην αρχαία Ελλάδα.

β' προκείμενη : Ο συμβουλευτικός λόγος καλλιεργήθηκε στην αρχαία Ελλάδα.

γ' προκείμενη : Ο πανηγυρικός λόγος καλλιεργήθηκε στην αρχαία Ελλάδα.

Συμπέρασμα : Η ρητορική καλλιεργήθηκε στην αρχαία Ελλάδα.

Ο συλλογισμός αποτελεί τέλεια επαγωγή και το συμπέρασμά του είναι βέβαιο.

Οι επαγωγικοί συλλογισμοί εμφανίζονται με τρεις μορφές : γενίκευση, αίτιο-αποτέλεσμα, αναλογία.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΠΑΓΩΓΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ

- Επαγωγικός με γενίκευση

1) α' προκείμενη: Στη Μέση Εκπαίδευση η διδασκαλία της Λογοτεχνίας γίνεται με αναχρονιστικές μεθόδους. Στο μάθημα της Ιστορίας τα κεφάλαια για την Τέχνη παραλείπονται ή διδάσκονται συνοπτικά. Τέλος, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις γίνονται χωρίς τη στοιχειώδη προετοιμασία.

β' προκείμενη : Το υπουργείο Παιδείας, δεν παίρνει πρωτοβουλίες για να αναβαθμιστεί ή επαφή του μαθητή με την τέχνη.

Συμπέρασμα : Η Τέχνη στη Μέση Εκπαίδευση παραγκωνίζεται.

Η γενίκευση είναι επιτρεπτή γιατί βασίζεται σε επαρκή στοιχεία.

2) α' προκείμενη: Στη σύγχρονη Ελλάδα ο νομοταγής πολίτης είναι υποχρεωμένος να υπομένει την ανεπάρκεια του εκπαιδευτικού συστήματος

β' προκείμενη: και την αδιαφορία του κράτους για την υγεία του.

Συμπέρασμα: Στη σύγχρονη Ελλάδα ο νομοταγής πολίτης δεν έχει σχεδόν κανένα δικαίωμα.

Η γενίκευση είναι βεβαιασμένη, γιατί στηρίζεται σε δύο μόνο στοιχεία, που δεν αρκούν για να συναχθεί το συμπέρασμα.

3) «Είναι γνωστή η περίπτωση του Τζακ Άμποτ, συγγραφέα του έργου In the Belly of the Beast και δολοφόνου δύο ανθρώπων, του δεύτερου δύο εβδομάδες μετά την έξοδό του από τη φυλακή όπου είχε εγκλειστεί για τον πρώτο φόνο. Αποδεικνύεται, επομένως, ότι οι δολοφόνοι που δεν εκτελέστηκαν, μετά την καταδίκη τους επανέλαβαν το έγκλημα μέσα στη φυλακή ή έξω». Να αξιολογηθεί.

- Επαγωγικός με αίτιο – αποτέλεσμα

1) **Αίτιο**: Ο ανταγωνισμός, ο καταναλωτισμός και το κυνήγι της επιτυχίας αποτελούν τις κυρίαρχες αξίες της σύγχρονης κοινωνίας.

Αποτέλεσμα: Στις αναπτυγμένες κοινωνίες αυξάνονται διαρκώς οι εκδηλώσεις άγχους.

Η αιτιώδης σχέση είναι λογική. Άρα το συμπέρασμα είναι πιθανό (έχει αποδεικτική ισχύ)

2) **Αίτιο**: Σήμερα έσπασα έναν καθρέφτη.

Αποτέλεσμα: Θα με κυνηγάει για επτά χρόνια η ατυχία.

Η αιτιώδης σχέση έχει χρονολογικό χαρακτήρα. Άρα το συμπέρασμα δεν έχει αποδεικτική ισχύ.

3) **Αίτιο**: Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στη χώρα μας πάσχει στον τομέα της υλικοτεχνικής υποδομής. **Αποτέλεσμα**: Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στη χώρα μας δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας.

Έχουμε υπεραπλούστευση της σχέσης αίτιου – αποτελέσματος. Μια μερικότερη αιτία προβάλλεται ως η μοναδική.

4) Για να βράσει το νερό απαιτείται θερμοκρασία 100° C σε κανονικές συνθήκες ατμοσφαιρικής πίεσης.

Η αιτία είναι αναγκαία και επαρκής. Άρα το αποτέλεσμα είναι βέβαιο.

5) Ο ουρανός είναι συννεφιασμένος. Θα βρέξει.

Η αιτία είναι αναγκαία, όχι όμως επαρκής. Άρα το συμπέρασμα είναι πιθανό.

6) Ζυγίζει εκατόν τριάντα κιλά. Μπορεί να πάθει καρδιακή προσβολή.

Η αιτία είναι επαρκής, όχι όμως αναγκαία. Άρα το συμπέρασμα είναι πιθανό.

7) Τα προϊόντα μας είναι αγνά, επειδή δε χρησιμοποιούμε συντηρητικά.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΥ

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ:

1) Όπως στο Βιετνάμ, έτσι και στο Ιράκ, οι Αμερικανοί πραγματοποίησαν εισβολή για να προασπίσουν τα συμφέροντά τους και όχι με σκοπό να αποκαταστήσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Οι βασικές ομοιότητες ανάμεσα στα δυο αντικείμενα δίνουν στο συλλογισμό αποδεικτική ισχύ.

2) Τα σκυλάκια μοιάζουν με τα μικρά παιδιά. Έχουν ανάγκη από στοργή και προστασία για να ξεπεράσουν τον φόβο μπροστά στο άγνωστο.

Οι ομοιότητες ανάμεσα στα μικρά παιδιά και τα σκυλάκια δεν είναι τέτοιες ώστε να στηρίζουν το συμπέρασμα. Ο συλλογισμός δεν έχει αποδεικτική αξία.

ΠΑΡΑΠΕΙΣΤΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ: ΠΑΡΑΛΟΓΙΣΜΟΙ & ΣΟΦΙΣΜΑΤΑ: Όταν τα επιχειρήματα και τα τεκμήρια στερούνται αποδεικτικής ισχύος ή είναι άκυρα και ψευδή, είναι παραπειστικά. Τα συλλογικά αυτά σχήματα, που ονομάζονται **παραλογισμοί**, μπορούν να επηρεάσουν το δέκτη και να τον παραπλανήσουν, καθώς εξωτερικά παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες με τους έγκυρους συλλογισμούς.

π.χ. ο χρυσός είναι πολύτιμο μέταλλο, η σιωπή είναι χρυσός, άρα η σιωπή είναι πολύτιμο μέταλλο.

Οι **παραλογισμοί** μπορεί να οφείλονται σε λογικά σφάλματα ή έλλειψη γνώσεων. Όταν όμως ενέχουν την πρόθεση της εξαπάτησης του δέκτη, τότε ονομάζονται **σοφίσματα**. Το σόφισμα αποτελεί μέσο προπαγάνδας και μπορεί να εντοπιστεί σε κάθε κείμενο (π.χ. πολιτικό, διαφημιστικό, επιστημονικό κ.α.)

Π.χ. Ο Θεός μας είναι ο αληθινός. Η αλήθεια είναι ο Θεός μας.

Ο Θεός μας είναι ίδιος με τον δικό τους. Άρα ο Θεός τους δεν είναι αληθινός

25. ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Οι προτάσεις συνδέονται μεταξύ τους με:

Α. Ασύνδετο: Συνδέονται όμοιες προτάσεις -κύριες ή δευτερεύουσες του ίδιου είδους- με κόμμα, χωρίς συνδέσμους.

➤ Ένταση, συναισθηματικός χρωματισμός, ζωντάνια, παραστατικότητα, γοργός, ασθματικός ρυθμός

Β. Παρατακτική σύνδεση: Συνδέονται όμοιες προτάσεις-κύριες ή δευτερεύουσες του ίδιου είδους- με παρατακτικούς συνδέσμους.

➤ Λόγος λιτός, απλός, γοργός, κοφτός

Γ. Υποτακτική σύνδεση: Συνδέονται ανόμοιες προτάσεις με υποτακτικούς συνδέσμους.

- μία κύρια με μία δευτερεύουσα (απλή υπόταξη)
- δύο δευτερεύουσες διαφορετικού είδους (διαδοχική υπόταξη)
 - Λόγος πυκνός, σύνθετο ύφος, πειστικότητα, κάποιες φορές αδυναμία στην κατανόηση

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

Συμπλεκτικοί: και, κι, ούτε, ουδέ, μηδέ

Διαζευκτικοί: ή, είτε

Αντιθετικοί: αλλά, όμως, ωστόσο, μολαταύτα, εντούτοις

Συμπερασματικοί: λοιπόν, επομένως, άρα

Επεξηγηματικοί: δηλαδή

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

Αιτιολογικοί: γιατί, επειδή, αφού, μιας και, διότι

Χρονικοί: όταν, μόλις, έως, αφού, πριν

Υποθετικοί: αν, εάν, άμα

Ενδοιαστικοί: μη(ν), μήπως

Τελικοί: για να, να

Εναντιωματικοί: αν και, μολονότι, ενώ, και αν, και να

Συμπερασματικοί: ώστε, που

Ειδικοί: ότι, πως, που

ΑΣΚΗΣΗ

Στα παρακάτω αποσπάσματα να προσδιορίσετε τον τρόπο σύνδεσης των προτάσεων (ασύνδετο, παρατακτική, υποτακτική σύνδεση).

1. Σε μένα μιλάς ή μονολογείς;
2. Θα έρθω αύριο, για να πάρω τα χρήματα.
3. Όχι μόνο δεν καλυτέρεψε, αλλά χειροτέρεψε τον άνθρωπο η πρόοδος της επιστήμης και της τεχνικής.
4. Έχουν ληφθεί όλα τα απαραίτητα μέτρα, επομένως, δεν συντρέχει λόγος ανησυχίας.
5. Το επιχείρημα δεν έχει αποδεικτική αξία, άμα το αναλύσει κανείς περισσότερο.
6. Να ζητήσουμε τη γνώμη του λαού, δηλαδή να γίνει δημοψήφισμα.
7. Επισκεπτόμαστε ένα μουσείο και φεύγουμε από εκεί ασυγκίνητοι.
8. Τα πανεπιστήμια προάγουν την παιδεία και συμβάλλουν στην επιστημονική και κοινωνική πρόοδο.
9. Ανησυχεί, διαλογίζεται, προβληματίζεται.
10. Μια που είστε υπεύθυνος υπουργός, υποδείξτε μου τον τρόπο καταγγελίας.
11. Η ειλικρίνεια, η συνέπεια, η δικαιοσύνη, η αλληλεγγύη καθημερινά κατατεμαχίζονται, προσβάλλονται, απωθούνται από τη ζωή.
12. Αν και είχε μελετήσει, δεν τα κατάφερε στο διαγώνισμα.
13. Ένα σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο σημερινός κόσμος είναι το πρόβλημα του παρελθόντος.

14. Η αναβάθμιση της εκπαίδευσης είναι απαραίτητη, ώστε να εκπληρώσει την παιδευτική αποστολή της.
15. Οι πιο πολλοί την κατηγορούν ότι έχασε το φιλότιμο.
16. Όταν κουράζεται, καταφεύγει στη μαγεία της μουσικής.
17. Σηκώνεται και διατυπώνει με θάρρος προς κάθε κατεύθυνση τις απορίες και τις δικές του γνώμες.
18. Η πνευματική ζωή δεν είναι πια το φρούριο εκείνο όπου πολλοί κατέφευγαν, για να σώσουν τον εαυτό τους και τους άλλους.
19. Όχι μόνον αγνοεί τους συμβιβασμούς, αλλά και αδιαφορεί για τις καλόπιστες και ευγενικές παραχωρήσεις.

26. ΤΙΤΛΟΣ-ΠΛΑΓΙΟΤΙΤΛΟΣ

Η επιλογή τίτλου ενός κειμένου είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων, οι οποίοι σχετίζονται με τις επιδιώξεις του συγγραφέα, το είδος κειμένου, το κοινό στο οποίο απευθύνεται, το θέμα και το περιεχόμενό του. Ο τίτλος εξετάζεται ως προς:

Α) ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ. Εξετάζουμε, λοιπόν:

- Σε ποιον βαθμό σχετίζεται ο τίτλος με το περιεχόμενο του κειμένου;
- Συμπυκνώνει ο τίτλος το συνολικό περιεχόμενο του κειμένου ή μόνο ένα μέρος του;
- Πόσο εύστοχα αποδίδει ο τίτλος το περιεχόμενο του κειμένου;

Β) ΤΗΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ. Στην περίπτωση αυτή, εξετάζουμε την επίδραση που ασκεί στον αναγνώστη η επιλογή του τίτλου:

- Κεντρίζει ή όχι ο τίτλος την περιέργεια και το ενδιαφέρον του αναγνώστη και πώς; (π.χ. πρωτοτυπία, σημεία στίξης, μεταφορά, ερώτηση, επιγραμματικός κλπ.)
- Προωθεί ή όχι ο τίτλος τη στόχευση του συντάκτη;
- Ανταποκρίνεται υφολογικά ο τίτλος στον τύπο του κειμένου (δοκίμιο ή άρθρο) και στο κοινό που απευθύνεται;

❖ ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΓΙΟΤΙΤΛΟΥ

- Όχι μακροσκελής
- Χωρίς λεπτομέρειες και πολλούς προσδιορισμούς (Λιτός)
- Επιγραμματική διατύπωση (πυκνός)
- Ελλειπτικός (καλύτερα αρνηματικός)

ΣΗΜ. Εκτός από την αξιολόγηση, μπορεί να ζητηθεί να δώσετε έναν τίτλο με βάση κάποια κριτήρια (π.χ. μεταφορικός, ειρωνικός κλπ.)

27. ΥΦΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Στον χαρακτηρισμό του ύφους/τόνου ενός κειμένου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα εξής:

- ◆ ΚΕΙΜΕΝΙΚΟ ΕΙΔΟΣ
- ◆ ΠΡΟΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΚΤΗ
- ◆ ΔΕΚΤΗΣ
- ◆ ΚΟΙΝΟ

Το ύφος ενός κειμένου μπορεί να αξιολογηθεί ως :

- πυκνό-μεστό σύνθετο-στομφώδες-εξεζητημένο
- επιστημονικό-τυπικό-επίσημο-υψηλό
- γλαφυρό-λυρικό-διδακτικό-προτρεπτικό
- απλό-φυσικό-λιτό- χαλαρό-οικείο-παραστατικό
- σαρκαστικό-ειρωνικό-καυστικό-σκωπτικό-δηκτικό
- χιουμοριστικό-περιπαικτικό
- εξομολογητικό-προσωπικό
- ακαλαίσθητο-ανεπιτήδευτο
- αλληγορικό-στοχαστικό

ΥΦΟΣ	ΠΩΣ ΕΠΙΤΥΓΧΑΝΕΤΑΙ
ΛΙΤΟ	Έλλειψη περίτεχνων εκφραστικών σχημάτων και περίπλοκης σύνταξης, παρατακτική σύνδεση ή ασύνδετο σχήμα.
ΟΙΚΕΙΟ	Χρήση καθημερινού λεξιλογίου, α' και β' πρόσωπο, παρατακτική σύνδεση, ασύνδετο.
ΖΩΝΤΑΝΟ	Παραδείγματα, διάλογος, ευθύς λόγος, ρητορικές ερωτήσεις, μεταφορές, εικόνες, παρομοιώσεις, ενεργητική σύνταξη.
ΛΥΡΙΚΟ	Ποιητική λειτουργία της γλώσσας, συνυποδηλωτική, επίκληση στο συναίσθημα.
ΕΞΕΖΗΤΗΜΕΝΟ ΕΠΙΤΗΔΕΥΜΕΝΟ	Βαρύγδουπες λέξεις, ρητορισμός, υποτακτικός λόγος, λεκτικός πληθωρισμός
ΣΑΦΕΣ-ΚΑΘΑΡΟ	Ακρίβεια, σαφήνεια, πλούτος λεξιλογίου
ΕΠΙΣΗΜΟ	Σπάνιες λέξεις, ειδική ορολογία, γ' πρόσωπο, παθητική σύνταξη, επίκληση στη λογική
ΧΑΛΑΡΟ	Λίγες σκέψεις, συνειρμοί, επαναλήψεις
ΠΥΚΝΟ	Μέγιστη οικονομία λέξεων
ΦΡΟΝΤΙΣΜΕΝΟ	Οργάνωση σε ενότητες, προσεκτική χρήση διαρθρωτικών λέξεων, έλλειψη πλατειασμών, παρεκβάσεων
ΧΙΟΥΜΟΡΙΣΤΙΚΟ- ΠΑΙΓΝΙΩΔΕΣ- ΣΑΡΚΑΣΤΙΚΟ	Έντονη χρήση ειρωνείας
ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΤΙΚΟ	Παρελθοντικοί χρόνοι, α' πρόσωπο
ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟ- ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ	Παρότρυνση, νουθεσία, β' πρόσωπο

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος στο ακόλουθο απόσπασμα από κείμενο :

α] απλό β] περίτεχνο γ] επίσημο; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορά σε συγκεκριμένες εκφραστικές επιλογές.

Κοινότατος, βέβαια, ο τόπος πως η εργασία μπορεί να είναι χαρά, όταν ασχολείσαι με αυτό που αγαπάς και ξέρεις, μ' αυτό που ταιριάζει στην κλίση σου και στο «μεράκι» σου, μ' αυτό όπου έχεις «μυηθεί» και που άρχισες να το κατακτάς. Αλλά τι χαρά μπορεί να νιώσει ένας φιλόλογος, ένας μαθηματικός, ένας γεωπόνος, που αναγκάζεται να κάνει το γκαρσόνι ή το νυχτοφύλακα για τον επιούσιο; Και τι θα προσφέρει στο περιβόητο «κοινωνικό σύνολο», κάνοντας εργασία που αγνοεί και που μισεί, και μην κάνοντας την εργασία που γνωρίζει και λαχταρά; Μετρήθηκε τάχα πόση είναι αυτού του είδους η σπατάλη εργατικού δυναμικού αλλά και το «διαφεύγον κέρδος» από τη μη αξιοποίηση γνώσεων και σπουδαστικού χρόνου;

2. Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος στο ακόλουθο απόσπασμα από κείμενο :

α] επιστημονικό β] γλαφυρό γ] ειρωνικό;

Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορά σε συγκεκριμένες εκφραστικές επιλογές.

Το ίδιο έγινε με όλα τα γεγονότα, τα πρόσωπα και τα πράγματα που άγγισε με το μαγικό ραβδί της η Μεγάλη Τέχνη. Ας ξαναθυμηθούμε κείνο το παλιό παραμύθι που μας έλεγε η γιαγιά, για την πολιτεία που μια κατάρη τη μαρμάρωσε. Εκεί, λέει, όλα τα 'χε σκεπάσει η σιωπή της ακινησίας. Τ' αηδόνια ασάλευτα, βουβά πάνω στα ακίνητα κλαδιά. Τα δάση πετρωμένα. Κανένα αγέρι. Μήτε ένα θρόισμα. Οι βρύσες στερεμένες, και μπροστά στις στεγνές γούρνες μαρμαρωμένες και οι κοπέλες, με τις στάμνες στο χέρι, αδειανές. Έτσι, παντού. Οι άνθρωποι και τα ζωντανά, πετρωμένα αγάλματα. Τα μάτια τους αδειανά από βλέμμα και το στόμα τους από φωνή. Τα κύματα στη θάλασσα μαρμάρωσαν κι αυτά. Και κάποια μέρα, να και περνά η Πεντάμορφη, η μικρή μάγισσα. Περνά μέσα στη νεκρή πολιτεία, χαμογελά με καλοσύνη, και τ' αγγίζει όλα με το τριανταφυλλί ραβδάκι της. Τις πέτρες, τις πόρτες, τους ανθρώπους, τα δέντρα και τα νερά. Και τότε γίνεται το θάμα. Ένας άνεμος ζωής φυσά πάνω στη μαρμαρωμένη χώρα.

3. Να αναγνωρίσετε τρία γνωρίσματα του επιστημονικού ύφους στο ακόλουθο απόσπασμα:

Η ψυχική τυραννία του μελλοθάνατου είναι ίσως το πιο σοβαρό επιχείρημα για την κατάργηση της θανατικής ποινής. Πραγματικά ο καταδικασμένος σε θάνατο έχει το μοναδικό «προνόμιο» να γνωρίζει τη βεβαιότητα του επικείμενου θανάτου του, που τον τοποθετεί έξω από τα όρια της ανθρώπινης υπάρξεως. Η υπαρξιακή-οριακή κατάσταση του μελλοθάνατου δεν είναι αντίθετη με το Σύνταγμα, αφού δεν έχει καμιά σχέση με την απαγορευόμενη σ' αυτό προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ούτε όμως και αποτελεί μοναδική περίπτωση αυτή του θανατοποινίτη. Σε παρόμοια κατάσταση, βρίσκονται άνθρωποι που ξεκινούν για μια «αποστολή θανάτου», καθώς και ανίατα άρρωστοι που γνωρίζουν το βέβαιο επικείμενο θάνατο τους. Η απίθανη παρέκκλιση από την πρόβλεψη δεν λείπει σαν αφηρημένη δυνατότητα σε καμιά από τις παρόμοιες περιπτώσεις πορείας προς το θάνατο.

4. Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος του ακόλουθου κειμένου ως προς την ψυχική διάθεση του συγγραφέα και γιατί ;

Ο Ντούσσελ, ο γιατρός που μοιράστηκε μαζί μου την καμαρούλα, έχει να μας πει ένα σωρό πράγματα για τον έξω κόσμο, τώρα πια που πάψαμε ν' ανήκουμε σ' αυτόν. Οι ιστορίες του είναι θλιβερές. Πολλοί φίλοι εξαφανίστηκαν. Η τύχη τους μας τρομάζει. Κάθε βραδιά χτενίζουν την πόλη τα στρατιωτικά αυτοκίνητα με τους πράσινους μουςαμάδες. Οι Γερμανοί χτυπούν όλες τις πόρτες και ψάχνουν για Εβραίους. Αν βρουν Εβραίους, φορτώνουν στα καμιόνια ολόκληρη την οικογένεια. Όσοι δεν κρύβονται υπογράφουν την καταδίκη τους. Οι Γερμανοί το κάνουν αυτό συστηματικά με τη λίστα στο χέρι, χτυπώντας εκείνη την πόρτα που θα βρουν να τους περιμένει πλούσια λεία. Άλλοτε πάλι, οι δυστυχημένοι πληρώνουν λύτρα για κάθε κεφάλι. Το πράγμα είναι τραγικό. Το βράδυ βλέπω να περνάνε συχνά αυτές οι λιτανείες των ασθενών με τα παιδιά τους να κλαίνε, να σέρνονται κάτω απ' τις διαταγές μερικών κτηνανθρώπων, που τους χτυπούν με το μαστίγιο και τους βασανίζουν, ώσπου να πέσουν κάτω. Δε λυπούνται κανένα, ούτε τους γέρους, ούτε τα μωρά, ούτε τις έγκυες γυναίκες, ούτε τους αρρώστους. Όλοι είναι κατάλληλοι για το ταξίδι προς το θάνατο.

5. Το ύφος του ακόλουθου κειμένου έχει στοιχεία του προφορικού λόγου. Να εντοπίσετε τρία στοιχεία του κειμένου που το επιβεβαιώνουν.

Από το καρτέρι στην πλατεία Ομονοίας ως το καραούλι στις αίθουσες των δικαστηρίων και τατυχερά τηλέφωνα που λαμβάνει κάθε εκπομπή βρίσκεται ο «αυριανός» καλεσμένος των καθημερινών ανθρωποκεντρικών εκπομπών. Δημοσιογράφοι κάποιων «ριάλιτι σόου» στέκονται σε διάφορες πιάτσες των Αθηνών περιμένοντας την ξεχωριστή περίεργη φάτσα με την περίεργη ερωτική ιστορία, η παρουσίαση της οποίας θα ανεβάσει στα ουράνια τους αριθμούς τηλεθέασης της εκπομπής. Ελοιπόν όλοι αυτοί οι πρωταγωνιστές καταφεύγουν στην τηλεόραση γιατί έτσι λύνονται πάρα πολλές φορές τα προβλήματά τους ή τουλάχιστον επισπεύδονται λύσεις. Μου φαίνεται πως η τηλεόραση έχει υποκαταστήσει τις κρατικές αρχές.

6. Οι ακόλουθες φράσεις χαρακτηρίζουν ένα επίσημο ύφος λόγου. Να αποδώσετε τις τονισμένες λέξεις με ύφος ανεπίσημο και οικείο.

Επίσημο ύφος	Ανεπίσημο ύφος	Επίσημο ύφος	Ανεπίσημο ύφος
1. να καταιστέι ο άνθρωπος ανθρώπινος		6. αένοια κίνηση	
2. να υπερβεί την κρίση		7. θιασώτης της ελευθερίας	
3. να αποποιηθεί τον ατομικισμό		8. μετέρχομαι αθέμιτα μέσα	
4. είναι επιταγή των καιρών		9. ευτελής ποσό	
5. αδέκατος κριτής		10. παμή συμπεριφορά	

7. Οι ακόλουθες λέξεις χαρακτηρίζουν ένα επίσημο ύφος λόγου. Να τις αποδώσετε με ύφος πιο ανεπίσημο

Επίσημο ύφος	Ανεπίσημο ύφος	Επίσημο ύφος	Ανεπίσημο ύφος
1. ακατάβλητος		2. απελέσφορος	
3. υπερφίλιος		4. υποθάλτω	
5. αόπημα		6. φειδώ	
7. λυσιτελής		8. όνειδος	
9. κατατρύχω		10. περιστέλλω	
11. αδρομερής		12. όλεθρος	
13. συναίνεση		14. μέμφομαι	
15. σπαράμιλλος		16. έτομαι	
17. επιδίδομαι		18. ελλοχεύει	
19. έρεισμα		20. ενδοπικός	

8. Να χαρακτηρίσετε το ύφος του λόγου στα παρακάτω αποσπάσματα, σημειώνοντας τα αντίστοιχα χωρία που τεκμηριώνουν την απάντησή σας.

α) Η αδυναμία μου να δοθώ ολόκληρος σε πράγματα που δε μ' αγγίζουν κατάκαρδα, το μίσος μου για κάθε δεσμό. Κάθε πράγμα επιβεβλημένο μου φαίνονταν αποτρόπαιο, έστω κι αν μου ήταν πριν ελκυστικό. Συνήθισα να σκέπτομαι όχι αυτό που έκανα αλλά αυτό που αγαπούσα. Έπειτα οι αντιδράσεις μου, για να είμαι «σοβαρός», προσπάθεια να διώχνω αγαπημένες σκέψεις ή τουλάχιστον εκείνες που μου ήταν ευχάριστες.

Γ. Σεφέρης, *Μέρες Α'*, εκδ. Ικαρος

Ύφος	Απολογία - χωρία

β) «Αχ! τι ωραία που ζούσαν άλλοτε οι άνθρωποι στις πρωτόγονες κοινωνίες τους, χωρίς το τηλέφωνο, το ραδιόφωνο, το αυτοκίνητο, το αεροπλάνο...». Δεν πρέπει, νομίζω, να παίρνουμε στα σοβαρά αυτό τον ψευτορομαντισμό της υποκριτικής νοσταλγίας του παρελθόντος.

Ευ. Π. Παπανούτσος, «*Η τεχνική πρόοδος*», στο: *Πρακτική Φιλοσοφία*, εκδ. Δωδώνη

Υφος	Αιτιολόγηση-χωρία

γ)Σου γράφω ξανά, γλυκιά μου καρδιά, γιατί είμαι μόνος... Μια απουσία για λίγο είναι καλή, γιατί με τη συνεχή παρουσία όλα τα πράγματα φαίνονται πολύ όμοια για να τα ξεχωρίσει κανείς. Έτσι γίνεται και με την αγάπη μου. Ακόμη κι αν μου ξεφύγεις για λίγο, ξέρω αμέσως ότι αυτός ο χρόνος ήταν χρήσιμος για να μεγαλώσει η αγάπη μου, όπως συμβαίνει στα φυτά με τον ήλιο και τη βροχή.

Κ. Μαρξ - Φρ. Ένγκελς, *Για την αγάπη, τη φιλία, την αλληλεγγύη*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, διασκευή

Υφος	Αιτιολόγηση-χωρία

δ)«Εγώ να 'ούμε, ξέρ' τε τι λέω; Πως να 'χεις πλάι σου κάποιον να σε ξενοχιάζει κάθε τρεις και λίγο, σου τη δίνει, αδελφάκι μου. Να διαμαρτυρηθείς, δε λέω. Αλλά να πα να κάτσεις ύστερα με την ουρά στα σκέλια, εγώ να 'ούμε, αυτό δεν το πιάνω. Εγώ να 'ούμ' αυτού που θα μου πάταγε τα πόδια, θα του 'χα τραβήξει μια σφαλιάρα να ούμ. Ρεϊμόν Κενό, *Ασκήσεις ύφους*, εκδ. Ύψιλον

Υφος	Αιτιολόγηση-χωρία

ε)Έκθεση! Και μόνο που ακούς τη λέξη σε πιάνει μια ανατριχίλα. Μάλλον, σου θυμίζει τίτλο ψυχρού θρίλερ. Και σαν να μην έφτανε αυτό, ο' αυτό το θρίλερ έχεις και έναν απ' τους δευτερεύοντες ρόλους, του θύματος δηλαδή. Και μην μου πεις πως δεν αισθάνεσαι θύμα, όταν γράφεις έκθεση για το σχολείο. Σκέψου μόνο τη μέρα που γράφετε διαγώνισμα στην έκθεση. Από το πρωί ο καθένας κάνει τις δικές του προβλέψεις για το θέμα που θα πέσει. Είναι όπως όταν το θύμα αναρωτιέται με τι όπλο θα το σκοτώσει ο δολοφόνος. Αφού θα πεθάνεις που θα πεθάνεις, τι κουράζεις το μυαλό σου με πιθανές προβλέψεις; Η σκηνή του εγκλήματος είναι αυτή που παρουσιάζει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Όταν δηλαδή ο δολοφόνος, ο φιλόλογος στην περίπτωση μας, φτάνει στον τόπο του εγκλήματος: την τάξη. Μοιράζει τα θέματα και τότε αρχίζουμε να κλαίμε...

Απόσπασμα από κείμενο μαθητή, από το διαδίκτυο

Υφος	Αιτιολόγηση-χωρία

στ)Επί τη αφίξει σας εις την πόλιν μας, διά την επί τόπου εξέτασιν των θεμάτων μας, έχομεν την τιμήν να θέσωμεν υπ' όψιν υμών τα κάτωθι δεδομένα: [...] Κατά τα ανωτέρω δέον να θεωρηθεί αναγκαία η μεταβολή του προσανατολισμού της οικονομίας του Ρεθύμνου βασικώς προς την μάλλον αισιόδοξον προοπτικήν της Τουριστικής Αναπτύξεως. Υπό το πρίσμα των ως άνω δεδομένων υποβάλλωμεν υμίν .το παρόν Υπόμνημα, ίνα μελετήσετε ταύτα επί τόπου και δώσητε λύσεις.

Υφος	Αιτιολόγηση-χωρία

ζ)Όταν αγαπάς κάποιον, πρέπει να θέλεις να είναι όλα τα πράγματα που μπορεί να είναι και να τον ενθαρρύνεις όσο γίνεται περισσότερο προς την κατεύθυνση αυτή. Κάθε φορά που κάνει κάτι εποικοδομητικό για την εξέλιξή του ή που μαθαίνει κάτι εποικοδομητικό για την ανθρώπινη ολοκλήρωσή του, πρέπει να χαίρεσαι και να το γιορτάζεις. Η εξέλιξή σας δε σας χωρίζει, αντίθετα ο καθένας αναπτύσσεται δίπλα στον άλλο, χέρι με χέρι, αντί να συγχωνεύεται ο ένας μέσα στον άλλο. Είσαι ένα άτομο μοναδικό, δεν είναι δυνατόν να συγχωνευτείς με κανέναν άλλο.

Υφος	Αιτιολόγηση-χωρία

Λεό Μπουσκάλια, *Να ζεις, ν' αγαπάς και να μαθαίνεις*, εκδ. Γλάρος

η) Ανηφόριζα έφηβος το μεσημεράκι μετά το σχολείο για το σπίτι μου. Άνοιξη, Λουλούδια, μελίσσια και ραδιόφωνα. Ο ραδιοφωνικός σταθμός της Κέρκυρας εξέπεμπε συνέχεια εκείνα τα όμορφα έντεχνα λαϊκά. [...] Περπατούσα ανέμελα, με τα βιβλία ανά χείρας, χύμα, όπως ήταν τότε η μόδα. Αχ να περπατούσα πάλι έτσι, αλλά όμως να ήξερα τι ζούσα, όπως το ζω τώρα ως ανάμνηση.

Αυτοβιογραφικό κείμενο του Σωτήρη Δημητρίου, επιμέλεια: Μισέλ Φάις

Υφος	Αιτιολόγηση-χωρία

θ) Μην επιτρέψετε να σας εξανδραποδίσουν. Διατηρήστε, μέσα στους ζοφερούς και άρρωστους καιρούς, άγρυπνη και ανυπότακτη τη σκέψη σας, περιφρουρήστε την άγια υγεία και ρωμαλεότητα της ψυχής σας κρατήστε στητό και αγέρωχο το ωραίο ανάστημά σας.

Αριστ. Μάνεσης «Να μείνουμε όρθιοι, αλύγιστοι», απόσπασμα από το τελευταίο μάθημα στους φοιτητές του, πριν συλληφθεί από τη δικτατορία (από τον ημερήσιο Τύπο)

Υφος	Αιτιολόγηση-χωρία

ι) Γίνεται λοιπόν σαφές ότι η έννοια της ιστορίας ως εμπρόθετης «κατασκευής» του ιστορικού δεν είναι νέα. Ο Trevelyan, όπως άλλωστε και ο αφηγηματικός Ranke, θεωρούσαν ότι σημαντικός γίνεται ένας ιστορικός όχι απλώς ή κυρίως διότι παραθέτει πληθώρα «στοιχείων» προκειμένου να τεκμηριώσει τις απόψεις του, αλλά χάρη σε συνθετικές αφηγηματικές αρετές και την ιστορική/ποιητική του φαντασία. Ασφαλώς ο ιστορικός οφείλει να βασίζεται σε πρωτογενείς πηγές. Όμως η ιστορία σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί απλή αντανάκλασή τους αποτελεί δημιουργήμα του ιστορικού.

Σεραφείμ Σεφεριάδης Στις διαδρομές της Ιστοριογραφίας εκδ. Θεμέλιο

Υφος	Αιτιολόγηση-χωρία

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΘΕΜΑ Δ': ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

1.Αξιοποιώντας δημιουργικά τις πληροφορίες (π.χ. επιχειρήματα, ιδέες, εκφράσεις κ.ά.) από το κείμενο ή τα κείμενα αναφοράς με την ιδιότητά σας ως μαθητές/μαθήτριες να αναπτύξετε τις απόψεις σας σχετικά Το κείμενό σας να έχει τη μορφή **άρθρου** το οποίο θα δημοσιευτεί στο περιοδικό του σχολείου σας (γύρω στις 350 λέξεις).

2.Ο αρθρογράφος υποστηρίζει τη θέση ότι Εσείς συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τη θέση αυτή; Να υποστηρίξετε τη γνώμη σας σε ένα κείμενο 350 λέξεων, το οποίο θα έχει τη μορφή **διαδικτυακής επιστολής** προς αυτόν.

3.Στο κείμενο παρουσιάζονται κάποια προβλήματα που έχει το σύγχρονο σχολείο. Ποιο από τα προβλήματα αυτά θεωρείτε ως το πιο σημαντικό; Να εξηγήσετε την άποψή σας και να προτείνετε τεκμηριωμένα κάποιους ενδεικτικούς τρόπους επίλυσής του αξιοποιώντας τη δική σας μαθητική εμπειρία. Το κείμενό σας να έχει τη μορφή και το ύφος της **ομιλίας** σε μια εκδήλωση στο σχολείο σας (γύρω στις 350 λέξεις).

4.Λαμβάνοντας υπόψη τη θέση του αρθρογράφου στο κείμενο αναφοράς Ι, καλείστε να τοποθετηθείτε στο εξής ερώτημα: Θεωρείτε ότι...

Είδος κειμένου: **Άρθρο**

Πομπός: Μαθητής/Μαθήτρια

Μέσο: Εφημερίδα πανελλαδικής κυκλοφορίας Αποδέκτης: Ευρύ αναγνωστικό κοινό
Όριο λέξεων: 350 λέξεις

5.Ποια η γνώμη σου σχετικά με την άποψη που διατυπώνεται από πολλούς σήμερα ότι ο άνθρωπος είναι όσο ποτέ άλλοτε ελεύθερος να αποφασίζει και να επιλέγει στη ζωή του όσα ο ίδιος επιθυμεί;

Είδος κειμένου: **Επιχειρηματολογικό**

Περίσταση επικοινωνίας: Αγώνας επιχειρηματολογίας Ιδιότητα: Μαθητής/-ήτρια

6.Υπόθεσε ότι συμμετέχεις σε συζήτηση σε γνωστή σελίδα κοινωνικής δικτύωσης με θέμα την κοινωνική συμπεριφορά των ανθρώπων. Να εκθέσεις σε 300-400 λέξεις την προσωπική σου γνώμη σχετικά με το αν η ευγένεια είναι έμφυτη ή επίκτητη ιδιότητα. Για την οργάνωση του κειμένου σου μπορείς να αξιοποιήσεις στοιχεία από τα κείμενα αναφοράς.

ΑΛΛΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΓΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ: ανοιχτή επιστολή (και απλή επιστολή) - κείμενο σε ιστολόγιο (blog) - δοκίμιο

ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΓΛΩΣΣΑΣ (4-5 κείμενα από κάθε άξονα)

1. Άμεσο κοινωνικό περιβάλλον (οικογένεια, σχολείο, παρέες –κοινωνικές ομάδες)
2. Ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον σε τοπικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο (κοινωνικοί θεσμοί, αγορά εργασίας, θεσμοί εξουσίας, αξίες)
3. Φυσικό περιβάλλον
4. Ψηφιακό περιβάλλον
5. Ταυτότητες (κοινωνικές, εθνικές, πολιτισμικές)

20 ΓΕΛ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Β. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

«Η παρακμή της λογοτεχνίας είναι σημάδι της παρακμής ενός έθνους»

Βόλφγκανγκ Γκαίτε, 1749-1832, Γερμανός ποιητής & φιλόσοφος

20 ΓΕΛ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

1. ΑΦΗΓΗΣΗ

✓ Αφηγηματικοί τρόποι

αφήγηση, περιγραφή, διάλογος, εσωτερικός μονόλογος, ελεύθερος πλάγιος λόγος, αφηγηματικό σχόλιο (παρεμβολή σχολίων του αφηγητή)

✓ Αφηγηματικές τεχνικές

1. Αφηγητής σε σχέση με την ιστορία που αφηγείται

- αυτοδιηγητικός (πρωταγωνιστής)
- ομοδιηγητικός (συμμετέχει στην ιστορία)
- ετεροδιηγητικός (αφηγείται την ιστορία κάποιου άλλου)

2. Αφηγηματικό επίπεδο

- εξωδιηγητικό (αφήγηση γεγονότων εξωτερικών σε σχέση με το κείμενο, πρόλογοι, εισαγωγικές αφηγήσεις)
- ενδοδιηγητικό (αφήγηση γεγονότων που ανήκουν στην κύρια ιστορία)
- μεταδιηγητικό (εγκιβωτισμός, δευτερεύουσα αφήγηση που εγκιβωτίζεται στην κύρια)

3. Σειρά των γεγονότων

- Ευθύγραμμη ή γραμμική αφήγηση
- Αναχρονίες

α) αναδρομή ή ανάληψη (αναδρομή στο παρελθόν)

β) προδρομική αφήγηση ή πρόληψη (παρεμβολή γεγονότων που θα συμβούν στο μέλλον)

- Άλλοι τρόποι παραβίασης της ομαλής χρονικής σειράς

α) In medias res (= στο μέσο των πραγμάτων)

β) εγκιβωτισμός

γ) παρέκβαση ή εμβόλιμη αφήγηση (προσωρινή διακοπή και αναφορά σε κάποιο θέμα που δε σχετίζεται με την ιστορία)

δ) προϊδεασμός – προσημάνση (προετοιμασία του αναγνώστη για το τι πρόκειται να ακολουθήσει)

ε) προοικονομία (ένα μελλοντικό γεγονός του μύθου προετοιμάζεται κατάλληλα, για να το δεχθεί ο αναγνώστης ως κάτι το απόλυτα λογικό και φυσικό)

4. Διάρκεια

- $XI = XA$ (διάλογος, ο χρόνος της ιστορίας ταυτίζεται με το χρόνο αφήγησης)
- επιτάχυνση $XI > XA$

α) έλλειψη ή αφηγηματικό κενό (ο αφηγητής παραλείπει γεγονότα που εννοούνται εύκολα ή δε συμβάλλουν στην πλοκή)

β) περίληψη

γ) παράλειψη (κάποια γεγονότα δεν αναφέρονται καθόλου, επειδή δε σχετίζονται με την ιστορία)

- επιβράδυνση $XI < XA$

α) παύση (με την περιγραφή συνήθως αναστέλλεται η ροή του χρόνου)

β) επιμήκυνση (αφηγηματικό σχόλιο)

5. Η συχνότητα εμφάνισης ενός γεγονότος

- μοναδική αφήγηση (αφήγηση γεγονότος που έγινε μία φορά)
- επαναληπτική αφήγηση (ένα γεγονός αναφέρεται πολλές φορές, συνήθως μέσα από διαφορετικές οπτικές γωνίες)
- θαμιστική αφήγηση (ένα γεγονός που συνέβη πολλές φορές αναφέρεται μία φορά)

6. Αφήγηση με βάση την εστίαση

- μηδενική εστίαση ή χωρίς εστίαση (παντογνώστης αφηγητής ή αφηγητής – θεός)
- εσωτερική εστίαση (ο αφηγητής γνωρίζει όσα και τα πρόσωπα)
- εξωτερική εστίαση (ο αφηγητής γνωρίζει λιγότερα από τα πρόσωπα)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

α) Ποιοι αφηγηματικοί τρόποι χρησιμοποιούνται σε καθένα από τα παρακάτω παραδείγματα;

1. «Αυτή δέν θ' ἀργήσῃ, ἔλεγα μέσα μου· τώρα θά κολυπήσῃ, θά ντυθῇ καί θά φύγῃ...Θά τραβήξῃ αὐτή τό μονοπάτι τῆς κ' ἐγώ τόν κρημνό μου!...»

Α. Παπαδιαμάντης, Ὀνειρο στο κύμα

α) Αφηγηματικό σχόλιο β) Εσωτερικός μονόλογος γ) Ελεύθερος πλάγιος λόγος

2. [...] Τα καστανά μάτια του έπεφταν εδώ κι εκεί ράθυμα, αφαιρεμένα, του αφαιρεμένου νου, του πλανημένου στα υπερκόσμια πιστές εικόνες. Τα μαλλιά του κεφαλιού και τα ψαρά γένεια• η έκφρασις του προσώπου και του σώματος η στάσις και των χεριών τα κινήματα• τα φορέματά του αυτά, τα ξεσχισμένα και ιδιότροπα, ερχόνταν κι επρόσθεταν το προφητικό τους μεγαλείο στη μυστηριώδη και ακατανόητη δύναμη των λόγων του. Δεν ήταν ο εξευτελισμένος ζητιάνος, ο ψειρής και λιμασμένος, που με κλαψάρικη φωνή ζητεί τα ξεροκόμματα και τ' αποφάγια των φτωχών.[...]

«Ο Ζητιάνος», Ανδρέας Καρκαβίτσας

α) Περιγραφή β) Εσωτερικός μονόλογος γ) Ελεύθερος πλάγιος λόγος

3. Ἄλλην ἀδελφήν δέν εἶχομεν παρά μόνον τήν Ἀννιώ. Ἦτον ἡ χαϊδευμένη τῆς μικρᾶς ἡμῶν οἰκογενείας καί τήν ἠγαπῶμεν ὅλοι. Ἄλλ' ἀπ' ὅλους περισσότερον τήν ἠγάπα ἡ μήτηρ μας. Εἰς τήν τράπεζαν τήν ἐκάθιζε πάντοτε πλησίον τῆς καί ἀπό ὅ,τι εἶχομεν ἔδιδε τό καλύτερον εἰς ἐκείνην. Καί ἐνῶ ἡμᾶς μᾶς ἐνέδουε χρησιμοποιοῦσα τά φορέματα τοῦ μακαρίτου πατρός μας, διά τήν Ἀννιώ ἠγόραζε συνήθως νέα.

Γ. Βιζυηνός, Το αμάρτημα της μητρός μου

α) Αφήγηση σε α' πρόσωπο β) Εσωτερικός μονόλογος γ) Ελεύθερος πλάγιος λόγος

4. Με την ευκή του Θεού και με την ευκή μου..., μουρμούρισε και με κοίταξε με καμάρι.

Ν. Καζαντζάκης, Αναφορά στον Γκρέκο

α) Αφηγηματικό σχόλιο β) Εσωτερικός μονόλογος γ) Διήγηση

5. «Οι λόγοι οὔτοι, και ο τρόπος με τον οποίον τους επρόφερον, ενέβαλον την καρδίαν μου εις μεγάλην ταραχήν. Τι είχε να μ' εμπιστευθῇ ἡ μήτηρ μου χωριστά ἀπό τους ἀδελφούς μου; Ὅλας τας κατά την ἀπουσίαν μου δυστυχίας τῆς μοι τας εἶχεν ἀφηγηθῇ. Ὅλον τον προτοῦ τῆς βίον τον ἐγνώριζον ὡσάν παραμῦθι. Τί ἦτο λοιπόν αὐτό που μας ἀπέκρυπτε μέχρι τούδε; πού δεν ἐτόλμησε να φανερώσῃ εις κανένα πλὴν του Θεοῦ και του πνευματικοῦ τῆς;»

Γ. Βιζυηνός, Το αμάρτημα της μητρός μου

α) Περιγραφή β) Εσωτερικός μονόλογος γ) Ελεύθερος πλάγιος λόγος

6. – Εἶσαι μόρτης, πρόσθεσε ἡ μικρὴ κοιτάζοντάς τον λίγο λοξά. Ὁ Αλέκος πήρε ὕφος κι ἔκανε τὴ σύσταση: – Ὁ φίλος μου Λοῖζος Τραβεζάνος. – Πώς; – Λοῖζος Τραβεζάνος, εἶπε κι ὁ ἴδιος, ἢ, ἀν προτιμάτε, ματμαζέλ, με λένε... μόρτης. – Λοῖζο Τραβεζάνο;, ψιθύρισε κι ἐκείνη. – Εμένα με λένε Αλέξανδρο Κορδάτο. Θὰ 'χεις ἀκουστά βέβαια τ' ὄνομά μου. – Α, ναι..., ἔκανε λίγο ἀφηρημένη.

Κ. Πολίτης, Eroica

α) Διάλογος β) Εσωτερικός μονόλογος γ) Διήγηση

7. Δέν ξαναφάνηκε ἡ μαυροφορεμένη ἐκείνη γυναίκα, πού ἐρχόταν στό κατώφλι μας κάθε χρονιά, τήν ἐποχὴ πού γίνονται τά μοῦρα, ζητώντας μέ εὐγένεια νά τῆς δώσουμε λίγο νερό ἀπ' τό πηγάδι τῆς αὐλῆς. Ἔμοιαζε πολὺ κουρασμένη, διατηροῦσε ὅμως πάνω τῆς ἵχνη μιᾶς μεγάλης ἀρχοντικῆς ὁμορφιάς.

Γ. Ιωάννου, Στου Κεμάλ το σπίτι

α) Αφήγηση σε α' πρόσωπο β) Διήγηση γ) Εσωτερικός μονόλογος

8. – Ποῦ εἶνε τό; νὰ τό ἰδῶ· ἐρώτησεν ἀνυπόμονη. – Μὰ εἶνε ἀκριβό! εἶπεν ὁ Τζιριτόκωστας τονίζοντας τὴ λέξη. – Ἀκριβό-φτηνό ἐγώ τό θέλω! ἀπάντησε μ' ἐπιμονή ἡ Κρουστάλλω. Καί τό βρακί μου δίνω γιὰ ν' ἀποκτήσω σερνικό παιδί.

*Α. Καρκαβίτσας, Ο ζητιάνος **

α) Διάλογος και αφηγηματικό σχόλιο β) Διάλογος και διήγηση γ) Διάλογος και εσωτερικός μονόλογος

9. Γεννήθηκε στην Κυνουρία, στο χωριό Καράτουλα. Ήταν της κλάσεως του 1949. Το φθινόπωρο του '20, με ένα χρόνο καθυστέρηση, τον κάλεσαν στον στρατό να γυμναστεί. Παρουσιάστηκε στο Ναύπλιο, αμέσως μετά τις εκλογές του Νοεμβρίου —τις εκλογές που έχασε ο Βενιζέλος—, στα εμπόδια του 8ου πεζικού συντάγματος. Σ' αυτά τον κράτησαν τρεις μήνες, τον έκαναν πυροβολητή και ύστερα μέσω Πειραιώς, τον έστειλαν να πολεμήσει στη Μικρά Ασία. Εκεί, από τον Μάρτιο του '21 ως τον Ιούλιο, έλαβε μέρος σε όλες τις επιχειρήσεις προς Εσκή Σεχίρ και διακρίθηκε.

Θ. Βαλτινός, Ο Παναγιώτης

α) Εσωτερικός Μονόλογος

β) Αφήγηση σε γ' πρόσωπο

γ) Αφηγηματικό σχόλιο

β) Να εντοπίσετε τον τύπο του αφηγητή ως προς τη συμμετοχή του στην ιστορία (ομοδιηγητικός-αυτοδιηγητικός, ετεροδιηγητικός)

1. Την πέρασε την ζωή του κι ο γέρος ο Ανέστης στη ξενιτιά, ζωή παραδαρμένη, караβοτσακισμένη ζωή. Όχι δα και πως τη μάδησε την ψυχή του η φτώχεια, που μάλαμα έπιανε και κάρβουνο γινότανε. Από τέτοιους πόνους η ψυχή του δεν έπαιρνε. Τον κρυφότερωγε όμως πάντα της πατρίδας ο ακοίμητος ο καημός, και σαν είδε κι απόειδε πως ελπίδα πια δεν του απόμεινε, σαν άρχισε κι ένοιωθε στα γέρικα στήθια του την ανατριχίλα του χάρου, το 'καμε απόφαση και τράβηξε κατά τα παιδικά λημέρια του.

Η λαχτάρα του γερο Ανέστη, Αργύρης Εφταλιώτης

2. Κάτω από τον κρημνόν, οπού βρέχουν τα κύματα, όπου κατέρχεται το μονοπάτι, το αρχίζουν από τον ανεμόμυλον του Μαμογιάννη, οπού αντικρίζει τα Μνημούρια, και δυτικώς, δίπλα εις την χαμηλήν προεξοχήν του γιாலού, την οποίαν τα μαγκόπαιδα του χωριού, οπού δεν παύουν από πρωίας μέχρις εσπέρας, όλον το θέρος, να κολυμβούν εκεί τριγύρω, ονομάζουν το Κοχύλι —φαίνεται να έχη τοιούτον σχήμα— κατέβαινε το βράδυ βράδυ η γρια-Λούκαινα, μία χαροκαμένη πτωχή γριά, κρατούσα υπό την μασχάλην μίαν αβασταγήν, δια να πλύνη τα μάλλινα σινδόνιά της εις το κύμα το αλμυρόν, [...]

Το μοιρολόγι της φώκιας, Αλ. Παπαδιαμάντης

3. Οι ώρες που περνούσα με την μητέρα μου ήταν γεμάτες μυστήριο. Καθόμασταν ο ένας αντίκρα στον άλλο, εκείνη σε καρέκλα πλάι στο παράθυρο, εγώ στο σκαμνάκι μου, κι ένιωθα, μέσα στη σιωπή, το στήθος μου να γεμίζει και να χορταίνει, σαν να' ταν ο αγέρας ανάμεσά μας και βύζαινα. Από πάνω μας ήταν η γαζία, κι όταν ήταν ανθισμένη, η αυλή μοσκομύριζε. Αγαπούσα πολύ τα ευωδάτα κίτρινα λουλούδια της, τά 'βαζε η μητέρα μου στις κασέλες και τα εσώρουχά μας, τα σεντόνια μας όλη μου η παιδική ηλικία μύριζε γαζία.

Αναφορά στον Γκρέκο [Η μητέρα μου], Ν. Καζαντζάκης

4. Προχωρούσαμε αμίλητοι μέσα από τα στενά δρομάκια του χωριού. Τα σπίτια μαυρολογούσαν ολοσκότεινα, κάπου ένα σκυλί γάβγιζε, κάποιο βόδι αναστέναζε. Κάποτε μας έρχονταν στο φύσημα του αγέρα εύθυμα, αναβρυτά, σαν παιχνιδιάρικα νερά, τα κουδουνάκια της λύρας.

Βγήκαμε από το χωριό, πήραμε το δρόμο κατά το ακρογιάλι μας.

— Ζορμπά, είπα, για να κόψω τη βαριά σιωπή, τι αγέρας είναι ετούτος; Νοτιάς; [...]

Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά, Ν. Καζαντζάκης

5. Στην Τετάρτη Τάξη βασίλευε και κυβερνούσε ο Διευθυντής του Δημοτικού. Κοντοπίθαρος, μ' ένα γενάκι σφηνωτό, με γκριζα πάντα θυμωμένα μάτια, στραβοπόδης. «Δε θωράς, μωρέ, τα πόδια του», λέγαμε ο ένας στον άλλο σιγά να μη μας ακούσει, «δε θωράς, μωρέ, πώς τυλιγιάδίζουν τα πόδια του; και πώς βήχει; Δεν είναι Κρητικός». Μας είχε έρθει σπουδασμένος από την Αθήνα κι είχε φέρει, λέει, μαζί του τη Νέα Παιδαγωγική. Θαρρούσαμε πως θα 'ταν καμιά νέα γυναίκα και την έλεγαν Παιδαγωγική· μα όταν τον αντικρίσαμε για πρώτη φορά ήταν ολομόναχος· η Παιδαγωγική έλειπε, θα 'ταν σπίτι. Κρατούσε ένα μικρό στριφτό βούρδουλα [...]

Αναφορά στον Γκρέκο [Η Νέα Παιδαγωγική], Ν. Καζαντζάκης

6. Τα δυο γεροντάκια ο παππούς ο ενενηντάρης και η κυρα-μάνα ακόμα πιο τρανή στα χρόνια, λούφαζαν, καθώς πάντα, στην ισόγεια κάμαρη κατά την πίσω αυλή. Και προς το δρόμο, μέσ' το πλατύστενο το μαγερειό, με το γυμνό του πάτο ολόλευκο από τ' ασβεστοχυλίσματα, στον τοίχο την παραμονή γιορτής, [...] Σαν παλληκάρι ο γέρος βγαίνει από την άλλη τώρα, την μεγάλη πόρτα, και κατεβαίνει ανάλαφρα

σα να ξανάνιωσε. Σε λίγο βρίσκεται από την αυλή στο μαγειρείο. Οι γυναίκες βάζουν όλες μια φωνή ξαφνιασμένη τάχα, με χαρά μεγάλη γιομάτη για τον ξένο που φανίστηκε :

Κρυφά χαράματα, Γ. Βλαχογιάννης

γ) Να εντοπίσετε το είδος του αφηγητή ως προς το αφηγηματικό επίπεδο.

1. Άλλην αδελφήν δέν είχομεν παρά μόνον τήν Άννιώ.

Ήτον ή χαϊδεμμένη τῆς μικρᾶς ἡμῶν οἰκογενείας καί τήν ἠγαπῶμεν ὅλοι. Ἄλλ' ἀπ' ὅλους περισσότερον τήν ἠγάπα ἢ μήτηρ μας. Εἰς τήν τράπεζαν τήν ἐκάθιζε πάντοτε πλησίον της καί ἀπό ὅ,τι εἶχομεν ἔδιδε τό καλύτερον εἰς ἐκείνην. Καί ἐνῶ ἡμᾶς μᾶς ἐνέδουε χρησιμοποιοῦσα τά φορέματα τοῦ μακαρίτου πατρός μας, διά τήν Άννιώ ἠγόραζε συνήθως νέα. Ὡς καί εἰς τά γράμματα δέν τήν ἐβίαζεν. Ἄν ἤθελεν, ἐπήγαινε εἰς τό σχολεῖον, ἂν δέν ἤθελεν, ἔμενε εἰς τήν οἰκίαν. Πρᾶγμα τό ὅποῖον εἰς ἡμᾶς διά κανένα λόγον δέν θά ἐπετρέπετο. Ἐξαιρέσεις τοιαῦται ἔπρεπε, φυσικῶ τῷ λόγῳ, νά γεννήσουν ζηλοτυπίας βλαβεράς μεταξύ παιδίων, μάλιστα μικρῶν, ὅπως ἤμεθα καί ἐγώ καί οἱ ἄλλοι δύο μου ἀδελφοί, καθ' ἣν ἐποχὴν συνέβαινον ταῦτα. Ἄλλ' ἡμεῖς ἐγνωρίζαμεν, ὅτι ἡ ἐνδόμυχος τῆς μητρός ἡμῶν στοργή διετέλει ἀδέκαστος καί ἴση πρὸς ὅλα της τά τέκνα.

Το ἀμάρτημα της μητρός μου, Γ. Βιζυηνός

2. Σαν καλή νοικοκυρά ἡ σιόρα Επιστήμη ἡ Τρινκούλαινα εσηκώθηκε πρῶι πρῶι ἀπό το κρεβάτι, εφόρεσε μόνο το μεσοφόρι της, ἔσιαξε λίγο τα μαλλιά της, ἀνοίξε την πόρτα της κι εβγήκε μια στιγμή στο λιθόστρωτο καντούνι της. Οἱ γειτόνοι εκοιμούνταν ἀκόμη· εκοίταξε ψηλά το μικρό κομμάτι του ουρανοῦ που ολοένα φώτιζε κι ὅπου ἔλαμπαν ἀκόμα δυο ἢ τρία ἀστέρια, εκοίταξε κίολας στην ἀκρὴ του στενοῦ του δρόμου τῇ θάλασσᾳ, που ἀπλωνόταν ὡς τα ἀπέναντι βουνά της Στεριάς σταχτιά κι ἡσυχῇ, κι ἐξαναμπήκε πάλι στο σπῖτι της για να ἀνάψει φωτιά στο μικρό μαγειριό της. Ἦταν γυναίκα μισόκοπη, ἕως σαράντα πέντε χρονῶ, λιγνή και ψηλή, με ζαρωμένο πρόσωπο, με πολλὰ μαλλιά ἀσπρα· ἀλλὰ τα μάτια της ἦταν ζωερά κι ἀκόμα νέα.

Ἡ Τιμὴ καὶ τὸ Χρήμα, Κ. Θεοτόκης

3. Μια φορά εἶχα κατεβεῖ τῇ νύχτᾳ στο σπῖτι μου καὶ το πρῶι με πήραν μυρωδιά οἱ χωροφυλάκοι. Ὡς που να στρίψω σε δυο τρία σπῖτια, πέντε τουφεκίες ἀπὸ πίσω μου. Τῇ γλύτωσα. Οἱ σταυρωτήδες ἀπὸ κοντά μου, ἀλλὰ του κάκου. Μ'έχασαν. Ἐνας χωροφύλακας σε λίγη ὥρα με πετυχαίνει κοντά στη βρύση. Σηκώνει το ὅπλο. Ἡ γυναίκα μου του πιάνει τα χέρια, τον κυλάει κάτω, ἀρχίζει το πάλεμα. Ὡς να παλέψει ο χωροφύλακας το θηλυκό, ἐπήρα καιρό καὶ χάθηκα στα πλατάνια. Ἐμαθα ὕστερα πως ἡ Βάντα του πήρε το ὅπλο, κι ἐκεῖνος πάει στο Στρατοδικεῖο. Δεκαπέντε χρόνια αὐτὴ ἦταν ἡ ζωὴ μου. Ἡ γυναίκα μου να παλέβει με τ' ἀποσπάσματα, να δέρνεται, να δέρνει, να της χύνουν το καλαμπόκι, κι αὐτὴ να το μαζεύει σπυρί με σπυρί. Αὐτό το θηλυκό το κοντούλικο -μια χαψιά ἦτανε - μέσα σ' αὐτό το χαροπάλεμα ἔσκαβε το χωράφι, βοσκούσε τα πρόβατα, αλώνιζε, κρατούσε το σπῖτι, μεγάλωνε τα παιδιά μας, γιατί εφτά τάκαμεν ὅλα.

Ἡ γυναίκα του Μαλή, Ζ. Παπαντωνίου

4. Στο σπῖτι που γύρισα, τότε φάνηκε τι φτώχεια μᾶς ἔδερνε. Ἡ μάνα μας τα κατάφερνε καὶ τῇ σκέπαζε. Εἶναι μια τέχνη κι αὐτό, παλιά καὶ τὴν ξέραν οἱ γυναίκες στην Ελλάδα, κάτι σαν ελευσίνια μυστήρια δικά τους, τῇ μαθαῖναν ἡ μία στην ἄλλη, ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη. Στα δεκατρία της χρόνια ἡ Ἀναστασία μας δεν μπορούσε να τὴν ξέρει ἀκόμα. Ερχόντανε βράδια καὶ δεν εἶχε τίποτα να μας δώσει -κρυβότανε στ' ἄλλο δωμάτιο κ' ἐκλαίγε. Ο πατέρας μας πρέπει να ντρεπότανε πάρα πολύ -γι' αὐτό δεν ξέρω να βρέθηκε καμιά τέχνη ὡς τα τώρα -θέλω να πω για τους πατεράδες.

Τὸ ξυλάδικο τοῦ Βόλου, Δ. Χατζῆς

5. Τολμώντας να γράψω ὅσα ἔγραψα παραπάνω, το 'κανα μόνο καὶ μόνο για να δικαιολογήσω, να ἐξηγήσω κάπως γιατί το θαύμασα τόσο πολύ το ἔργο τῆς Ἰζαμπέλας Μόλναρ, τῆς γλύπτριας που γνώρισα πρὶν ἀπὸ χρόνια στην Ουγγαρία. Αὐτό το ἔργο μου φάνηκε τότε σαν ἡ πιο ψηλὴ τελείωση καὶ δικαίωση τῆς ἀντίληψής μου για τῇ γλυπτικῇ. Εκείνες οἱ γυναικεῖες φιγούρες τῆς, ὀρθιες, μαζί καὶ με μερικές καθιστές, σε μεγάλα μέτρα, ευθυτενεῖς, ὅπως θα λέγαμε με αὐτὴ τὴν ωραία ἐλληνικὴ λέξη, με σταμάτησαν μπροστά τους κατὰπληκτο. Μου θυμίζανε ἀγάλματα τῆς Ολυμπίας, λίγο πρὶν ἀπὸ τα κλασικά. Οἱ βαθιές πτυχές των χιτῶνων υπογραμμίζανε κι ἀναδείχνανε τὴν τελειότητα τῆς μέσα σύνθεσης των ὀγκων, μέσα ἀπ' τις δικές τους ἀντιστοιχίες. Ὅσο μπορούσα ἐγὼ να τις δω, τις εἶδα τις ἀντιστοιχίες αὐτές να προδίνουν, ν' ἀλλάζουν ὅλα τα μέτρα του φυσικοῦ. Μια τελειότητα που βρισκόταν ἐξω ἀπ' τα μέτρα του φυσικοῦ - αὐτόνομη, αὐτοτελής.

Τὸ φονικό τῆς Ἰζαμπέλας Μόλναρ, Δ. Χατζῆς

2.ΑΝΑΛΥΣΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Η ανάλυση του (λογοτεχνικού) χαρακτήρα ενός ήρωα έχει να κάνει με σημαντικές παραμέτρους, όπως οι αξίες του, ο τρόπος συμπεριφοράς του, ο ψυχισμός του, οι αδυναμίες του ...

Για να το επιτύχει, βέβαια, αυτό ο αναγνώστης πρέπει με τη σειρά του να λάβει υπόψη του κάποια κριτήρια /στοιχεία, που ο ίδιος ο συγγραφέας οφείλει να κάνει φανερά μέσα από το έργο του:

- **Τα λεγόμενα/λόγια/απόψεις/αντιλήψεις του ήρωα** – όπως αυτά εκφράζονται μέσω του συγγραφέα – αποτελούν μία πρώτης τάξεως ευκαιρία προκειμένου να έχουμε μία αρκετά κατατοπιστική εικόνα του πρώτου. Ο διάλογος και ο εσωτερικός μονόλογος μάλιστα βοηθούν αρκετά προς αυτή την κατεύθυνση.
- **Τα πεπραγμένα/πράξεις/επιλογές του ήρωα** σκιαγραφούν τον χαρακτήρα του, καθώς μέσω αυτών φανερώνονται με εναργέστερο τρόπο οι επιδιώξεις του, οι βλέψεις του.
- **Ο τρόπος συμπεριφοράς του και γενικότερα η στάση του απέναντι στα άλλα πρόσωπα** του έργου μαρτυρούν άλλωστε και τον χαρακτήρα του.
- **Αλλά και τα υπόλοιπα πρόσωπα** του έργου συνδράμουν στην ανάλυση του χαρακτήρα του ήρωα, καθώς **τοποθετούνται απέναντί του**, κρίνοντάς τον, εκφέροντας παράλληλα την άποψη τους και την κρίση τους γι' αυτόν.
- **Και ο ίδιος ο αφηγητής** (ιδιαίτερα όταν πρόκειται για τριτοπρόσωπο) μας δίνει το στίγμα του σχετικά με τον χαρακτήρα του ήρωα, καθώς αρκετά συχνά **σχολιάζει** (σχόλια).
- Όμως και μέσω της **περιγραφής** έχουμε μια καλή εικόνα σχετικά με τον χαρακτήρα του ήρωα.
- Ακόμη και **το ίδιο το όνομα του ήρωα** – σε κάποιες περιπτώσεις – ενδέχεται να βοηθήσει στην ανάλυση του χαρακτήρα του, καθώς λειτουργεί ενίοτε και ερμηνευτικά, όπως για παράδειγμα αλληγορικά ή συμβολικά ονόματα, προσωνύμια...
- Και η **εξωτερική του εμφάνιση**, βέβαια, **οι κινήσεις ή χειρονομίες του**, καθώς και **οι χώροι ή το ευρύτερο περιβάλλον** στο οποίο κινείται ο ίδιος ο ήρωας.

Διακρίνουμε, λοιπόν, δύο τρόπους παρουσίασης των λογοτεχνικών χαρακτήρων, **τον άμεσο κι τον έμμεσο**. Όσον αφορά τον πρώτο, τον άμεσο, έχουμε άμεσο (απευθείας) προσδιορισμό του αφηγηματικού προσώπου, κάτι που επιτυγχάνεται για παράδειγμα μέσω ενός επιθέτου που δηλώνει κάποιο γνώρισμά του. Όσον αφορά τον δεύτερο τρόπο, τον έμμεσο, έχουμε σχεδόν όλες τις παραπάνω περιπτώσεις (κριτήρια/στοιχεία).

Είδη χαρακτήρων:Ο Βρετανός πεζογράφος και κριτικός E. M. Foster, διέκρινε τους λογοτεχνικούς χαρακτήρες σε «επίπεδους» και «σφαιρικούς».

- Οι **«επίπεδοι»** χαρακτήρες δημιουργούνται βάσει μίας μόνο ιδιότητας. Με αυτό τον τρόπο διευκολύνουν αφάνταστα τον συγγραφέα και αναγνωρίζονται ιδιαίτερα εύκολα από τον αναγνώστη.
- Οι **«σφαιρικοί»** είναι πολύ πιο αναπτυγμένοι, καθώς συνδυάζουν πολλά ίδια γνωρίσματα, συχνά ανθεκτικά, και πρέπει να μπορούν να εκπλήσσουν τον αναγνώστη και να είναι απρόβλεπτοι – με τρόπο πειστικό.

Μια άλλη διάκριση των χαρακτήρων είναι σε «στατικούς/σταθερούς» και «δυναμικούς/ εξελισσόμενους».

- Οι **«στατικοί/σταθεροί»** χαρακτήρες είναι σε γενικές γραμμές σταθεροί σε όλη τη διάρκεια της αφήγησης και δε μεταβάλλονται, καθώς παρουσιάζουν κάποια σταθερά χαρακτηριστικά και γνωρίσματα στη συμπεριφορά τους, τα οποία δύσκολα μεταβάλλονται κατά τη διάρκεια της ιστορίας. Στη συγκεκριμένη κατηγορία ηρώων ανήκει και μία ιδιαίτερη περίπτωση, ο λεγόμενος «τύπος». Ουσιαστικά πρόκειται για ένα χαρακτήρα του οποίου τα γνωρίσματα όχι μόνο παραμένουν τα ίδια σε όλη τη διάρκεια της αφήγησης, αλλά μάλιστα αντιπροσωπεύουν και τον υψηλότερο βαθμό ενός προτερήματος ή ελαττώματος (π.χ. ο τσιγκούνης).
- Οι **«δυναμικοί/εξελισσόμενοι»** διαρκώς εξελίσσονται, παρουσιάζοντας αλλαγές και διακυμάνσεις στη συμπεριφορά τους.

3.ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

(ΘΕΜΑ Γ') : 15 μονάδες

ΓΕΝΙΚΑ: Προβλέπει τη σύνθεση ενός «ερμηνευτικού σχολίου» έκτασης 150-200 λέξεων σε μη διδαγμένο κείμενο, το οποίο περιλαμβάνει συνήθως «την **ανάπτυξη** αφενός **του βασικού**, για τους/τις μαθητές/τριες, **ερωτήματος/θέματος του κειμένου** και αφετέρου την ανταπόκρισή τους σε αυτό».

Τι είναι το ερμηνευτικό σχόλιο: Αποτελεί το βαθύτερο ερώτημα/θέμα που διατρέχει το λογοτεχνικό κείμενο και **δεν αποτελεί μια απλή αναδιήγηση περιεχομένου** ούτε μια παρουσίαση των γλωσσικών και άλλων επιλογών του λογοτέχνη. Αναφέρεται στο «**τι λέει**» το κείμενο, «**πώς το λέει**» και «**τι σημαίνει**» αυτό που λέει για τον αναγνώστη.

ΣΗΜ.1) **Δεν ζητούμε από τον/την μαθητή/τρια να αναπαραγάγει τη «μοναδική», «αυθεντική» και «ορθή» ερμηνεία του κειμένου, αλλά να επιχειρήσει τη δική του/της ερμηνευτική προσέγγιση, η οποία δεν μπορεί παρά να είναι κατεξοχήν υποκειμενική. (Κατά τη γνώμη μου...)**

2) Ωστόσο, υποκειμενική ερμηνεία δεν σημαίνει «αυθαίρετη». **Προϋπόθεση για το θέμα που προκρίνεται είναι να τεκμηριώνεται από συγγραφικές επιλογές, τους λεγόμενους κειμενικούς δείκτες.**

Είναι σκόπιμο να σημειώσουμε το εξής: οι αναφορές σε χωρία του κειμένου και σε συγκεκριμένους κειμενικούς δείκτες, **αξιολογούνται μόνο** στον βαθμό που συμβάλλουν στην ερμηνεία του κειμένου και δεν αποτιμώνται αυτόνομα, δηλαδή ως τεκμήρια γνώσης και χρήσης της σχετικής ορολογίας.

ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Επιλογές που κάνει ο δημιουργός σε επίπεδο μορφής ή περιεχομένου, ώστε να γίνει πιο κατανοητό το βαθύτερο νόημα του κειμένου.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΜΟΡΦΗΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ
Τίτλος	Σχήματα λόγου – χρήση επιθέτων, επιρρημάτων	Γένος(ποίημα, πεζογράφημα – θέατρο) -είδος κειμένου (μυθιστόρημα, βιογραφία, σονέτο)
Χαρακτήρες-πρόσωπα	Ρηματικά πρόσωπα	Μέτρο-ομοιοκαταληξία
Συναισθηματικό κλίμα	Εγκλίσεις – χρόνοι	Εικόνες
Ανθρώπινες σχέσεις - Συγκρούσεις	Λεξιλόγιο – γλωσσικές ποικιλίες	Δομή (πλοκή,μέρη κειμένου κλπ.)
Στάσεις-συμπεριφορές	Ερωτήσεις	Αφηγηματικοί τρόποι (αφήγηση, διάλογος,περιγραφή,σχόλιο)
Κοινωνικές συνθήκες- κοινωνικά προβλήματα*	Στίξη	Εστίαση,οπτική γωνία
Ιδέες – αξίες – ήθη – στερεότυπα*	Ευθύς-πλάγιος λόγος	Τύποι αφηγητή
Πολιτισμικό πλαίσιο-κουλτούρα*	Ονοματοποίηση-ρηματικές φράσεις	Θεατρικά στοιχεία-κινηματογραφική τεχνική
Θρησκεία-Γλώσσα*	Σύνδεση προτάσεων – παρατακτική, υποτακτική	Λογοτεχνικό ρεύμα
*=ΣΥΓΚΕΙΜΕΝΟ	Μακροπερίοδος – μικροπερίοδος λόγος	
Διακειμενικές αναφορές	Ύφος	

ΒΗΜΑΤΑ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΙΟΥ

1ο : Προσεκτική ανάγνωση και ανίχνευση των προσδοκώμενων προθέσεων του λογοτέχνη μέσα από σκόπιμες ενδείξεις.

2ο : Κατανόηση και ερμηνεία του λογοτεχνικού κειμένου μέσα από τις παραπάνω ενδείξεις.

3ο : Διατύπωση του ερμηνευτικού σχολίου .

4ο : Τεκμηρίωση με κειμενικά στοιχεία

5ο : Προσωπική στάση-ανταπόκριση (**ΑΝ ΖΗΤΕΙΤΑΙ**)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Η τεκμηρίωση με αναφορά σε κειμενικούς δείκτες είναι απαραίτητη, ακόμα και αν δε ζητείται στο θέμα.
2. Υπάρχει περίπτωση στο θέμα να ζητούνται συγκεκριμένοι κειμενικοί δείκτες.
3. **Οι κειμενικοί δείκτες που επιλέγονται για τη στήριξη του ερμηνευτικού σχολίου πρέπει απαραίτητα να συνδέονται άμεσα με το ερώτημα / θέμα που προκρίνεται, να συμβάλλουν στην ερμηνεία του και να μην αναφέρονται άλλοι που δεν σχετίζονται με αυτό.**
4. Τα χωρία από το κείμενο καλό είναι να ενσωματώνονται στην απάντηση και όχι να παρατίθενται αυτόνομα, ξεκομμένα.
5. Χρησιμοποιούμε τους όρους αφηγητής, ποιητικό υποκείμενο
6. Προσέχουμε, ιδιαιτέρως, τη δομή (συνοχή, αλληλουχία και συνεκτικότητα των νοημάτων), καθώς και την έκφρασή μας. Δεν υπερβαίνουμε το δοθέν όριο λέξεων. Τα χωρία δεν περιλαμβάνονται στις λέξεις.

❖ Ποιο είναι το θέμα του κειμένου;

Το πιο σημαντικό στοιχείο, διαβάζοντας ένα κείμενο, είναι **να καταλάβουμε το θέμα του** (π.χ. αν αφηγείται ένα περιστατικό ρατσιστικής βίας, το θέμα θα είναι π.χ. η ξενοφοβία ή ο κοινωνικός ρατσισμός κλπ. που οδηγεί στην κοινωνική παθογένεια). **Προσοχή, η περίληψη της ιστορίας του κειμένου δεν ταυτίζεται με το θέμα, το οποίο είναι πιο γενικό.**

❖ Ποιο είναι το βασικό ερώτημα που θέτει το κείμενο;

Πρόκειται για κείμενα που μας θέτουν μπροστά σε κάποια **διλήμματα** ή σε κάποια **κρίσιμα ερωτήματα** (τύπου «γιατί υπάρχει κοινωνική βία;»). **Καταγράφουμε** το ερώτημα ή τα ερωτήματα που θέτει το κείμενο (π.χ. στην «Ιθάκη», είναι προτιμητέο το ταξίδι ή ο προορισμός;). Αν υπάρχουν πάνω από ένα ερωτήματα που τίθενται, **αξιολογούμε** ποιο είναι το σημαντικότερο/ποιο παρουσιάζει μεγαλύτερο ενδιαφέρον κατά τη γνώμη μας.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΥΠΩΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΟΣ Γ

1. Να διατυπώσετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο για το ποίημα/αφήγημα κ.λπ.
2. Να σχολιάσετε εκείνο το θέμα, από όσα θέτει το κείμενο, που κρίνετε ως το πιο σημαντικό. Ποια είναι η δική σας θέση;
3. Λαμβάνοντας υπόψη σου τη μορφή και το περιεχόμενο της τελευταίας στροφής του ποιήματος, να σχολιάσεις τον ρόλο της σε σχέση με το όλο ποίημα.
4. **Ποιο είναι το θέμα (ή το ερώτημα) που, κατά τη γνώμη σας, θέτει το κείμενο; Ποια είναι η απάντηση του κειμένου/ του ήρωα κ.λπ.; Ποια είναι η δική σας απάντηση (ή η δική σας ανταπόκριση στο θέμα);**
5. «Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.»: Οι στίχοι 15 και 17 που είναι μέσα σε παύλες, ποια βαρύτητα έχουν, κατά τη γνώμη σας, στο θέμα του ποιήματος; Κατά πόσο αυτό το θέμα είναι επίκαιρο για σας;
6. «Ένα παιδί μετράει τα άστρα»: Να παρουσιάσεις τη συναισθηματική κατάσταση του δασκάλου, όπως αυτή εμφανίζεται στο απόσπασμα. Εννοείται ότι η γνώμη σου είναι ανάγκη να στηριχθεί σε δείκτες του κειμένου.

Α. ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ

Γιώργης Παυλόπουλος

«Τα Αντικλείδια»

Η Ποίηση είναι μια πόρτα ανοιχτή.

(αλληγορία)

Πολλοί κοιτάζουν μέσα χωρίς να βλέπουν τίποτα και προσπερνούν. Όμως μερικοί κάτι βλέπουν, το μάτι τους αρπάζει κάτι και μαγεμένοι πηγαίνουν να μπουν.

(αντίθεση)

Η πόρτα τότε κλείνει. Χτυπάνε μα κανείς δεν τους ανοίγει. Ψάχνουνε για το κλειδί.

(εικονοποιία)

(σύμβολο)

Κανείς δεν ξέρει ποιος το έχει. Ακόμη και τη ζωή τους κάποτε χαλάνε μάταια γυρεύοντας το μυστικό να την ανοίξουν.

(σύμβολο)

Φτιάχνουν αντικλείδια. Προσπαθούν.

Η πόρτα δεν ανοίγει πια. Δεν άνοιξε ποτέ για όσους μπόρεσαν να ιδούν στο βάθος.

Ίσως τα ποιήματα που γράφτηκαν

από τότε που υπάρχει ο κόσμος

είναι μια ατέλειωτη αρμαθιά αντικλείδια για ν' ανοίξουμε την πόρτα της Ποίησης.

(σύμβολο)

Μα η Ποίηση είναι μια πόρτα ανοιχτή.

(σχήμα κύκλου)

Γιώργης Παυλόπουλος, Ποιήματα, 1943-2008, εκδ. Κίχλη

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ποιο είναι το βασικό θέμα που, κατά τη γνώμη σας, θέτει το ποίημα; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας σε τρεις κειμενικούς δείκτες. Ποια η δική σας άποψη για την ποίηση; (150-200 λέξεις)

Το βασικό, κατά τη γνώμη μου θέμα του ποιήματος είναι η επαναλαμβανόμενη ανά τους αιώνες προσπάθεια του ανθρώπου να γνωρίσει τη βαθύτερη ουσία της ποιητικής τέχνης και να κατανοήσει το μυστήριό της. Αυτή η προσπάθεια αποδίδεται με την **αλληγορική αφήγηση** (Ποίηση – πόρτα) και την **εικόνα** της «ανοικτής πόρτας» της ποίησης, η οποία όμως κλείνει κάθε φορά που κάποιος γοητεύεται («το μάτι τους αρπάζει κάτι»), κοιτάζοντας στο εσωτερικό της και προσπαθούν να μπουν. Αναζητούν, λοιπόν, σε όλη τους τη ζωή το «κλεδί», σύμβολο της αποκάλυψης της ουσίας της ποιητικής τέχνης, αλλά μάταια («Κανείς δεν ξέρει ποιος το έχει»). Η πόρτα είναι κλειστή, αρχίζουν, λοιπόν, να φτιάχνουν «αντικλείδια», αμέτρητα ποιήματα, για να μπορέσουν να δουν μέσα, να βρουν το μυστικό της. Κανείς όμως δεν καταφέρνει να το δει, παρά τις ατέλειωτες προσπάθειες. Το ποίημα τελειώνει όπως άρχισε και με το **σχήμα κύκλου** τονίζεται ότι «η Ποίηση είναι μια πόρτα ανοιχτή», που ενεργοποιεί και κινητοποιεί τη φαντασία των ανθρώπων, προκειμένου να ταξιδέψουν στον ονειρικό της κόσμο.

Για μένα η ποίηση είναι όντως ένας μαγικός και γοητευτικός κόσμος, τον οποίο πολύ λίγοι είναι αυτοί που θα τον προσεγγίσουν με κόπους, αγώνες και απογοητεύσεις. Όσοι, όμως καταφέρουν να κατακτήσουν την ποιητική τέχνη θα βιώσουν μια ανεπανάληπτη εμπειρία που θα μεταμορφώσει τη ζωή τους (157 λέξεις)

Μανόλης Αναγνωστάκης «Κάθε πρωί...»

Μα πού τελειώνει η μοναξιά;)

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ποιο είναι το βασικό θέμα που, κατά τη γνώμη σας, θέτει το ποίημα; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας σε τρεις κειμενικούς δείκτες. Ποια απάντηση θα δίνετε εσείς στο τελευταίο ερώτημα; (150-200 λέξεις)

[illegible]

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ

Πότε έγιναν όλα αυτά; Πότε ξέσπασε το κακό; Ούτε που το κατάλαβα. Ούτε που το καταλάβαμε. Υπόγεια, ύπουλα. Όπως σκάει η υγρασία μια μέρα σ' έναν τοίχο και η ζημιά δεν αποκαθίσταται με την τσαπατσοδουλειά μπαλώματος. Δεν σήκωνε μπάλωμα η κοινωνία. Ήταν σαν τη μεταξωτή μου ρόμπα. Εγώ, χαμένος. Οι αμοιβές, όπως είπα, εκτοξεύτηκαν στα ουράνια. Άξιζα τόσο; «Για να με πληρώνουν θα αξίζω», έλεγε ο καθένας με σιωπηρή συνωμοτική αμνηχανία μέσα του... Σε πρώτο βέβαια στάδιο. Γιατί στο επόμενο, το παιχνίδι έπαιζε αλλιώς... «Μήπως αξίζω και περισσότερα; Να δεις ότι μπορεί ν' αξίζω πιο πολύ. Μπορεί μέχρι και να αδικώ τον εαυτό μου. Ναι, με αδικούν!». Αυτές ήταν οι διαβαθμίσεις. Αυτό το λαχάνιασμα προς τα πάνω δεν επέτρεπε σε κανέναν να χαρεί για ό,τι ξαφνικά και από το πουθενά αποκτούσε, αλλά έτρεχε για ν' αποκτήσει το περισσότερο. Όλοι αξίζαμε περισσότερο. Όλοι απαιτούσαν με θράσος το

περισσότερο. Συμπεριφορές άμετρες. Τα πούρα έδιναν κι έπαιρναν. Πούρα, που κάπνιζαν συνειδήσεις ανθρωπων. Αργά αργά, μεθοδικά. Φθήνιες, ξιπασιές. Μια μασκαράτα. Στις σελίδες των περιοδικών συναντούσες γυναίκες να φωτογραφίζονται με ανοικτές τις ντουλάπες τους για το φιλοθεάμον κοινό «τους». Να μετράνε δημοσίως τσάντες, «Λατρεύω τις τσάντες! Πόσες έχω; Πού να τις μετρήσω!». Πουλούσαν την ψυχή τους στον διάβολο για να φωτογραφηθούν τα σπίτια τους και εκείνοι κάπου ανάμεσα ως αντικείμενα των σπιτιών τους. Τόση εξωστρέφεια στην κοινωνία; Τόσο ξεμπρόστιασμα των πάντων. Πόσο είχε αλλάξει ξαφνικά η αρχιτεκτονική της καθημερινότητάς μας; Εμείς μεγαλώσαμε με το «Κλείσε τα παράθυρα θα μας ακούσει ο κόσμος» και ξαφνικά «κατοικούσαμε ομαδικών υπαιθρίων». Στους δρόμους του πλούτου...

Πόσα παπούτσια μπορεί να έχει ανάγκη κάποιος; Πόσα ρολόγια; Χάναμε μέρα με τη μέρα ως κοινωνία το αίσθημα της ντροπής. Έλιωναν κάθε λογής προσχήματα. Σε ποιον έδινε η ψυχή μας πια αναφορά; Δάνεια. Υπέρογκα δάνεια για όλα τα αγαθά. Μέχρι «διακοποδάνεια» για εκδρομές. Εγκαινιάστηκε απευθείας αεροπορική γραμμή «Αθήνα – Σεϋχέλλες», καθ' υπόδειξιν ενός τραγουδιού, μεγάλου σουζε της εποχής «Πάμε για τρέλλες, στις Σεϋχέλλες»(...)

Πάρτι, δεξιώσεις, τζακούζι, απαραίτητως τζακούζι, σπα σε κάθε δρόμο, σε κάθε πόλη και χωριό, υπερπολυτελή ξενοδοχεία, μεγαλειώδη σπίτια, πολυτελή αυτοκίνητα, Καγιέν ως σύμβολο, πανάκριβα εστιατόρια, κρασιά... Κτήματα τάδε... Πόσα κτήματα! Και μια Μύκονος που δεν έμοιαζε σε τίποτα με το εναλλακτικό νησί της νιότης μας. Μια ξέφρενη χαρά συνεχής. Μια ξέφρενη ευημερία.

P. Βιτάλη, Το παλτό μου, μαμά, Εκδόσεις Διόπτρα, 2019, σ. 136-141

ΕΡΩΤΗΣΗ: Να σχολιάσεις εκείνο το θέμα, από όσα θέτει το κείμενο που θεωρείς πιο σημαντικό. Να στηρίξεις την απάντησή σου σε τρεις κειμενικούς δείκτες. Αν ζούσες σε εκείνη την εποχή, πιστεύεις πως θα μπορούσες να κρατήσεις μια διαφορετική προσωπική στάση ζωής από αυτή που περιγράφεται στο κείμενο; (150-200 λέξεις)

Το κύριο θέμα που θεωρώ πως προκύπτει από την ανάγνωση του κειμένου είναι η διαμόρφωση μιας υπερβολικά καταναλωτικής κοινωνίας. Επικρατεί ένα κλίμα ψεύτικης ευημερίας, μια προκλητική χλιδή (Φθήνιες, ξιπασιές. Μια μασκαράτα) και η έλλειψη μέτρου στο κυνήγι των αγαθών και της επιτυχίας (Πόσα παπούτσια μπορεί να έχει ανάγκη κάποιος; Πόσα ρολόγια; Χάναμε μέρα με τη μέρα ως κοινωνία το αίσθημα της ντροπής.) Η αφήγηση γίνεται σε **α' πληθυντικό**, για να δηλωθεί η συνολική συνενοχή της κοινωνίας, καθώς τα πρόσωπα απουσιάζουν ή γίνονται «αντικείμενα». Αυτή την υποδούλωση στα υλικά αγαθά εκφράζει και η χαρακτηριστική **αναλογία-μεταφορά** «πούρα που καπνίζουν συνειδήσεις», που παρουσιάζει τους ανθρώπους της εποχής εκείνης αλλοτριωμένους. Η συγγραφέας, τέλος, με το **ασύνδετο σχήμα** της τελευταίας παραγράφου (Πάρτι, δεξιώσεις...) αποκαλύπτει την απέχθειά της για την ανούσια συσώρευση καταναλωτικών αγαθών και μεταδίδει με έντονο τρόπο τη συναισθηματική της φόρτιση.

Έχοντας ως δεδομένο την ασφάλεια της απόστασης από εκείνη την εποχή, θα ήταν εύκολο να επικρίνω αυτές τις συμπεριφορές. Δύσκολο θα ήταν, ωστόσο, να αντισταθώ στην περιρρέουσα ατμόσφαιρα, αν ζούσα τότε, γιατί η κοινωνία στην οποία ανήκουμε επηρεάζει τη στάση μας σε βαθμό που πολύ συχνά είναι αδύνατο να διακρίνουμε ή να παραδεχτούμε. Πιστεύω, λοιπόν, πως κι εγώ θα επηρεαζόμουν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό. Φυσικά, θα μπορούσα να κρατήσω διαφορετική στάση, εάν ήδη είχα βιώσει ανάλογη εμπειρία ή αν στο μέλλον παρουσιαστεί ένα ανάλογο φαινόμενο καταναλωτικής μανίας και έλλειψης μέτρου. (197 λέξεις) **(ΣΗΜ. Τα αποσπάσματα από το κείμενο δεν προσμετρώνται στις λέξεις)**

ΚΕΙΜΕΝΟ ΓΙΑ ΕΞΑΣΚΗΣΗ

«Καλός υπάλληλος», Καρυωτάκης Κώστας

Εισαγωγικά: Ο Κώστας Καρυωτάκης είναι ένας διάσημος ποιητής και πεζογράφος. Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι έχει επικρατήσει μια παρεξηγημένη αντίληψη για τον ίδιο, κυρίως λόγω της σχέσης του με την έτερη ποιήτρια, Μαρία Πολυδούρη, και την μετέπειτα αυτοκτονία του. Είναι εσφαλμένη, όμως, η συναγωγή συμπερασμάτων, μέσα από την κλειδαρότρυπα της προσωπικής ζωής ενός ανθρώπου. Το αναγνωστικό κοινό κρίνεται δέον να εντρυφήσει περισσότερο στο ίδιο το έργο του ποιητή και στην ερμηνεία των κοινωνικών και πολιτικών μηνυμάτων που αυτό εκπέμπει.

**Όμορφος κόσμος, ηθικός, αγγελικά πλασμένος
Δ. Σολωμός**

Είναι ένας αγαθός γεροντάκος. Έπειτα από τριάντα χρόνων υπηρεσία, έχει να διατρέξει όλους τους βαθμούς. Γραφεύς στο πρωτόκολλο.

Πάντα έκανε τη δουλειά του ευσυνείδητα, σχεδόν με κέφι. Σκυμμένος από το πρωί ως το βράδυ στο παρθενικό βιβλίο του, περνούσε τους αριθμούς και αντέγραφε τις περιλήψεις. Κάποτε, μετά την καταχώρηση ενός εισερχομένου ή ενός εξερχομένου, ετράβαγε μια γραμμή που έβγαινε από την τελευταία στήλη και προχωρούσε προς το περιθώριο, έτσι σαν απόπειρα φυγής. Αυτή η ουρά δεν είχε θέση εκεί μέσα, όμως την τραβούσε βιαστικά, με πείσμα, θέλοντας να εκφράσει τον εαυτό του. Αν έσκυβε κανείς πάνω στην απλή και ίσια γραμμούλα, θα διάβαζε την ιστορία του καλού υπαλλήλου.

Νέος ακόμη, μπαίνοντας στην υπηρεσία, εχαιρέτησε με συγκαταβατικό χαμόγελο τους συναδέλφους του. Έτυχε να καθίσει σ' αυτή την καρέκλα. Κι έμεινε εκεί. Ήρθαν άλλοι, αργότερα, έφυγαν, επέθαναν. Αυτός έμεινε εκεί. Οι προϊστάμενοί του τον θεωρούσαν απαραίτητο. Είχε αποκτήσει μια φοβερή μοιραία ειδικότητα.

Ελάχιστα πρακτικός άνθρωπος. Τίμιος, ιδεολόγος. Μ' όλη τη φτωχική του εμφάνιση, είχε αξιώσεις ευπατρίδου. Ένα πρωί, επειδή ο διευθυντής του τού μίλησε κάπως φιλικότερα, επήρε θάρρος, του απάντησε στον ενικό, εγέλασε ανοιχτόκαρδα και τον χτύπησε στον ώμο. Ο κύριος Διευθυντής τότε, μ' ένα παγωμένο βλέμμα, τον εκάρφωσε πάλι στη θέση του. Κι έμεινε εκεί.

Τώρα, βγαίνοντας κάθε βράδυ από το γραφείο, παίρνει τον παραλιακό δρόμο, βιαστικός – βιαστικός, γυρίζοντας δαιμονισμένα το μπαστούνι του με την ωραία, νικέλινη λαβή. Γράφει κύκλους μέσα στο άπειρο. Και μέσα στους κύκλους τα σημεία του απείρου. Όταν περάσει τα τελευταία σπίτια, θ' αφήσει πάντα να ξεφύγει ψηλά με ορμή το μπαστούνι του, έτσι σαν απόπειρα λυτρωμού.

Μετά τον περίπατο τρυπώνει σε μία ταβέρνα. Κάθεται μόνος, αντίκρου στα μεγάλα, φρεσκοβαμμένα βαρέλια. Όλα έχουν γραμμένο πάνω απ' την κάνουλα, με παχιά, μαύρα γράμματα, τα' όνομά τους: Πηνειός, Γάγγης, Μισισσιπιπής, Τάρταρος. Κοιτάζει εκστατικός μπροστά του. Το τέταρτο ποτηράκι γίνεται ποταμόπλοιο, με το οποίο ταξιδεύει σε θαυμαστούς, άγνωστους κόσμους. Από τα πυκνά δέντρα, πίθηκοι σκύβουν και τον χαιρετάνε. Είναι ευτυχής.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Αξιοποιώντας τρεις κειμενικούς δείκτες, να εντοπίσεις το θέμα του διηγήματος και τον τρόπο με τον οποίο το παρουσιάζει ο Καρυωτάκης. Πώς κρίνεις εσύ τη στάση του ήρωα; (150-200 λέξεις)

4.ΣΥΓΚΕΙΜΕΝΟ

Για να γίνει ορθότερα αντιληπτό το περιεχόμενο ενός κειμένου, ιδίως αφηγηματικού, είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη τα στοιχεία συγκειμένου, τα οποία σχετίζονται με το πλαίσιο αναφοράς του λογοτεχνικού έργου, δηλαδή τα ιστορικά, κοινωνικά και βιογραφικά/ιδεολογικά δεδομένα των συνθηκών της παραγωγής του.Ειδικότερα, τα στοιχεία του πραγματικού κόσμου που αναπαριστώνται στα λογοτεχνικά κείμενα αποτελούν το συγκείμενό τους και συμβάλλουν στην ερμηνεία τους. Τέτοια στοιχεία είναι, μεταξύ άλλων, **η χωρο-χρονική τοποθέτηση** (πού και πότε εκτυλίσσεται αυτό που διαβάζουμε), **οι ιστορικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες του χρόνου συγγραφής, η πολιτεία και το δίκαιό της (άγραφο ή γραπτό), ο πολιτισμός, η κουλτούρα και η θρησκεία**, όπως μετουσιώνονται σε διαδεδομένες αντιλήψεις, παραδόσεις και ήθη.

Στοιχεία συγκειμένου ενδέχεται να υποδηλώνονται στο ίδιο το κείμενο, είτε να προκύπτουν από σχετικές διευκρινίσεις στο εισαγωγικό σημείωμα του κειμένου.Αν ο αναγνώστης δεν λάβει υπόψη του το συγκείμενο ενός αφηγηματικού κειμένου που αναφέρεται σε μια παλαιότερη ιστορική περίοδο, είναι πολύ πιθανό να παρερμηνεύσει το περιεχόμενό του, εφόσον θα επιχειρήσει ενδεχομένως να αξιολογήσει τη στάση και τις απόψεις των ηρώων με κριτήριο τις δικές του, σύγχρονες αντιλήψεις και απόψεις.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- Ποιες κοινωνικές αντιλήψεις του πολιτισμού της κοινωνίας και της εποχής στην οποία διαδραματίζεται η ιστορία μπορούμε να αντλήσουμε από το κείμενο;
- Σε ποιο πρόβλημα της ελληνικής κοινωνίας κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα εστιάζει το αφήγημα; Θα μπορούσε μ ια τέτοια ιστορία να διαδραματίζεται σήμερα;
- Στο ποίημα εκφράζεται μια έντονη αγωνιστική διάθεση.Να εξηγήσετε αυτό το χαρακτηριστικό με βάση το ιστορικό πλαίσιο της δεκαετίας στην οποία ανήκει το ποίημα.

5.ΠΕΡΙΚΕΙΜΕΝΟ

Ο όρος **περικείμενο** αποδίδει τον όρο **context** της αγγλικής γλώσσας, ο οποίος αφορά το **εξωγλωσσικό περιβάλλον ή τις «πραγματικές συνθήκες»** διαμόρφωσης ενός κειμένου. Ό,τι περιβάλλει το κείμενο, δίνει τις ιδιαίτερες διαστάσεις του και καθορίζει την κατανόησή του είναι το περικείμενο. Οι περιβαλλοντικοί όροι δημιουργίας και κατανόησης του κειμένου συνδέονται τόσο **με τον δημιουργό** όσο και **με το δέκτη** και φυσικά **με τον κώδικα επικοινωνίας**.

Το περικείμενο λειτουργεί σαν «**πυξίδα**» που μας βοηθά να βρούμε **προσανατολισμό** μέσα στο λογοτεχνικό έργο, είτε πρόκειται για ποίημα είτε για πεζό κείμενο.Συνεπώς, αξιοποιούμε **τον τίτλο και το εισαγωγικό σημείωμα** του κειμένου με τα βιογραφικά στοιχεία, την κοσμοθεωρία και τις κοινωνικοπολιτικές αντιλήψεις του συγγραφέα, το χρόνο έκδοσης και όποια άλλη πληροφορία μάς δίνεται προκειμένου να κατανοήσουμε και να ερμηνεύσουμε καλύτερα το ίδιο το κείμενο.

6.ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

1.ΑΛΛΗΓΟΡΙΑ: αποτελεί μια μεταφορική έκφραση που κρύβει διαφορετικά νοήματα από εκείνα που φανερώνουν οι λέξεις της. Αλληγορικό μπορεί να είναι και ένα ολόκληρο κείμενο, πεζό ή ποιητικό. Π.Χ. **Ο μύθος του σπηλαίου του Πλάτωνα.**

2. ΑΝΑΔΙΠΛΩΣΗ: Μια λέξη ή μικρή φράση επαναλαμβάνεται αμέσως μετά, για δεύτερη φορά, συνήθως με έναν πρόσθετο προσδιορισμό. Π.Χ. **Οι φίλοι μας θα έλθουν σήμερα, σήμερα θα φύγουν.**

3. ΑΝΤΙΘΕΣΗ: Προβάλλονται η μια κοντά στην άλλη δύο έννοιες (ιδιότητες, καταστάσεις, ενέργειες, εικόνες...) που έχουν ολότελα διαφορετικά γνωρίσματα.

4. ΑΝΤΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το κύριο όνομα ενός ιστορικού προσώπου αντικαθίσταται με περίφραση (με μια φράση που φανερώνει μια εξαιρετική ιδιότητα, μια πολύ γνωστή πράξη του κτλ.). Π.Χ. **Ο Γέρος του Μοριά (αντί: ο Κολοκοτρώνης).**

5. ΑΠΟΣΙΩΠΗΣΗ: Διακόπτεται ο λόγος και παραλείπονται («αποσιωπώνται») όσα θα ακολουθούσαν, ενώ στη θέση τους σημειώνονται τρεις τελείες (αποσιωπητικά).

6. ΑΡΣΗ ΚΑΙ ΘΕΣΗ: Πρώτα λέγεται τι δεν είναι κάτι (ή τι δε συμβαίνει) και αμέσως μετά τι είναι (ή τι συμβαίνει) - πρώτα «αίρεται» κάτι και στη συνέχεια «τίθεται».

Π.Χ. **Εγώ δεν είμαι Τούρκος ουδέ Κόνιαρος, είμαι καλογεράκι απ' ασκηταριό**

7. ΑΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ - ΠΟΛΥΣΥΝΔΕΤΟ : Ενταση, συναισθηματικός χρωματισμός, ζωντάνια, παραστατικότητα.

8. ΕΙΡΩΝΕΙΑ (ΣΗΜ. συμπεριλαμβάνεται και η τραγική ειρωνεία, αγνοεί μια πραγματικότητα ή μια αλήθεια που γνωρίζουν οι αναγνώστες).

9. ΕΛΛΕΙΨΗ ή ΒΡΑΧΥΛΟΓΙΑ: παραλείπονται λεκτικά στοιχεία που εννοούνται εύκολα από την κοινή πείρα, από τη σειρά του λόγου και από τα συμφραζόμενα. Π.Χ. **Ο Παύλος είναι ψηλός, ο Γιάννης δεν είναι (ψηλός). Καλημέρα! (σου εύχομαι να έχεις μια καλή ημέρα)**

10. ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

11. ΕΥΦΗΜΙΣΜΟΣ: Χρησιμοποιούνται λέξεις ή φράσεις με καλή σημασία για την ονομασία κακού ή δυσάρεστου πράγματος («εύφημος» = αυτός που χρησιμοποιεί λόγια καλά, επαινετικά). Π.Χ. **γλυκάδι (αντί ξίδι) , Εύξεινος Πόντος (= φιλόξενη θάλασσα· αντί: Άξενος Πόντος).**

12. ΚΑΤΑ ΤΟ ΝΟΟΥΜΕΝΟ: Η σύνταξη (στο γένος και στον αριθμό) ακολουθεί το νόημα (αυτό που υπάρχει στην πραγματικότητα) και όχι τον γραμματικό τύπο. Π.Χ. **Ο κόσμος το 'χουν τούμπανο κι εμείς κρυφό καμάρι** – Το υποκείμενο ο κόσμος είναι όνομα περιληπτικό (ενικού αριθμού, αλλά με αυτό νοείται πλήθος ομοειδών· γι' αυτό το ρήμα έχουν μπήκε στον πληθυντικό. **Δυο δυο κορίτσια σεργιανούν πιασμένες χέρι χέρι** – Η λέξη **κορίτσια** είναι βέβαια γραμματικά ουδέτερου γένους, αλλά δηλώνει πρόσωπα που είναι στην πραγματικότητα γένους θηλυκού· γι' αυτό ο προσδιορισμός «**πιασμένες**» είναι σε γένος θηλυκό.

13. ΚΑΤΕΞΟΧΗΝ: Η σημασία μιας λέξης στενεύει και, ενώ αυτή φανέρωνε αρχικά σύνολο ομοειδών όντων, καταλήγει να φανερώνει ένα μόνο, ορισμένο, από αυτά (ξεχωρίζοντάς το εξαιρετικά, «κατεξοχήν»). Π.Χ. **Η Πόλη (= η ξεχωριστή από όλες τις πόλεις, η κατεξοχήν πόλη, η Κωνσταντινούπολη) Ο Κυβερνήτης (ο κατεξοχήν κυβερνήτης, ο Καποδίστριας) Πέρασαμε από τον Ισθμό (= από τον Ισθμό της Κορίνθου, τον ξεχωριστό, τον κατεξοχήν ισθμό).**

14. ΚΛΙΜΑΚΩΤΟ: αυξάνει βαθμιαία («κλιμακωτά») η ένταση στην παρουσίαση μιας σειράς από ενέργειες ή καταστάσεις (παρουσιάζεται μια σειρά από καταστάσεις ή ενέργειες, από τις οποίες η καθεμιά είναι πιο έντονη από την προηγούμενή της).

15. ΚΥΚΛΟΣ: Μια πρόταση, μία περίοδος (ακόμα και ολόκληρο κείμενο, ποίημα ή αφήγημα) τελειώνει με την ίδια λέξη με την οποία αρχίζει.

16. ΛΙΤΟΤΗΤΑ: Αντί για κάποια λέξη χρησιμοποιείται η αντίθετή της με άρνηση. Π.χ. **Πέρασε όχι λίγη ώρα ανήσυχα (αντί: πολλή ώρα) Η ζημιά που έπαθα ήταν καθόλου μικρή (αντί: μεγάλη).**

17. ΜΕΤΑΦΟΡΑ

18. ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ: Οι λέξεις δε χρησιμοποιούνται με την αρχική τους σημασία, αλλά με διαφορετική, που έχει βέβαια κάποια σχέση με την αρχική.

Π.χ. α. το όνομα του δημιουργού αντί για τη λέξη που δηλώνει το δημιούργημά του: **Διαβάζω Καζαντζάκη** (αντί: έργα του Καζαντζάκη).

β. το όνομα του εφευρέτη αντί για τη λέξη που δηλώνει την εφεύρεση: Συνεννοούνται με το Μαρκόνι (αντί: με τον ασύρματο τηλέγραφο, του οποίου εφευρέτης ήταν ο Μαρκόνι).

γ. η λέξη που δηλώνει αυτό που περιέχει κάτι αντί για τη λέξη που δηλώνει το περιεχόμενο και αντίστροφα: Όλο το θέατρο άρχισε να χειροκροτάει (αντί: οι θεατές).

δ. η λέξη που δηλώνει το αφηρημένο αντί για εκείνη που δηλώνει το συγκεκριμένο: Τα νιάτα αγωνίζονται για ένα καλύτερο αύριο (αντί: οι νέοι).

19. ΟΞΥΜΩΡΟ: λεκτικό σύνολο με αντιφατικές έννοιες που όμως εκφράζει κάτι αληθινό: **π.χ.** “πάω αργά για να φτάσω γρήγορα” .

20. ΠΑΡΗΧΗΣΗ: π.χ. τέλος μακριά σέρνει λαλιά σαν το πεσούμεν’ άστρο

21. ΠΑΡΟΜΟΙΩΣΗ

22. ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΗΜΑ: Λέξεις που μοιάζουν ηχητικά (ομόηχες), συνήθως συγγενικές ετυμολογικά, βρίσκονται ή μία κοντά στην άλλη. **Π.χ.** Τραγούδι τραγουδήστε μου χιλιοτραγουδημένο.

23. ΠΛΕΟΝΑΣΜΟΣ: **π.χ.** Ο Γιώργος πάλι ξαναήλθε- Να σωπαίνεις και να μη μιλάς .

24. ΠΡΟΣΩΠΟΠΟΙΗΣΗ

25. ΠΡΩΘΥΣΤΕΡΟ: Παρατίθεται πρώτο εκείνο που χρονικά είναι δεύτερο. **Π.χ.** Τέλος κι αρχήν η μνήμη εδώ δεν έχει.

26. ΣΥΝΕΚΔΟΧΗ: Οι λέξεις δε χρησιμοποιούνται με την αρχική τους σημασία, αλλά με διαφορετική, που έχει βέβαια κάποια σχέση με την αρχική). Έτσι δηλώνεται

α. το ένα αντί για τα πολλά ομοειδή: Ο Έλληνας δεν έχει σωστή οδική συμπεριφορά (αντί: οι Έλληνες) ... οπού συ μου 'γινες βαρύ κι ο Αγαρηνός το ξέρει (αντί: και οι Αγαρηνοί)

β. το μέρος ενός συνόλου αντί για το σύνολο: ... κάθε κλαδί και κλέφτης (αντί: κάθε δέντρο) ότι ανάγκην το ανθρώπινον/στήθος έχει αναπαύσεως (αντί: το σώμα)

γ. η ύλη αντί για εκείνο που είναι κατασκευασμένο από αυτήν: ... ένα γυαλί φαρμάκι (αντί: ποτήρι από γυαλί)

δ. το όργανο αντί για την ενέργεια που παράγεται ή γίνεται με αυτό: Σήμερα έχω σίδερο (αντί: σιδέρωμα) Η περιπαίχτρα σάλπιγγα μεσουρανίς πετιέται (αντί: το σάλπισμα)

ε. ένα εικονιζόμενο πρόσωπο, ενώ πρόκειται για την εικόνα του: Είχε κρεμασμένο το Βενιζέλο πάνω από το κρεβάτι του (αντί: την εικόνα του Βενιζέλου)

27. ΥΠΑΛΛΑΓΗ: Σχήμα λόγου στο οποίο ο επιθετικός προσδιορισμός αντί να συμφωνεί στην πτώση με τη γενική κτητική στην οποία ανήκει, συμφωνεί με το ουσιαστικό που προσδιορίζει η γενική, **π.χ.** «Θερμοί δακρύων σταλαγμοί- αντί: θερμών δακρύων σταλαγμοί.

28. ΥΠΕΡΒΑΤΟ: Ανάμεσα σε δύο όρους μιας πρότασης, οι οποίοι έχουν μεταξύ τους στενή λογική και συντακτική σχέση και θα έπρεπε να βρίσκονται ο ένας δίπλα στον άλλο, παρεμβάλλεται μια λέξη ή φράση και τους αποχωρίζει. **π.χ.** άκρα του τάφου σιωπή στον κάμπο βασιλεύει- Εφάρμοσε τους ισχύοντες από τους νόμους κανονισμούς.

29. ΥΠΕΡΒΟΛΗ

30. ΧΙΑΣΤΟ: **π.χ.** Μέρα και νύχτα περπατεί, νύχτα και μέρα λέγει - Όταν σε βλέπω, χαίρομαι, λυπούμαι, όταν σε χάσω .

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

- Τα σχήματα λόγου είτε ζητώνται στη Γλώσσα είτε στη Λογοτεχνία ως κειμενικοί δείκτες δεν εξετάζονται αυτόνομα, αλλά σε συνάρτηση με το περιεχόμενο του κειμένου. Η λειτουργία τους, δηλαδή αφορά την πρόθεση του συγγραφέα στο συγκεκριμένο σημείο.
- **Η εικόνα δεν είναι σχήμα λόγου, αλλά εκφραστικό μέσο.**

ΑΣΚΗΣΗ

Να αντιστοιχίσετε τα αποσπάσματα της Στήλης Α με το αντίστοιχο σχήμα λόγου της Στήλης Β. Κάποια στοιχεία της Στήλης Β αντιστοιχούν σε περισσότερα από ένα στοιχεία της Στήλης Α.

ΣΤΗΛΗ Α (Αποσπάσματα)

1. Όταν έφευγαν τα καράβια, σφύριζαν σαν μεγεθυμένες καραμούζες.
2. Είμαστε ρεαλιστές, επιδιώκουμε το αδύνατο! (Τσε Γκεβάρα)
3. Διαβάζουμε Σολωμό.
4. Τη νύφη, όπου είναι καλύτερη από το μάλαμα.
5. Δεν είναι λίγες οι επικρίσεις που δέχονται οι επιστήμονες τα τελευταία χρόνια.
6. Κατηγορούμε τους επιστήμονες ότι δεν έχουν καρδιά και συνείδηση.
7. Κλαίνει τα δέντρα, κλαίνει τα βουνά.
8. Απ' της Ανδριανούπολης τα μέρη.
9. Καταλαβαίνω από μέταλλα, βρίσκω φιλόνια, ανοίγω γαλαρίες, κατεβαίνω στα πηγάδια, δε φοβούμαι.
10. Δεν είχε στεριώσει καλά και έμοιαζε με τον κισσό, που, όταν χάνει το καλάμι του, πέφτει και σέρνεται πια στο χώμα.
11. Ο νόμος τιμωρεί τους παραβάτες.
12. Η φυλακή τα έχασε, όλοι νομίσαμε πως μας παίρνουν για εκτέλεση.
13. Κύματα κόσμου το ένα πίσω απ' το άλλο, χωρίς στεφάνι άσπρου αφρού στην κορυφή τους.
14. Ονειρεύτηκε να απλώσει τα νύχια του στο καινούριο χώμα και να βγάλει ρίζες.
15. Τ' αντρειωμένα κόκαλα ξεθάψτε του γονιού σας.
16. Βαρώντας γύρου ολόγυρα, ολόγυρα και πέρα.
17. ... φαλακρή, λες και της έξυσες το ηλίθιο κεφάλι της με γυαλόχαρτο.
18. Σκοτεινό φως.
19. Ο άνδρας ανδρώνεται με το κάπνισμα.
20. Να βάλω ένα κεραμίδι πάνω απ' το κεφάλι μου.

ΣΤΗΛΗ Β (Σχήματα λόγου)

- α. Υπαλλαγή
- β. Υπερβατό
- γ. Μεταφορά
- δ. Παρομοίωση
- ε. Συνεκδοχή
- στ. Ετυμολογικό σχήμα
- ζ. Ασύνδετο
- η. Προσωποποίηση
- θ. Λιτότητα
- ι. Οξύμωρο
- ια. Υπερβολή
- ιβ. Μετωνυμία
- ιγ. Παρήχηση

ΠΗΓΕΣ

1. ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΑΝΟΙΞΗΣ
2. 40 Διδακτικές προτάσεις – νεα ελληνικά Γ' λυκείου. Α.Μητσέλος,Σπ.Μητσέλος
3. «Θεωρία στην Έκφραση – Έκθεση»: Άρη Ιωαννίδη
4. Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων
5. ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΑΛ. ΜΗΤΣΕΛΟΥ-ΣΠ.ΜΗΤΣΕΛΟΥ
Έκδοση 2020-2021 ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ
6. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ Αγάθη Γεωργιάδου- Κική Δεμερτζή
εκδ.ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ
7. Νεοελληνική Γλώσσα,Φάκελος Υλικού,Δίκτυα Κειμένων (Γ' Γενικού Λυκείου)
8. Νεοελληνική Λογοτεχνία, Φάκελος Υλικού, Δίκτυα κειμένων (Γ' Γενικού Λυκείου)
9. Προσεγγίσεις στη Θεωρία της Λογοτεχνίας, Γιούλα Μυλωνάκου – Σαϊτάκη, Εκδόσεις Φυτράκη
10. e-didaskalia.com
11. filology.wordpress.com
12. Latistor.blogspot.com
13. http://lyk-mous-laris.lar.sch.gr/arxeia/logotexnia/sxhmata_logou.pdf
14. www.schooltime.gr

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

A. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	1
ΠΕΡΙΛΗΨΗ (ΘΕΜΑ Α)	3
ΜΟΡΦΕΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ.....	3
ΤΥΠΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ	3
ΒΗΜΑΤΑ που ακολουθούμε κατά τη γραφή μιας περίληψης.....	4
ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ	4
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ	5
ΡΗΜΑΤΑ που χρησιμοποιούμε στην περίληψη:.....	5
ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΥΚΝΩΣΗΣ	5
ΕΦΑΡΜΟΓΗ.....	6
ΘΕΜΑ Β.....	8
1.ΑΝΑΣΚΕΥΗ ΑΠΟΨΗΣ.....	8
ΑΣΚΗΣΗ	8
2.ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	9
ΑΣΚΗΣΕΙΣ.....	9
3.ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ	11
4. ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ-ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑ.....	13
5.ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ-ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ	14
ΑΣΚΗΣΗ	14
6.ΕΠΙΘΕΤΑ-ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ	16
7.ΕΡΩΤΗΣΗ ΣΩΣΤΟΥ-ΛΑΘΟΥΣ	16
8.ΕΥΘΕΙΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	17
9.ΕΥΘΥΣ-ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ	18
10.ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ	19
Α. Περιγραφή.....	19
Β. Αφήγηση.....	19
Γ. Επιχειρηματολογία	19
Δ. Εξήγηση	20
Ε. Οδηγίες.....	20
ΑΣΚΗΣΕΙΣ.....	21
11.ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ	24
ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ.....	24
ΑΡΘΡΟ	24
ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ	24
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	24

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΣΕ forum ή chat.....	24
ΔΟΚΙΜΙΟ	24
ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΟΚΙΜΙΟΥ	24
ΕΙΔΗ ΔΟΚΙΜΙΟΥ.....	25
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ	25
ΕΠΙΣΤΟΛΗ-ΕΙΣΗΓΗΣΗ (γραπτή)	25
ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ.....	25
ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ	26
ΟΜΙΛΙΑ-ΕΙΣΗΓΗΣΗ (προφορική)	26
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ.....	26
ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ.....	26
ΑΣΚΗΣΕΙΣ.....	27
12.ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΓΛΩΣΣΑΣ.....	34
13.ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ.....	34
14.ΜΑΚΡΟΠΕΡΙΟΔΟΣ-ΜΙΚΡΟΠΕΡΙΟΔΟΣ ΛΟΓΟΣ	35
15.ΟΝΟΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ.....	35
16.ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ	36
Η ΔΟΜΗ (ΜΕΡΗ-ΔΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ) ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ	36
ΒΑΣΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΙΑΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΘΕΣΗ ΠΟΥ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΝ	36
ΑΣΚΗΣΗ	37
ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΕΤΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ	39
ΣΥΝΟΧΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ.....	40
ΑΣΚΗΣΗ	40
ΣΥΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ (Νοηματική σύνδεση)	41
17. ΠΕΙΘΩ	42
ΤΡΟΠΟΙ ΠΕΙΘΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΜΠΟΥ	42
ΜΟΡΦΕΣ ΠΕΙΘΟΥΣ.....	43
1. Η ΠΕΙΘΩ ΣΤΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	43
2. Η ΠΕΙΘΩ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΛΟΓΟ	44
3. Η ΠΕΙΘΩ ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΛΟΓΟ	45
ΑΣΚΗΣΕΙΣ.....	45
18.ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ	52
19.ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΤΗΤΑ.....	55
20.ΡΗΜΑΤΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	56
ΑΣΚΗΣΗ	56

21.ΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ	59
22.ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ	60
ΑΣΚΗΣΗ	62
23.ΣΗΜΕΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ	63
24.ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΙ-ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ	63
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ	63
ΕΙΔΗ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ	63
ΕΙΔΗ ΕΠΑΓΩΓΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ	65
ΑΣΚΗΣΗ	66
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ / ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ.....	66
ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΠΑΓΩΓΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ	67
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΥ	69
ΠΑΡΑΠΕΙΣΤΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ: ΠΑΡΑΛΟΓΙΣΜΟΙ & ΣΟΦΙΣΜΑΤΑ:.....	69
25. ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ.....	70
ΑΣΚΗΣΗ	70
26. ΤΙΤΛΟΣ-ΠΛΑΓΙΟΤΙΤΛΟΣ	71
27. ΥΦΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	71
ΑΣΚΗΣΕΙΣ.....	72
ΘΕΜΑ Δ΄: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ.....	77
ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΓΛΩΣΣΑΣ (4-5 κείμενα από κάθε άξονα).....	77
Β. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ.....	79
1.ΑΦΗΓΗΣΗ.....	81
ΑΣΚΗΣΕΙΣ.....	82
2.ΑΝΑΛΥΣΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ	85
3.ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ.....	86
ΓΕΝΙΚΑ	86
ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	86
ΒΗΜΑΤΑ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΙΟΥ	86
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΥΠΩΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΟΣ Γ	87
ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΙΟΥ	88
Α. ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ	88
ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ	88
ΚΕΙΜΕΝΟ ΓΙΑ ΕΞΑΣΚΗΣΗ.....	89
Β. ΠΕΖΟ ΚΕΙΜΕΝΟ.....	89
ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ	89

ΚΕΙΜΕΝΟ ΓΙΑ ΕΞΑΣΚΗΣΗ.....	90
4.ΣΥΓΚΕΙΜΕΝΟ.....	92
5.ΠΕΡΙΚΕΙΜΕΝΟ.....	92
6.ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ.....	93
ΑΣΚΗΣΗ.....	95
ΠΗΓΕΣ.....	96

2ο ΓΕΛ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ